

*Ráda bych poděkovala panu profesorovi Václavu Girsovi a docentce Mileně Hauserové
za skvělé vedení práce, za všechny rady, inspiraci a podporu během celého studia.*

*Dále bych ráda poděkovala svým rodičům, kteří mi studium umožnili a vždy mě ve všem
plně podporovali.*

Děkuji

ZADÁNÍ PRÁCE A PROHLÁŠENÍ AUTORA |

České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury

2/ ZADÁNÍ diplomové práce

Mgr. program navazující

jméno a příjmení: **Bc. Dominika Šebestová**

datum narození: 26.9.1996

akademický rok / semestr: 2021/2022 ZS

obor: Architektura a urbanismus

ústav: 15114 Ústav památkové péče

vedoucí diplomové práce: prof. Ing. arch. Akad. arch. Václav Girsá
doc. Ing. arch. Milena Hauserová, CSc.

téma diplomové práce: Revitalizace areálu bývalé klášterní manufaktury
(MODUL PAMÁTKOVÉ PĚČE)

zadání diplomové práce:

1/ popis zadání projektu a očekávaného cíle řešení

Návrh:

Řešený areál se nachází v Oseku u Duchcova. Místní dominantou a zároveň i městotvornou památkou je rozsáhlý cisterciácký klášter, který zabírá velké množství pozemků i mimo své ohradní zdi. Hospodářské budovy – textilní manufaktura a statek – vznikly v těsné blízkosti klášterních zdí a stavebně spolu koexistovaly navzdory odlišným funkcím. Z tohoto důvodu vnímám tyto dvě rozdílné části jako jeden celek, který je potřeba řešit společně. Manufaktura se do dnešní doby zachovala a byla adaptována na bydlení. I přes to se však původně výrobní objekt nachází ve značně poškozeném stavu. Hospodářský statek se do dnešní doby nezachoval vůbec. V průběhu druhé poloviny 20. století postupně chátral až byl zbořen úplně. Stopy po původní struktuře zástavby jsou čitelné ze stabilního katastru i leteckého snímkování po roce 1950. Prázdná rozsáhlá plocha je dnes využívána v letním období pro konání kulturních akcí – koncertů a poutí. Po zbytek roku slouží pouze jako pobytová louka, která však už ve městě zastoupení má.

Diplomní projekt si klade za cíl prověření možnosti nového využití areálu bývalé textilní manufaktury, doplnění struktury zástavby po zaniklém statku a znovuscelení těchto dvou částí tak, aby došlo k navýšení atraktivity místa i zachování historických a architektonických hodnot. V případě úprav dochovaných historických objektů bude dbáno na odstranění nevhodných zásahů do původního řešení tak, aby objekt zůstal zachován v co nejvěrnější autentické podobě a aby byla podpořena vazba k původnímu využití coby hospodářského zázemí kláštera. V případě novostaveb bude zvoleno kontextuální řešení nových objemů a funkcí.

SHP:

Diplomová práce modulu památkové péče bude obsahovat typologickou studii manufaktur, které vznikaly v kontextu industrializace v 16. - 18. století. Zakládání manufaktur mělo jednak dopad na vývoj urbanismu sídel tak i na vývoj kulturní a sociální. Výroba podnítila rozvoj v místech, kde se obyvatelstvo topilo v existenčních problémech, přinášela pracovní příležitosti a proměňovala vesnice v důležitá centra obchodu. V kontextu manufaktur se práce konkrétněji zaměří na problematiku bydlení zaměstnanců těchto podniků a jeho projevy v urbanismu měst.

2/ jasně a konkrétně specifikovaný program

A_část modulová

Typologická studie bude osecou manuakturu řešit v širším kontextu. Nejprve se bude soustředění opírat o vývoj průmyslového podnikání v 16. – 18. století. Práce se zaměří na počátky industrializace a postupný přechod od cechovního systému k průmyslovému, v důsledku čehož první manufaktury založené na rozptýlené domácí výrobě vznikly. Dále pak také na další vývojové stádium – vznik koncentrovaných manufaktur. Práce se bude věnovat nejen okolnostem, které k této změně vedly, ale i samotnému principu a způsobu fungování nového typu staveb určených k výrobě, jenž byl projevem tohoto progresu. Práce se bude opírat o rešerši a hlubší poznání fungování paralelně vznikajících podniků obdobného charakteru se speciálním zaměřením na způsob bydlení zaměstnanců těchto podniků.

B_část návrhová

Stavební program:

Řešení zahrne nové využití a šetrné úpravy dochované budovy klášterní textilní manufaktury, návrh přílehlých ploch, zahrad a návrh kontextuálních novostaveb na prostoru zaniklého statku. Při tvorbě návrhu bude brán zřetel na poznatky získané v průběhu zpracování diplomního semináře. Náplní areálu bude podpora kláštera, jeho budov, cestovního ruchu a vzrůstající poptávky po bydlení. Vzniknou zde nové výstavní prostory, sochařský ateliér, příbytek správce areálu stejně tak jako i restaurace, kavárna, drobný obchod, ubytování a bydlení.

3/ popis závěrečného výsledku, výstupy a měřítka zpracování

A_část modulová

Písemná typologická studie doplněná o historické plány a fotografie. Bude součástí portfolia

B_část návrhová

Výkres širších urbanistických vztahů/schwarzplan (1:10000 – 1:25000), návrhová situace v měřítku (1:200 – 1:1000), půdorysy, řezy, pohledy (1:50 – 1:250), vizualizace (exteriéru a interiéru, cca šest záběrů). Průvodní zpráva v obvyklém členění a rozsahu (zadání, širší vztahy, stavební program, kapacity a provoz, technická infrastruktura, architektonické a konstrukční řešení). Veškeré části diplomního projektu budou odevzdány dle dané vyhlášky, tj. portfolio dva výtisky, CD s projektem, prohlášení diplomanta, zadání, plachty ve formátu A1 na výstavu diplomových prací. Měřítka výkresů a modelu budou upřesněna dle dohody s vedoucím DP v průběhu práce.

4/ seznam dalších dohodnutých částí projektu (model)

Fyzický model celého areálu (1:100 – 1:500)

Datum a podpis studenta 26. 9. 2021

Datum a podpis vedoucího DP 29. 9. 21

Datum a podpis děkana FA ČVUT

registrováno studijním oddělením dne

29. 9. 2021

08 -10- 2021

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE FAKULTA ARCHITEKTURY	
AUTOR, DIPLOMANT: Bc. Dominika Šebestová AR 2020/2021, ZS	
NÁZEV DIPLOMOVÉ PRÁCE: REVITALIZACE AREÁLU BÝVALÉ KLÁŠTERNÍ MANUFAKTURY V OSEKU (ČJ) (AJ) REVITALIZATION OF THE FORMER MONASTERY MANUFACTORY OSEK	
JAZYK PRÁCE:	
Vedoucí práce:	prof. Ing. arch. Akad. arch. Václav Gírsa doc. Ing. arch. Milena Hauserová, CSc. Ústav: 15114 Ústav památkové péče
Oponent práce:	Ing. arch. Karel Kuča
Klíčová slova (česká):	Osek, manufaktura, klášter, revitalizace, obnova, bytový dům, penzion, rodinné domy, zahrada, osada
Anotace (česká):	Diplomový projekt se zabývá revitalizací areálu bývalé textilní manufaktury v Oseku. Hlavním předmětem práce je prověření možnosti nového využití areálu manufaktury a obnova jejích zahrad, doplnění struktury zástavby po zaniklém statku a znovuscelení těchto dvou částí tak, aby došlo k navýšení atraktivity místa i zachování historických a architektonických hodnot. Práce má tři části: nejdříve byla zpracována typologická studie manufaktur z 16. -18. století, poté byly zpracovány analýzy města Osek a posléze architektonický návrh.
Anotace (anglická):	The diploma project deals with the revitalization of the former textile manufactory in Osek. The main subject of the work is to examine the possibility of new use of the manufactory area and the restoration of its gardens, to complement the building structure after the defunct farmhouse and to re-integrate these two parts in order to increase the attractiveness of the site and preserve its historical and architectural values. The work has three parts: first, a typological study of 16th-18th century manufactories, then an analysis of the town of Osek and then an architectural design.

Prohlášení autora

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou prací vypracoval samostatně a že jsem uvedl veškeré použité informační zdroje v souladu s „Metodickým pokynem o etické přípravě vysokoškolských závěrečných prací.“

V Praze dne 4.1.2022

podpis autora-diplomanta

Tento dokument je nedílnou a povinnou součástí diplomové práce / portfolia a CD.

OBSAH

A	TYPLOGICKÁ STUDIE MANUFAKTUR	/ 11
1	úvod do tématu osecké klášterní manufaktury	/ 12
2	metoda postupu zpracování	/ 16
3	vývoj průmyslového podnikání v 16. - 18. stol.	/ 20
4	příklady manufaktur zakládaných v 16. - 18. stol.	/ 26
5	komplex klášterních manufaktur v Oseku	/ 42
6	závěrečné shrnutí	/ 56
7	použité zdroje	/ 58
B	VSTUPNÍ INFORMACE A PODKLADY	/ 65
1	analýza širších vztahů v území - doprava	/ 66
2	analýza širších vztahů v území - krajina	/ 74
3	analýza širších vztahů v území - turismus	/ 80
4	analýza širších vztahů v území - funkční členění	/ 84
5	analýza historického vývoje území v mapách	/ 88
6	analýza řešeného území - fotodokumentace	/ 96
7	závěrečné shrnutí analýz	/ 106
8	referenční projekty	/ 110
9	použité zdroje	/ 116
C	NÁVRH REVITALIZACE AREÁLU BÝVALÉ TEXTILNÍ MANUFAKTURY	/ 119
1	koncept	/ 124
2	návrhová situace	/ 134
3	materiálové řešení povrhů	/ 136
4	bytový dům na návsí a penzion	/ 138
5	bytový dům ve vnitrobloku	/ 160
6	osada rodinných domů	/ 172
7	obnova bývalé textilní manufaktury	/ 180
8	průvodní a souhrnná technická zpráva	/ 190

A

typologická studie manufaktur

ÚVOD K TÉMATU OSECKÉ KLÁŠTERNÍ MANUFAKTURY

Seminární práce se zabývá budovou osecké bývalé klášterní manufaktury na výrobu punčoch v ulici Dolnonádražní v kontextu vývoje industrializace. Na počátku 18. století byly ve městě zřízeny celkem tři výrobní budovy, avšak manufaktura v ulici Dolnonádražní je nejstarší z nich a byla založena jako první. Zakládání manufaktur mělo jednak dopad na vývoj urbanismu sídel tak i na vývoj kulturní a sociální. Výroba podnítila rozvoj v místech, kde se obyvatelstvo topilo v existenčních problémech, přinášela pracovní příležitosti a proměňovala vesnice v důležitá centra obchodu. V kontextu manufaktur se práce snaží zaměřit konkrétněji na problematiku bydlení zaměstnanců těchto podniků a jeho projevy v urbanismu měst.

Úvodem považuji za vhodné krátce uvést historický vývoj města. Osek leží na okraji Mostecké pánve přímo pod úpatím Krušných hor, odkud i pramení Osecký potok. Tento potok se spojuje s umělým vytvořeným Lomským potokem a pokračuje dál jako Klášterní potok přes Duchcov. Území Mostecké pánve je silně zasažené těžbou, okolí Oseka nicméně zůstalo jedním z mála míst, kterým se tato činnost vyhnula.¹

Počátky Oseka jsou spojené s vnitřní kolonizací úpatí Krušných hor, kterou zde ve 12. století započal jeden z nejmocnějších českých rodů – Hrabšici. Odhaduje se, že prvotní sídlo mohlo být založeno u nynějšího kostela sv. Petra a Pavla ve Starém Oseku. Kostel tehdy fungoval jako rodová hrobka. Na konci 12. století přivedl Slávek Hrabšic do Oseka cisterciáky, které vybavil pozemky. Na počátku 13. století byla započata výstavba kláštera, než se tak ale stalo, sídlili mniši v hrabišickém dvorci ve Starém Oseku. Nový areál cisterciáckého opatství byl umístěn 700 m západně od „starého kláštera“ do údolí obtékaného potokem na okraji rozsáhlého a dodnes zachovalého lesa a měl sloužit jako nová a důstojnější rodová hrobka.¹

Po tom, co mniši ze Starého Oseka odešli, ztratil zdejší areál význam jako hrabišické sídlo. V polovině 13. století totiž na strmé ostrožně nad rozdělením horní části Oseckého potoka vyrostl velký hrad Riesenburg, který je od kláštera vzdálen 2,5km.¹

Tyto skutečnosti významně ovlivnily další vývoj Oseka jako sídliště. V sousedství cisterciáckého kláštera nebyl vznik vsi či městečka žádoucí. Roli hrabišického centra hrál nedaleký Duchcov a osecké osídlení bylo spíše soustředováno do podhradí Riesenburgu, kde sloužilo potřebám hradu. Ve vrcholném středověku se o existenci řemeslnické osady uvažuje pouze v hypotetické rovině. Existenci plnohodnotné vsi zde vylučuje fakt, že jedinou odlesněnou půdu zabírala nedaleká plužina na území lánové vsi Háje. Během 16. století však hrad zpustl a podhradí ztratilo svůj význam. Podobně na tom byl i klášter. Během třicetileté války Osek upadal. Jediná osada mimo podhradí, o níž jsou od poloviny 16. století zprávy, se nacházela při kostele sv. Petra a Pavla ve Starém Oseku. Nesla název Neudörfel, tudíž lze předpokládat,

že šlo o sídliště nové, které navázalo na existenci starého kláštera. Dokladem toho je berní rula z roku 1654, kde bylo evidováno 9 chalupníků (roku 1656 opraveni na zahradníky).¹

Po třicetileté válce na tom osecké panství nebylo zrovna dobře. Počet řádových bratří poklesl, pokladna zela prázdnotou, klášterní budovy byly poničeny a poddaní nejenom ubyli, ale také zchudli. Aby se osada – pozdější Nový Osek – rozrůstala, bylo v okolí kláštera podporováno usídlování řemeslníků.² Osek měl velkou výhodu v tom, že jím procházela obchodní cesta do Saska. Roku 1656 povolil opat Laurentius Scipio svému poddanému, aby si na klášterních pozemcích pod špitálem postavil dům. Další domy pak byly postaveny kolem roku 1680. Tak v sousedství kláštera vznikla neveliká ves - Nový Osek. Na počátku 18. století se zástavba Starého Oseka rozrostla jen nepatrně, počet domů vzrostl na 15.¹ Nový Osek zaznamenal velký hospodářský rozmach za opata Benedikta Littwericha (1691-1726). Nejen že se snažil obnovovat a rozšiřovat klášterní areál, ale taktéž se pokoušel obyvatelům klášterní osady opatřit slušnou obživu, a tak nechal v roce 1697 zřídit textilní manufakturu na výrobu punčoch. Na konci 18. století měl Osek asi sto domů, jejichž majitelé platili zvláštní daň ze zastavěné plochy a pozemků využívaných jako zahrada.² Stabilní katastr ukazuje 47 domů, z nichž 40 nedisponovalo zemědělskou půdou. Zástavba řemeslnického sídliště se zčásti soustředila jihozápadně od kláštera, hlavní těžiště rozvoje však bylo při severní hraně klášterního areálu podél cesty z hradu Riesenburg do Starého Oseka a dále do Duchcova. Sídlíště bylo tvořeno nízkopodlažní zástavbou přízemních až patrových budov. Mezi sídlištěm Nový a Starý Osek vznikl klášterní dvůr.¹

Klášterní komunita působila jako středisko kultury a vzdělanosti. Při samotném klášteře existovala škola, kde se učilo psaní, čtení a počítání. Roku 1836 byla na popud opata Salesiuse Krügnera postavena budova další, která byla určena pro dívky.² Dnes tato budova slouží jako Dům dětí a mládeže a nachází se v těsné blízkosti manufaktury v Dolnonádražní ulici.

Od 40. let 19. století se rozvoj Oseka opíral o zcela jinou činnost a to sice těžební. Došlo k výstavbě železnice a Osek byl povýšen na město. Osada Starý a Nový Osek se tak roku 1913 sloučily v jednu.¹

¹ *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha: Libri. s. 751-752. ISBN 978-80-7277-410-48. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:eea90270-dd4a-11e3-93a3-005056825209>*

² *HOUFEK, Václav, VEVERKA, Přemysl a MAHDAL, Martin. Historie a současnost podnikání na Ústecku a Teplicku. Žehušice: Městské knihy, 2004. s. 46. ISBN 80-86699-22-6. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:76ba1055-2252-4591-98b9-978595c6d90a>*

METODA POSTUPU
ZPRACOVÁNÍ

Diplomní práce je zpracovávána na téma manufaktur a bydlení zaměstnanců těchto podniků. Stěžejním objektem je nejstarší klášterní manufaktura v Oseku, jíž se bude také týkat navazující návrhová část diplomního projektu. Ačkoli jde o objekt příslušící cisterciáckému klášteru, nejvýraznější památce města, snaží se práce tématu kláštera dotýkat pouze okrajově, v rozsahu potřebném k pochopení reálií manufaktury. O klášteru totiž bylo napsáno již mnoho, a většina potřebných informací byla sepsána již v úvodu, jelikož je vnímám spíše jako vstupní informace. Zbytek práce je rozdělen do tří ucelených celků.

Tématem prvním je **vývoj průmyslového podnikání v 16. - 18. století**. Tato kapitola je rozdělena na část pojednávající o počátcích industrializace, která se zaměřuje na postupný přechod od cechovního systému k průmyslovému, v důsledku čehož vznikly první manufaktury založené na rozptýlené domácí výrobě. Následující část je pak věnována dalšímu vývojovému stádiu – vzniku koncentrovaných manufaktur. V této části se práce věnuje nejen okolnostem, které k této změně vedly, ale i samotnému principu a způsobu fungování nového typu staveb, jenž byl projevem tohoto progresu. Mezi použitou literaturu patří zejména *Dějiny hmotné kultury, II/2: [Kultura každodenního života od 16. do 18. století]*, jejichž autorem je Josef Petráň, dále pak *Architektura pohybu a proměn: minulost a přítomnost průmyslové architektury* od Emila Hlaváčka, Martina Hlaváčka, Michala Hlaváčka a Tomáše Šenbergera. Důležitým zdrojem je taktéž publikace *Manufakturní období v Čechách*, jejíž autory jsou Arnošt Klíma, Jiří Blažek a Oldřich Dunka.

Pro pochopení samotné osecké manufaktury je potřeba znát obdobné projekty, které vznikaly paralelně ve stejné době. Tomu se věnuje kapitola **Dobové příklady manufaktur zakládaných v 16. - 18. století**. Pro potřeby práce bylo vybráno celkem pět paralel k osecké manufaktuře, z nichž tři jsou tuzemské (manufaktura v Kdyni, Horním Litvínově a Brně) a dvě zahraniční – Rakouské (v Hornu a Lichtenwörthu), avšak v daném časovém období všechny spadaly pod Habsburskou monarchii. Zde se literatura odvíjí od města, v němž se objekt nachází. V případě rakouských manufaktur je čerpáno z internetových zdrojů, jelikož jsou přístupnější nežli zahraniční literatura. Nejedná se však od handicap, jelikož velmi dobře podchycují problematiku koloniálního bydlení zaměstnanců manufaktur. Zaměřují se na toto téma a popisují, proč se dnes o takových osadách příliš nemluví a proč také mizí. V případě českých paralel byly vybrány jednak takové, které mají vazbu na Osek, jednak takové, při nichž je čitelný vývoj dělnické osady při manufaktuře. Velmi významná je v tomto ohledu dnes již zaniklá soukenická manufaktura v Horním Litvínově, kterou založil hrabě J. J. Valdštejn. O té se píše v již zmíněné knize *Manufakturní období v Čechách*, která popisuje, proč bylo pro majitele manufaktur výhodné v této době zakládat dělnické kolonie. Valdštejn také nechal vy-

hotovit nejstarší známý reklamní či spíše reprezentativní album z roku 1728, jehož 20 velkých mědirytinových tabulí podrobně znázorňuje celý výrobní proces v této šlechtické manufaktuře včetně podnikových exteriérů. Umělecký význam je nepochybně daleko převyššen jeho velkou dokumentární hodnotou, neboť jako jeden z prvních podává mimořádně cenné a ve světovém měřítku ojediněle detailní znázornění jednotlivých pracovních postupů při manufakturní výrobě sukna počátkem 18. století.¹

Poslední oddíl práce se věnuje už přímo Oseku. Kapitola s názvem **komplex klášterních manufaktur v Oseku** je rozdělená na část týkající se textilních manufaktur, které při klášteře vznikly celkem tři, dodnes se dochovaly, avšak otázkou zůstává, kde a jak místní zaměstnanci bydleli. I zde je ceněným zdrojem informací kniha *Manufakturní období v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* a taktéž i *Klášter cisterciáků (Osek, Teplice, Česko) a Spolek přátel kláštera Osek. 800 let kláštera Osek: jubilejní sborník = 800 Jahre Kloster Ossegg : Festschrift. Osek: Milan Holenda z roku 1996*. Druhá část se týká vodohospodářského systému, jelikož ten byl speciálně upraven po potřeby těchto výrobních objektů a výrazně tak městkou krajinu ovlivnil. Zde je bohatým zdrojem informací kniha *Historie kanalizací: dějiny odvádění a čištění odpadních vod v Českých zemích*, jejíž autorkou je Dagmar Broncová.

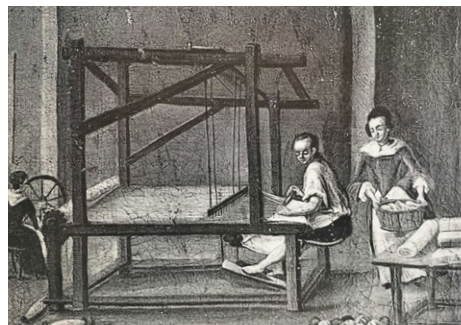
¹ Litvínovská hraběcí manufaktura na výrobu sukna: Litvínov. Litvínov: Titulní stránka [online]. Dostupné z: <https://www.mulitvinov.cz/litvinovska-hrabeci-manufaktura-na-vyrobu-sukna/d-420324>

VÝVOJ PRŮMYSLOVÉHO PODNIKÁNÍ V 16-18. STOLETÍ

POČÁTKY INDUSTRIALIZACE

Od 14. století proces urbanizace a vývoj hmotné kultury pokročil a lidé pro svou potřebu začali vyvolávat poptávku po zboží, která daleko přesahovala možnosti poměrně nízké stabilní produkce řemeslné výroby lokálně spjaté s cechy.¹

V 16. století už proto nebyl trh zásoben cechovní produkcí, ale průmyslovou činností založenou na dělbě práce a sériové výrobě, která zprvu fungovala stále v domácích podmínkách.¹ Šlechta soustřeďovala stále více výroby, kterou zakládala na svém pozemkovém vlastnictví a nevolnické síle. Překupníci nebo také faktori, zkupovali od šlechty jejich suroviny, ty pak předávali domácím malovýrobcům, od nichž pak hotový výrobek odebíral. Na rozdíl ale od cechovní rukodělné malovýroby zaměřené na městský trh a práci na zakázku, výrobce v prostředí domova pro obchodního zprostředkovatele (faktora) se odpoutával od zákazníků na místním trhu, byl závislý na pravidelném odběru zboží několika kupci, kteří monopolně ovládali výkup od domácích výrobců, diktovali sortiment, výzdobu atd.¹ Systém domácích malovýrobců tak postupně přerostl v primitivní faktorský systém rozptýlené manufaktury, kde provozovatel dodával suroviny a nástroje, přičemž nemusel pokrývat provozní náklady za provoz a platil pouze za vykonanou práci formou mzdy.²

Takováto domácí průmyslová výroba se soustřeďovala do míst, kde bylo možné do procesu začlenit většinu práceschopného obyvatelstva v obci a okolí. Vrchnost zaměstnávala poddané ze svého panství, kteří po třicetileté válce zchudli a ocitli se v nouzi o práci. Vývoj industrializace přinesl velké změny a to nejen v urbanismu měst a krajiny, ale i v kultuře každodenního života, kde začalo docházet k určitým projevům emancipace žen. Cechovní uspořádání pracovního kolektivu (mistři-tovaryši-učni) nahradila kooperace členů domácnosti, kde v pracovním procesu panovala rovnost mezi ženou a mužem. Někdy měla dokonce významnější postavení žena, která se zabývala vyšíváctvím a krajkářstvím.¹

Narozdíl od cechovního městského výrobce kolektiv domácnosti pracoval za mnohem horších podmínek. Pracovní síla nebyla nijak dobře placená a bylo potřeba každé pomocné ruky – pracovali děti i staří, což se projevilo i ve způsobu bydlení. Pro trojdílná obytná stavení tkalců byla charakteristická velká světnice se třemi okny ve štítové stěně, které dominoval tkalcovský stav. Takováto dílna se pak spojovala s celým životem rodiny. Ve světnici se pracovalo, spalo, jedlo i bavilo převážnou část roku, jelikož průmyslová výroba nebyla tolik závislá na ročním období jako tomu bylo v případě zemědělské činnosti.¹

Rytmus pracovního dne zaměstnance průmyslové výroby a lokálního cechovního řemeslníka byl odlišný. V době, kdy byla ekonomika založená především na textilní výrobě, býval výrobce odkázán na požadavky trhu a to často ne místního ale vzdáleného, kam se zboží dostávalo faktorskou obchodní sítí. Aby to bylo možné, bylo nutné se podřídit vkusu a požadavkům odlišného sociálního prostředí vzdálených končin. Zároveň však bylo nutné zaujmout výbornou kvalitou, inovací druhů, tvarů a novinek.¹

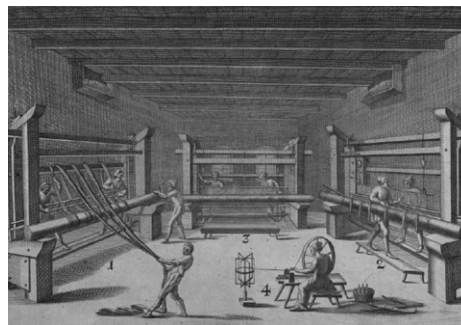
System na němž byla vybudována středověká hmotná kultura – cechovní výroba a výsadní svobodný trh, se ve sledovaném období postupně rozkládaly. Ačkoli však byl cechovní systém překonán, nezankl ani neupadl. Cechovní korporace dále žily, což často velmi okázale demonstrovaly na veřejnosti i po tom, co ztratily politickou pozici v městské správě. Cechovní mistři tak dávali najevo své elitářství pramenící ze středověké tradice. Při různých veřejných akcích chodili v cechovních krojích, i na dále pořádali tradiční schůze s obvyklými hostinami, obřadným přijímáním nových mistrů atd. V mentalitě mistrů převládalo vědomí společné nadřazenosti vůči dělníkům v rudimentálních formách podnikatelské organizace výroby, domácíým malovýrobčům i zaměstnancům manufaktur.¹

¹ *PETRÁŇ, Josef. Dějiny hmotné kultury, II/2: [Kultura každodenního života od 16. do 18. století. Praha: Karolinum, 1997. s. 593-607. ISBN 80-7184-086-6. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:cc69f270-aa5e-11e3-b74a-5ef3fc9ae867>*

² *HLAVÁČEK, Emil, HLAVÁČEK, Martin, HLAVÁČEK, Michal a ŠENBERGER, Tomáš. Architektura pohybu a proměn: minulost a přítomnost průmyslové architektury. Praha: Odeon, 1985. s. 19-23. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b230f2a0-64fb-11e6-b819-005056825209>*

VZNIK KONCENTROVANÝCH MANUFAKTUR

Na přelomu 17. a 18. se setkáváme s provozy využívající výhod soustředění a specializace určité činnosti. Jednalo se o velké investice, se složitější dělbou práce a koncentrací většího počtu zaměstnanců. Proto byly provozovány většinou státem, ale i šlechtou či církví.¹

Od konce 17. století probíhala v habsburské monarchii snaha o zavedení nového ekonomického modelu, který by mohl rovnocenně soupeřit s vývojem probíhajícím v západní Evropě. Aby byla změna z feudálně omezeného způsobu výroby možná, proběhla analýza hospodářského stavu Čech. Cílem bylo podpořit domácí výrobu, zlepšit zdejší obchodní a výrobní podmínky a stanovit nejlepší způsob, jakým by zde bylo možné zakládat manufaktury – jaká by měla být privilegia zajišťující jejich životaschopnost a prosperující existenci. Z prvotního průzkumu vyšlo najevo, že dovoz suken, plátna a kůže je velmi nákladný, ačkoli tyto produkty mohly být vyráběny i zde v Čechách. Následně tudíž došlo k návrhu zákazu dovážení těchto výrobků.²

K řešení tohoto problému byla ustanovena zvláštní komise – merkantilní (později komerční) kolegium. Ta prosazovala zákaz dovozu cizích výrobků, jejichž výroba je v dobré kvalitě možná i na domovské půdě. Dále vybízela ke snížení cla za dovážené suroviny z ciziny a naopak ke zvýšení cla za vyvážené suroviny. České výrobky vyvážené na cizí trhy naopak neměly vývoznímu clu podléhat vůbec. Taktéž bylo navrženo, aby se suroviny vyrobené v Čechách, neprodávaly levně do ciziny, nýbrž aby se v českých manufakturách dále zpracovávaly, v důsledku čehož mohla cena za výsledný produkt vzrůst i několikanásobně. Ke zlepšení výroby kromě toho navrhovala i integraci zdatných odborníků s bohatými zkušenostmi ze zahraničí. Komise měla dále za úkol řešit, jak v zemi zacházet se surovinami tak, aby výrobky z nich nejen dostatečně pokryly místní trh, ale aby se i tyto výrobky daly vyvážet do ciziny. To vše s cílem povznést stávající manufaktury a vytvoření podmínek pro rozvoj nových.²

Komise starala o odstranění monopolů – cechů. Koncem 17. století docházelo stále více k vládním zásahům do výroby a trhu. Byrokratická správa se snažila cechovním korporacím vzít co nejvíce pravomocí, aby mohla sama rozhodovat v důležitých otázkách obchodu. Roku 1689 byly vydány státní výnosy regulující řemeslnou výrobu v neprospěch tradičních cechů, jejichž rozhodování muselo podléhat kontrole státních úřadů. Vše s cílem omezit překážky, které by výrobě bránili pokrývat rostoucí poptávku po zboží.³

V počátcích však činnost nebyla příliš zřejmá. Ačkoli se úřady do jisté míry snažily vytvářet vhodné podmínky pro rozvoj manufaktur, omezení plynoucí z feudálního uspořádání společnosti stále bránila měšťanským podnikatelům plnému rozkvětu potenciálu manufaktur. Tito jednotlivci sice měli dobré znalosti a schopnosti, ale neměli dostatek kapitálu a také dělníků, jelikož tito lidé byli vázáni k vrchnosti. Navíc měšťanský podnikatel potřeboval od vrchnosti získat řadu povolení – např. k používání vodních toků. Do poloviny 18. století tedy sice docházelo k budování měšťanských manufaktur, ale nebyly příliš úspěšné.²

Změna nastala až s nástupem hraběte Jan Josefa Valdštejna do čela kolegia roku 1722. Členy kolegia se od roku 1723 stali hrabě F. J. Černín, hrabě Filip Kinský a o pár let později i hrabě Filip Kolovrat a komerční rada Textor.² Manufaktury ve svých počátcích totiž sváděly boj nejen proti cechům, ale také proti obchodnímu kapitálu. Obchodníci dobře vydělávali na dovozu sukna z ciziny do země, neměli proto nejmenší zájem, aby se v zemi výroba sukna rozvinula, jelikož by na tom hodně prodělali. Přičemž tento boj se odehrával přímo v nejvyšším orgánu, který dbal o hospodářské povznesení země – v komerčním kolegiu. Zatímco prezident kolegia Jan Josef Valdštejn, majitel manufaktury v Horním Litvínově, byl zastáncem podpory výroby produktů v tuzemských manufakturách, rada kolegia Antonín z Aldersfeldu byl proti. Udržoval totiž úzké styky s obchodníky, kteří dováželi sukno do země. Jan Josef však docílil toho, že byl vydán edikt, kterým byl nejprve pouze židovským obchodníkům zakázán obchod s cizími sukny. Uvědomoval si však, že dělat rozdíly mezi obchodníky na základě víry je pošetilé a proto dál vyvíjel tlak na vládu, kdy považoval za vhodné, aby i křesťanští obchodníci podporovali prodej domácích výrobků.⁴

VÝROBNÍ SYSTÉM MANUFaktur / Manufakturní výroba byla založena především na důsledné dělbě práce, která však byla založena na rukodělné technice pomocí jednoduchých nástrojů. Každá operace řemeslného postupu byla vykonávána jedním dělníkem či skupinou. Prohloubení specializace mělo vliv na vnitřní organizaci manufaktury. Dělníci byli seskupeni podle kvalifikovaných a nekvalifikovaných prací, pomocné práce pak často vykonávaly i děti. Bylo potřeba určit různé počty dělníků, kteří museli zastat určité operace tak, aby byl zajištěn plynulý tok a rytmus výroby. Rozmnožením a specializací nástrojů, vytvořila manufaktura jeden ze základních předpokladů vzniku stroje, ty však byly stále využívány jen v přípravných procesech. Tyto stroje byly vyrobeny ze dřeva, byly těžké a porouchávaly se. Základním pohonným strojem zůstalo vodní kolo, které se hojně využívalo takřka ve všech manufakturách.¹

NOVÝ TYP BUDOV – VÝROBNÍ STAVBY / Soustředění většího počtu dělníků vyvolalo nové požadavky na výrobní plochy a současně bylo potřeba odlišit prostorově jednotlivé výrobní fáze. Těmto požadavkům už nemohly dosavadní cechovní dílny vyhovět, a tak vznikl nový

specializovaný typ budov – výrobní stavby. Zprvu byly takové objekty získávány adaptací jiných hospodářských objektů (např. Prieschninkova textilní manufaktura v Brně, která byla umístěna do objektu zrušeného kartuziánského kláštera). Jelikož většinu manufaktur zakládala šlechta, otiskly se do těchto výrobních staveb znaky jejich původu a to zejména nejvýrazněji v případě nově vybudovaných. Docházelo tak přenosu kompozičních schémat panských sídel na výrobní objekty, což bylo logické, jelikož feudální stavebník tak svými architektonickými představami vyjadřoval a kotvil své názory a moc.¹

Prostorové a provozní nároky se stále odvíjely od lidského měřítka, a to z toho důvodu, že manufaktury byly založené na manuální lidské práci a ne na technologiích. Proto i velmi příjemně zapadají do struktury městských sídel. Již dříve zmíněný hrabě Valdštejn nechal vydat litografické album o hornolitinovské manufaktuře, která vyobrazuje nejen tehdejší výrobní postupy ale i její objekty. Koncepte je založená na výtvarně urbanistickém záměru, kdy byl na osu postaven tzv. holandský dům s dílnou na výrobu holandských soukenických kartáčů, strany dvora tvořily budovy vlastní výroby sukna a základem byl objekt přádelny a barvírny.¹ Podél hlavních cest se pak rozvíjeli obytné domy soukeníků a řemeslníků.⁵ Podobný vzor sledovala většina manufaktur zakládaná v této době.¹

¹ HLAVÁČEK, Emil, HLAVÁČEK, Martin, HLAVÁČEK, Michal a ŠENBERGER, Tomáš. *Architektura pohybu a proměn: mínulost a přítomnost průmyslové architektury*. Praha: Odeon, 1985. s. 19-23. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b230f2a0-64fb-11e6-b819-005056825209>

² KLÍMA, Arnošt, BLAŽEK, Jiří a DUNKA, Oldřich. *Manufakturní období v Čechách*. Praha: ČSAV, 1955. s. 212-214. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:99837270-281d-11e6-a3d3-001018b5eb5c>

³ PETRÁŇ, Josef. *Dějiny hmotné kultury, II/2: [Kultura každodenního života od 16. do 18. století]*. Praha: Karolinum, 1997. s. 598. ISBN 80-7184-086-6. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:cc69f270-aa5e-11e3-b74a-5ef3fc9ae867>

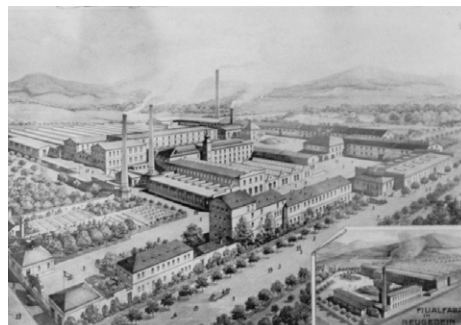
⁴ KLÍMA, Arnošt, BLAŽEK, Jiří a DUNKA, Oldřich. *Manufakturní období v Čechách*. Praha: ČSAV, 1955. s. 224-225. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:9c0896b0-281d-11e6-a3d3-001018b5eb5c>

⁵ POKORNÁ, Libuše a kol. *Litvínov v proměnách času*. Litvínov: Dialog, 2003. s. 54. ISBN 80-85843-36-6.

**DOBOVÉ PŘÍKLADY MANUFAKTUR
ZAKLÁDANÝCH V 16. - 18. STOLETÍ**

KDYŇSKÁ PŘÁDELNA VLNY

Za úplně nejstarší textilní manufakturu v regionu je považována přádelna v Kdyni na Domažlicku, jejíž založení se datuje už k roku 1678.¹ Textilní výroba se zde udržela až do konce 20. století² a díky tomu, je objekt poměrně dobře zdokumentován.

Textilní manufakturu v Kdyni založili Lamingenové na jižní straně obdélného náměstí. Podnik prosperoval a zajistil rozvoj města. Údajně se jednalo o tři domy, jednu zámečnickou dílnu a stáj.³ Nejstarší manufaktura byla umístěna v tzv. panském domě, který stával vedle radnice v prostoru dnešní tovární brány. V roce 1781 tato budova vyhořela a ačkoli byla opravena, zanikla v 40. letech 19. století. Pravděpodobně kolem roku 1743 byla manufaktura rozšířena o další budovy. V roce 1753 se manufaktura skládala ze dvou částí – punčochářské manufaktury a manufaktury na sukno a pytle.⁴

Roku 1796 vrchnost prodala přádelnu vídeňskému obchodníkovi J.M. Schmidtovi. Ten podnik rozšířil a velmi brzy zde pracovalo přes 300 zaměstnanců nepočítaje nad 1400 externích tkalců.⁵ Tehdy systém fungoval tak, že podnikatelé se zájmem provozovat manufakturu potřebovali získat od vrchnosti povolení k provozu podniku na vrchnostenských pozemcích, a taktéž i k využívání vodních toků a zaměstnávání poddaných. Měšťanský podnikatel nemohl za feudalismu, za existence nevolnictví volně využívat pracovních sil, které byly vázány na vrchnost. Musel se s ní dohodnout a musel za to odvádět vrchnosti poplatky a část zisku.⁶ I zde se musel velkoobchodník Jakub Matyáš Schmidt domluvit s hrabaty Janem Filipem a Františkem Konrádem Stadiony vybudovat soukenickou manufakturu na stadionovském panství v Nové Kdyni. Smlouva sestávala ze dvou část. První se týkala prodeje budov staré vrchnostenské punčochárny, manufaktury na výrobu mlynářských pláten, zahrady a louky sahající až k potoku. Druhá část hovořila o povolení ke zřízení soukenické manufaktury (Wollen-Zeug-Fabrique). Vrchnost povolila, aby Schmidt podnik zřídil na svůj náklad. Mimo to svolila k využívání svých poddaných jako zaměstnanců manufaktury. Vrchnost se zavazovala, že nebude ukládat žádné robotní povinnosti učňům a zaměstnancům manufaktury. Taktéž mu umožnila využívat potok ohraničující louku. Za to musel vrchnosti platit domovní a ochrannou dávku, která se platila dvakrát ročně. A nejen to, potřebný materiál k rozšíření stávajících budov a k jejich provozu (šindele, železo, cihly, dřevo...), musel podnikatel odebírat od vrchnosti na ceny přímo uvedené ve smlouvě. Obdobně to bylo i s jinými surovinami jako je třeba sůl či pivo pro dělníky, ty taktéž musely být odebírány z vrchnostenského skladu a kupovat pivo jinde se nedovolovalo. Vrchnost počítala s tím, že založením manufaktury získá nejen každoroční dávku od majitele podniku, ale že prodá i mnoho vlastních

výrobníků – hlavně dřeva a piva. Proto se také zavazovala, že bude chránit všechny mistry a tovaryše z ciziny, kteří jsou pro manufakturu potřební, bez ohledu na vyznání.³

Nabízí se otázka, proč by měl mít velkoobchodník zájem zakládat manufakturu v takové malé obci jako je Kdyně na Šumavě. V dochovaných dopisech majitele podniku Schmidta je toto rozhodnutí rozumně odůvodněno. Kdyně se jevila jako nejvíce vhodná proto, že zde byly potraviny levné, mzdy nízké a potřebná surovina – jednostráží vlna – dobře k dostání.³

Aby se nemusela neustále kupovat příze ze Saska, povolal Schmidt přední experty ze zahraničí, kteří místní obyvatele učili příst. Na základě toho byl dvorské komerční radě předložen návrh, aby byl vydán ochranný dekret ve prospěch nekatolických zaměstnanců manufaktury a aby bylo představitelem církevní správy v Čechách oznámeno farářů z Nové Kdyně, že nemá vystupovat proti nekatolickým dělníkům manufaktury. Požadavek byl vyřízen kladně, avšak vláda současně požadovala, aby Schmidt zřídil v Nové Kdyni německou školu. Nešlo však o péči o děti cizinců – navíc dělníků, ale o uvědomělou snahu o germanizaci země.³

Schmidt usiloval o rozšíření původního podniku. Byla zde postavena nová velká budova. V přízemí se nacházely tři sklady – pro barviva, přízi a hotové zboží. Dále zde byla úpravárna, lisovna a účtárna. V prvním poschodí byla sušárna a několik dalších místností. V druhém poschodí byla barvírna se šesti kotly. Dále zde byla umístěna i škrobárna.³

Jelikož vzkvétající manufaktura představovala i žádoucí rozvoj soukenické výroby v zemi, získal podnik svou prosperitou i mnoho privilegií. Kromě pečete s českým lvem a povolením neomezené výroby všech druhů textilií, bylo taktéž manufaktuře umožněno řešit své záležitosti čili i otázky spojené se zaměstnanci pouze u komerčního konsesu. To představovalo velký průlom do dosavadního práva vrchnosti, feudálních pánů poddaných, kteří se jevili zaměstnanci manufaktury. Jestliže tedy jednou nevolník vstoupil do zaměstnaneckého poměru v manufaktuře, nerozhodovala už o jeho osudu vrchnost, ale majitel podniku a komerční konses.³

Největší problém v rozvoji podniku představovala nedostatečná výroba příze. Pokud se měla manufaktura v Nové Kdyni plně rozvinout, bylo nutné využívat domácí práce předláků a tkalců. K tomu se Schmidt rozhodl využít faktorů z okolí – Klatov, Plzně a Manětína. Ti z manufaktury dostali vlnu, předali ji předlákům a od nich pak nazpět přebírali přízi. Schmidt také nechal zhotovit kolovraty, které dostali domácí předláci do vlastnictví. Systém rozptýlené manufaktury tak vykořisťoval dělníky takovým způsobem, že cena získaného kolovratu jim byla závodem po částech ztrhávána ze mzdy. Při koncentrované manufaktuře by pracovní nástroje musel zakoupit majitel a taktéž by byl zodpovědný za jejich provoz a náklady s ním spojené.³

MAK

Počet zaměstnanců manufaktury vzrostl natolik, že bylo navrženo, aby se z Nové Kdyně přeložila vojenská posádka do okolních míst, aby se tak uvolnily byty pro zaměstnance.³ Roku 1826 měla Kdyně 164 domů a 1428 obyvatel. Další rozvoj manufaktury pak zapříčinil, že roku 1869 tento počet vzrostl na 224 domů a skoro 2000 obyvatel.⁷ Nová zástavba drobných přízemních domů vznikala především podél severních ulic a kolem potoka – ulice Vodní, která je protíná. Zástavba se dále rozvíjela hlavně směrem na sever ke kostelu, jelikož většinu jihu zabírala manufaktura.⁵

Manufaktura se rychle rozrůstala a brzy pojmulu do svého provozu obyvatele z širokého okolí. O vysoký počet domáckých přádláků je vysvětlitelný i množstvím založených přádelnických škol při manufaktuře. Byly nejméně tři – ve Všerubech, Klenčích a v Nové Kdyni. Poddaní, kteří se zde učili dostávali mzdu dotovanou vládou. Školy tak fungovaly do značné míry jako skutečné přádelny. Pracovních sil bylo ale i přes to málo a proto bylo potřeba zřídit další školy – v Klatovech a Koloveči, kde bylo mnoho nezaměstnané mládeže, živící se žebrotou.³

V druhé polovině 19. století byla kdyňská manufaktura považována za největší továrnu v Plzeňském kraji. K dnešnému dni je struktura bývalé manufaktury nadále čitelná v plánu obce – dochovaly se dvě klasicistní budovy s klasicistní vstupní bránou z let 1834-38, které se přimykají k městské radnici a dotváří tak historické centrum Kdyně.⁵ Tyto stavby byly novodobě upravovány a adaptovány pro změnu využití – obvodní zdravotní středisko a muzeum. Velká část areálu i nadále plní průmyslovou funkci.

Historie kdyňské manufaktury je velmi podobná podniku v Horním Litvínově. I zde se od počátků 18. století v době průmyslové revoluce rozvinula v moderní továrnu se strojovým zařízením, aby se po revoluci roku 1945 stala národním podnikem.³

¹ Kdyně – Wikipedie. [online]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Kdyn%C4%9B>

² PROCHÁZKA, Zdeněk. Co odnesl čas 1: Domažlicko, Chodsko a Kdyňsko na nejstarších fotografiích = Was mit der Zeit verschwunden ist 1: Tauser und Neugedeiner Region und Chodenland auf den ältesten Aufnahmen. V Domažlicích: Nakladatelství Českého lesa, 2010. s. 71. ISBN 978-80-87316-15-3. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:849c0f30-a88b-11e7-a093-005056825209>

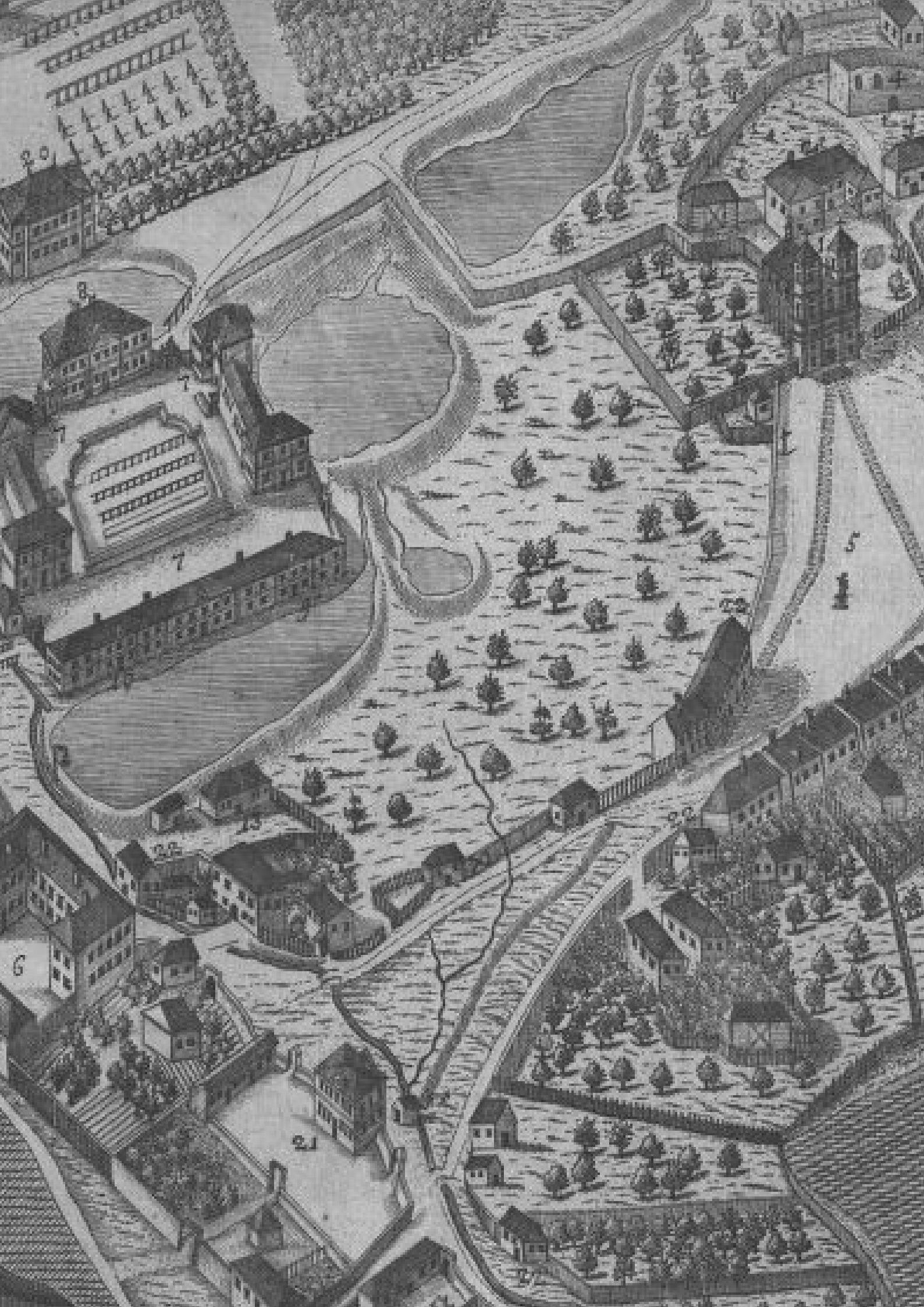
³ KLÍMA, Arnošt, BLAŽEK, Jiří a DUNKA, Oldřich. Manufakturní období v Čechách. Praha: ČSAV, 1955. s. 363-374. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b8814120-281d-11e6-a3d3-001018b5eb5c>

⁴ Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha: Libri. s. 211-112. ISBN 80-7277-160-44. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:388d8ec0-ea3e-11e3-adbd-5ef3fc9bb22f>

⁵ Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha: Libri. s. 850-854. ISBN 978-80-7277-410-48. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:603b49f0-e8c0-11e3-97c9-001018b5eb5c>

⁶ KLÍMA, Arnošt, BLAŽEK, Jiří a DUNKA, Oldřich. Manufakturní období v Čechách. Praha: ČSAV, 1955. s. 349-350. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b706d620-281d-11e6-a3d3-001018b5eb5c>

⁷ Historie - Oficiální stránky města Kdyně. Město Kdyně - Oficiální stránky města Kdyně [online]. Copyright © 2021 [cit. 18.08.2021]. Dostupné z: <https://www.kdyne.cz/mesto/informace-o-meste/historie/>

SOUKENICKÁ MANUFATURA HORNÍ LITVÍNŮV

Manufaktura v Horním Litvínově byla založena roku 1715. Jde o velmi důležitý projekt a to nejen proto, že vznikl ve stejný čas i poměrně blízko osecké manufaktury, ale navíc zůstal v provozu více než 200 let. Podnik se tak stal jedinečným příkladem vývoje industrialismu.¹

Zakladatelem manufaktury byl hrabě Jan Josef z Valdštejna, příslušník nově ekonomicky smýšlející šlechty, který se zamýšlel nad otázkami, jak zlepšit nepříznivé důsledky třicetileté války v zemi. Po tom co si královská česká dvorská kancelář vyžádala již výše zmíněnou zprávu o hospodářském stavu Čech, soustředila se pozornost hraběte na zakládání nových podniků - manufaktur. Litvínov byl výhodný, Valdštejn zde našel dostatek pracovních sil z řad vlastních poddaných, kteří, obdobně jako v Oseku, nebyli pro nepříznivý stav půdy vázáni na zemědělství. Často se jednalo o osoby v nouzi, jež se neměl jak jinak uživit – byli to tuláci a žebráci, kteří nebyly z půdy vyhnáni, ale také žádnou neměli. Tito lidé byly pro podnik zásobárnou pracovních sil. Na druhou stranu zde ale bylo rozvinuté pastevectví pro chov ovcí, a mimo to Litvínov disponoval stabilním zdrojem vody.²

Vznik manufaktury hrál ve vývoji města Litvínov velmi důležitou roli. Než došlo k jejímu založení, nacházela se zde pouze malá vesnice s 13 domy. Ihned po zahájení výroby vlněných látek získal Jan Josef podporu císaře, který povýšil vesnici Horní Litvínov na městečko s právem výročního trhu na sv. Michaela. Později roku 1721 pak bylo městu povoleno konání druhého výročního trhu v každém roce. Pro tyto trhy bylo definováno prostorné náměstí před kostelem sv. Michaela.²

Z počátku zaučovali v manufaktuře domácí obyvatelé dva soukeníci z České Lípy a Jihlavy, avšak velmi brzy získal Litvínov i zkušené odborníky z Holandska a Anglie, kteří měli tři roky zaučovat místní. Jelikož Janu Josefovi připadlo i třebíčské panství na Moravě, kde také prosperovalo podnikání v soukenictví, povolal do Horního Litvínova i několik soukeníků z Třebíče, kterým byla vyplácena mzda i přes to, že šlo o poddané. Neplatí proto tvrzení, že by v manufakturách pracovali poddaní formou robotní.¹

Manufaktura je natolik významná proto, že zaznamenala vývoj od rané manufaktury až ke kapitalistické továrně, která soustřeďovala velké množství dělníků, kteří si práci dělili na dílčí úkony. Podnik v Litvínově byl obrovský a skládal se z řady budov. Našli bychom zde sklad vlny, kam se vlna dovezla a následně vážila, třídila a česala, avšak také samostatnou přádelnu a jednopodlažní barvírnu poblíž potoka. Manufaktura měla dvě vlastní valchy a li-

sovnu oleje. Samostatnou budovu tvořila i úpravna. V Litvínově se vyrábělo sukno střední jakosti a sukno jemné podle vzoru holandského, k jehož výrobě byla vyčleněná i samostatná budova tzv. Holandský dům. Ve zvláštním domě pak byly kanceláře a hospoda. Manufaktura měla mimo trhy povolený i vlastní obchod, kde prodávala sukno v malém. Tento prodej se však na celkové ekonomice podniku podílel jen minimálně. Většina byla prodávaná do Prahy, kde měla manufaktura i vlastní prodejny na Starém Městě a Malé Straně, a taktéž do Levanty a Vídně. Z tohoto prodej už byl profit mnohonásobně větší. Valdštejn si zde také nechal postavit vlastní sídlo – dnešní barokní Zámek Valdštejnů.¹

Kromě několika stovek lidí, kteří pracovali v manufaktuře, pracovalo pro podnik i mnoho lidí z domova. V Horním Litvínově nechala vrchnost postavit 52 domů, ve kterých žili a pracovali zaměstnanci manufaktury. Na obraze J. Pachmanna, který se však maloval retrospektivně ve 30. letech 20. století na základě nedochované rytiny, lze vyčíst, že to byly domy převážně jednopodlažní na obdélném půdoryse a se sedlovou střechou v řadách podél ulice Nádraží. Poté se zástavba stáčela podél navazující ulice Vodní, vedoucí na náměstí před kostelem, kde se konaly trhy. Zde už ale tvořila jednotnou frontu měšťanských dvou-podlažních domů. Pro majitele manufaktury bylo výhodné postavit domky pro ty, kteří pro něj pracovali – dostával od nich činži za nájem, čili kapitál, který vložil do stavby, mu nesl úrok a mimo to se nezvýšila jeho režié, což by nastalo, pokud by rozšířil provozní budovy. Majitelé také často zneužívali skutečnosti, že dělníci bydleli v jeho domech k tomu, aby jim stlačovali mzdy. Byt zaměstnance vázal k manufaktuře, pokud by chtěli odejít nebo pokud by dělali problémy, hrozilo jim, že o bydlení přijdou. J. J. Valdštejn taktéž v Horním Litvínově zřídil roku 1775 sirotčinec. Osířelé děti pracovali pro manufakturu a zároveň se zde i učili. Plat dostávali v podobě výplat sirotčinci, který je zaopatřoval.¹

Narůstající výroba se výrazně odrazila na podobě města Litvínov. Původně malá vesnička s 13 domy se změnila ve velké město, kde bylo roku 1763 postaveno 150 nových domů a do roku 1775 vzrostl počet nových domů na 300.¹

Dnes už z původního areálu zbylo jen velmi málo. Velkou část území nahradily panelové domy. Bývalý Horní tovární rybník byl zasypán v polovině 20. století a dnes plocha funguje jako parkoviště.³

¹ KLÍMA, Arnošt, BLAŽEK, Jiří a DUNKA, Oldřich. *Manufakturní období v Čechách*. Praha: ČSAV, 1955. s. 222-240.

Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:9b85ab10-281d-11e6-a3d3-001018b5eb5c>

² POKORNÁ, Libuše a kol. *Litvínov v proměnách času*. Litvínov: Dialog, 2003. s. 119-133. ISBN 80-85843-36-6.

³ POKORNÁ, Libuše a kol. *Litvínov v proměnách času*. Litvínov: Dialog, 2003. s. 44. ISBN 80-85843-36-6.

Vergulde

TEXTILNÍ MANUFATURA V BRNĚ

V historii manufaktur hraje město Brno velmi důležitou roli. Najdeme zde fabriku, ve které majitel projevil zájem o zřízení obytných domů pro své odborníky a zaměstnance. Vznikla tak dělnická kolonie s celkem 44 domy z červených cihel, o níž se říká, že byla první v monarchii.¹

Ačkoli bylo Brno ještě v polovině 18. století spíše lokálním ekonomickým centrem s tradiční cechovní výrobní strukturou, druhá polovina s sebou přinesla rozvoj, který zásadně změnil význam města. Prohrané války s Pruskem byly příčinou nepříznivé situace Habsburské monarchie, která přišla o svá slezská hospodářská centra. Bylo potřeba vybudovat střediska nová. Jako nejvhodnější se jevilo Brno, které je situováno v blízkosti Vídně na křižení tzv. císařských silnic. Městem taktéž protékají vodní toky a mlýnské náhony, důležité pro chod technických zařízení. V této době, kdy byl největším tahounem ekonomiky textilní průmysl, se v Brně usadil manufakturní úřad a akciová společnost Půjčovní banka. Tyto instituce podporovaly rozvoj vlnářských podniků a jejich profesionalizaci za pomoci zahraničních expertů, díky nimž mohl roku 1764 podnikatel J. L. Köffiller založit továrnu na sukna. Z hlediska exportu a růstu průmyslové výroby se Brnu dařilo až do 70. let 19. století. Sláva jeho místních textílek pronikala do celého světa a město zažívalo ohromný rozvoj. Brno se dokonce ve své době říkalo Moravský Manchester.² Továrnu na sukna navštívil roku 1781 dokonce i císař Josef II. Výrobky se prodávali nejen v rámci monarchie ale v zahraničí – v Itálii, Polsku i Turecku.³ Zaměstnanců přibývalo a tak byla v letech 1780-1786 vybudována dělnická kolonie se 44 cihlovými domy.⁴ Nově vzniklá obytná ulice se proto příhodně jmenovala Červená ulička. Ačkoli se uvádí, že byla první dělnickou osadou v habsburské monarchii, existují příklady i dobově starších kolonií. Manufaktura fungovala až do roku 1792. Válka s Tureckem zapříčila ztrátu významných trhů a úpadku obchodu. Krachující podnik odkoupil H. Schmal v likvidační dražbě. Uzounká dělnická ulice poté byla přejmenována podle svého nového vlastníka Schmalgasse (dnes Mezírka, původní zástavba se nedochovala).⁵

¹ 24. 2. 1763 Založení první textilní manufaktury v Brně - Profil události. [online]. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_udalosti&load=5147

² TIC BRNO. Brno Industrial. Život a doba moravského Manchester [online]. TIC BRNO: 2001 [cit. 22.6.2021]. Dostupné z: <https://www.gotobrna.cz/brno-industrial/ke-stazeni/>

³ TUČKOVÁ, Kateřina. Fabrika: příběh textilních baronů z moravského Manchesteru. V Brně: Moravská galerie, 2014. s. 13. ISBN 978-80-7491-479-9. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:37c0ea58-e4bc-4980-91f3-1abc93a556a0>

⁴ SIROVÁTKA, Oldřich, KRATOCHVÍLOVÁ, Iva, HOUF, Václav a Reklamní společnost SNIP & Co. Město pod Špilberkem: O lidové kultuře, tradicích a životě lidí v Brně a okolí. Brno: Doplněk, 1993. s. 33. ISBN 80-85765-10-1. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:3b224430-af76-11e3-b74a-5ef3fc9ae867>

⁵ TUČKOVÁ, Kateřina. Fabrika: příběh textilních baronů z moravského Manchesteru. V Brně: Moravská galerie, 2014. s. 30. ISBN 978-80-7491-479-9. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:426b5d27-7055-40a2-90b6-30847b10e8c8>

FABRIKA NA VÝROBU ODĚVŮ V HORNĚ

Ve městě Horn proběhla v nedávné době demolice pravděpodobně nejstarší dělnické kolonie v Horním Rakousku. Po výstavbě manufaktury roku 1647 na výrobu oděvů zde majitel nechal v letech 1652 až 1658 postavit celkem 30 domků a poutní kapli.¹

Obchod spojený s výrobou sukna probíhal v Hornu již od 1562. Za vlády hraběte Ferdinanda Sigmunda Grafa Kurze došlo ve městě k prudkému rozmachu. Vedle několika místních mistrů přizval roku 1647 i mnoho zahraničních tovaryšů a mistrů. Látku vyprodukovanou v místní manufaktuře kupovala hlavně císařská dvorní komora, která ji využívala k oblékání vojáků.²

Zástavba malých dělnických domů vznikla v době baroka. Jde o malé jednopodlažní objekty ve dvou řadách se sedlovou střechou, které jsou navzájem propojené portály vedoucími do dvora, čímž vzniká pevná uliční fronta formující veřejné prostranství. Soukeníci zde nejenom žili ale i pracovali společně s celou rodinou.³ 115 metrů dlouhý pás mezi řadami domů pravděpodobně mohl sloužit soukeníkům jako pastvina. Budované dělnické kolonie často obsahovali kromě budov obytných i sakrální, umístěné na významné pozici v rámci sídla. To pozorujeme i zde, dvojřad domů je ukončen osmibokou kaplí, kterou nechal postavit hrabě Kurz podle vzoru Svaté kaple v Bavorsku. Osada byla vybavena hospodou a blízkosti se nacházela škola.²

K dnešnímu dni se dochovalo pouhých sedm domů, a ačkoli jde o raritní příklad jedné z nejstarších dělnických kolonií, nevztahuje se na domy památková ochrana. Političtí představitelé demolici argumentují i tím, že z celé osady už stejně mnoho nezbylo. To bylo i důvodem toho, proč památková ochrana budov nebyla možná, šlo pouze o jednotlivé zajímavé domy, jelikož jako soubor byly stavby v posledních letech zničeny. Také je zde poukazováno na fakt, že zachování alespoň zbytku budov lze dosáhnout pouze úzkou spoluprací s vlastníky objektů.³

¹ [online]. Dostupné z: https://www.initiative-denkmalschutz.at/presseaussendungen/2019-12-02_id-verlust-horner-tuchmachersiedlung/

² [online] Dostupné z: <http://www.sagen.at/fotos/showphoto.php/photo/57458/size/big/cat/>

³ Tuchmacher-Haus: Aufregung wegen Abriss - noe.ORF.at. noe.ORF.at [online]. Dostupné z: <https://noe.orf.at/stories/3024567/>

TOVÁRNA NADELBURG V LICHTENWÖRTHU

Město Lichtenwörth je známé jako oblast raných průmyslových továren, v němž v této souvislosti taktéž vznikla dělnická osada Nadelburg. Kolonie dělnických domů vznikla v tereziánské době a je považována za jednu z nejstarších vůbec.¹

Kolem roku 1750 založil v Lichtenwörthu mědikovecký mistr Johann Christian Zug z Piestingu továrnu na mosaz a kovové zboží. Vyráběly se zde hlavně předměty z mosazi pro každodenní použití. Nešlo jen o šicí jehly, které byly až do té doby dováženy z Německa či Anglie, ale i špendlíky, vlásenky, háčky a jiné mosazné zboží – konvice, hrnce, zvonky atd.² Továrna se záhy stala jednou z největších v monarchii. Úspěšný podnik neunikl pozornosti Marie Terezie, která usilovala o jeho masivní propagaci.³

Dělnická osada Nadelburg byla postavena plánovitě roku 1756² a obsahovala 30 přízemních podlouhlých domů určených pro zaměstnance továrny. Kolonie byla navíc vybavena hostincem, školou i kostelem, který byl postaven speciálně pro dělníky a jejich rodiny. Jelikož to byli protestanté z Německa, měli být v kostele převychováni, aby se stali katolíky. Mimo to byla továrna společně s dělnickými domy obehnána „červenou zdí“ z cihel se třemi uzamčenými branami, jelikož setkávání dělnické komunity s obyvateli Lichtenwörthu nebylo žádoucí. Majitel továrny si zde taktéž nechal v letech 1880-82 postavit sídlo.³

Nadelburg spadá do počátků industrializace v Rakousku a jako takový je odpovídajícím způsobem významný pro dějiny nejen průmyslové, ale i kulturní a sociální.¹ Jde o jedinečný soubor staveb dělnického bydlení, který jako jediný v Evropě zůstal poměrně dobře zachovaný až do dnešního dne avšak ne zcela. Ačkoli byla hodnota dochované osady jako průmyslové archeologie známá, začala továrna a její areál po ukončení činnosti chátrat. Období 1960-2000 bylo dobou, kdy renovace podle zásad památkové péče selhaly a mnoho objektů bylo zničeno. V roce 1991 byly zbořeny pozůstatky hostince a to i přes to, že byl veden jako historická památka. Stejný osud potkal i továrnu na šicí jehly, ze které zůstaly pouze dvě obvodové stěny připomínající tuto jedinečnou stavbu. Uprostřed dělnického sídliště došlo k o povolování nových obytných staveb, což negativně ovlivnilo urbanistickou strukturu Nadelburgu.³

¹ Lichtenwörth – Wikipedia. [online]. Dostupné z: <https://de.wikipedia.org/wiki/Lichtenw%C3%B6rth>

² Nadelburg Lichtenwörth, ab 1756 - Abenteuer Industrie. Abenteuer Industrie - Abenteuer Industrie [online]. Copyright © 2021 abenteuer INDUSTRIE [cit. 18.08.2021]. Dostupné z: <https://www.abenteuer-industrie.at/project/nadelburg-lichtenwoerth-ab-1756/>

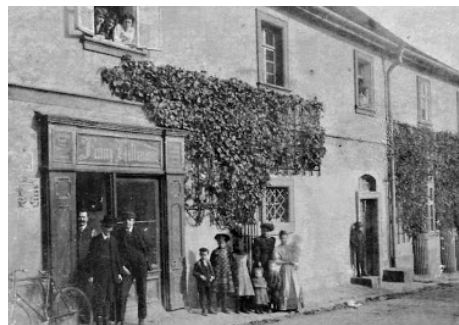
³ Nadelburgmuseum. Nadelburgmuseum [online]. Dostupné z: <http://www.nadelburgmuseum.at/home.htm>

KOMPLEX KLÁŠTERNÍCH
MANUFAKTUR V OSEKU U DUCHCOVA

TEXTILNÍ MANUFATURA V OSEKU

Vedle manufaktur zpravovaných šlechtou či státem, vznikaly taktéž takové, které provozovala církev, nebylo jich ale mnoho. Příkladem podniku tohoto druhu je právě manufaktura v Oseku, která byla založena na popud opata zdejšího cisterciáckého kláštera.

Město Osek pokrývá nepříliš úrodná půda, většina místních obyvatel bývala chudá a nemajetná, sužovaná nedostatkem pracovních příležitostí a to zejména pak v zimním období. S touto situací se opat zdejšího kláštera – Benedikt Littwerig – rozhodl pracovat. Velmi dobře se přizpůsoboval době industriálních změn, účinně a výnosně spravoval panské lesy a velmi příhodně roku 1697 využil Osek k založení manufaktury na výrobu punčoch. Dozor nad manufakturou vykonával zvláštní úředník – provizor¹ a zahraniční odborníci – převážně z Německa – zaučovali děti i dospělé z klášterního panství. Jak bylo pro manufaktury 17. a 18. století zvykem, i v Oseku bylo potřeba expertů ze zahraničí, kteří by naučili místní obyvatelstvo zpracovávání doposud převážně vyvážených surovin. Littwerig proto povolal na své panství o dvaceti vesnicích punčocháře Pavla Rodiga se Saska, a tak se stalo, že ještě do konce 17. století Osek získal 50 vyučených punčochářů.²

Velmi záhy začali přibývat i učni z cizích panství – Duchcova a Horního Litvínova, kteří se s nově nabytými schopnostmi posléze rozhodli nadále pracovat pro místní manufakturu a Osek se tak těšil rostoucímu věhlasu. Roku 1701 pracovali pro manufakturu barvíř Leopold Fischer z Chebu a soukeník Christian Ullrich z Krupky.² Tehdy ještě manufaktura fungovala na primitivním faktorském systému, který byl pro plátenictví ve své době běžný. Podnik zaměstnával mnoho dělníků z přilehlého okolí tak, že jim dodával vlnu a následně odebíral jejich vyhotovené výrobky. Vývoj manufaktur byl ale natolik progresivní, že se situace již neobešla bez koncentrované podoby. Tak vznikla roku 1705 první budova osecké manufaktury v ulici Dolnonádražní.³

Velký rozvoj pak manufaktura zaznamenala roku 1708, kde pod vedením saského soukeníka Gottfrieda Schuckera pracovali cizí odborníci na 15 stavech, kterým pomáhalo mnoho mykačů vlny, přadláků a špulířů. V následujících letech přibilo dalších 14 stavů a pro nedostatek prostoru byla zřízena další budova. Roku 1720 byla taktéž postavena valcha poháněná vodní silou. Díky zprávě probošta oseckého kláštera Jakuba Galluse, který se roku 1723 ohradil vůči zvýšení cla za vlnu, víme, že v této době manufaktura zaměstnávala nad 300 pracovníků (v důsledku zvýšení cla a odstavení manufaktury by všichni tito lidé upadli do existenční krize).

V literatuře se častokrát nepřesně uvádí, že se v Oseku nacházely počátkem 18. století dvě manufaktury. Není tomu zcela tak, mohli bychom zde k danému časovému období odhalit celkem tři – Dolnonádražní čp.63 u Mlýnského rybníka, Tovární čp.73, 190 u Továrního rybníka a Obránců mírů čp.32 u Tůně rusalek. Jedná se o nízkopodlažní patrové stavby vybudované v barokním stylu.

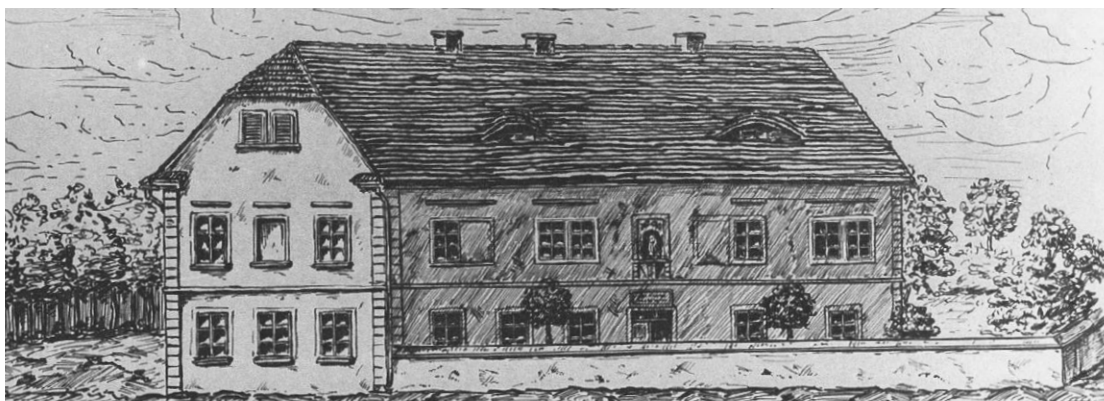
1 / MANUFATURA DOLNONÁRAŽNÍ

V ulici Dolnonádražní se nachází nejstarší plétárna punčoch ve střední Evropě. Samostatně stojící stavba je v průčelí pětiosá, v bočních stranách pak dvouosá. Střecha je valbová. Fasády jsou členěny pásovou patrovou římsou. Vstup do budovy je asymetricky umístěný v průčelí a je vybaven nadsvětlíkem. Nad ním se nachází kruhová deska s plastickou heraldickou lilí a datací 1705, obtočená dvěma ratolestmi. V přízemí se nacházejí místnosti s barokní křížovou klenbou, která je po stranách lemovaná pasy.³

2 / MANUFATURA TOVÁRNÍ

Jelikož podnik úspěšně prosperoval, byl brzy doplněna o další stavbu – manufakturu v ulici Tovární, jež sloužila k výrobě vlněných látek, mezulánu a koňských houní. Tato manufaktura však neměla dlouhého trvání a taktéž se nachází ve větší distanci od cesty ke klášteru. Z těchto důvodů proto bývá často opomíjená.

3 / MANUFATURA OBRÁNCŮ MÍRU

Roku 1719 byla vybudována ještě jedna v ulici Obránců míru. Ta je už v řadě poslední z podnikatelského portfolia textilních manufaktur oseckého kláštera.² Zprvu sloužila pro církevní potřeby k výrobě tmavých vlněných látek, tzv. cajků, posléze se zde však vyráběly i látky barevné, které se prodávaly na trzích.³

Osecká klášterní továrna zásobovala látkami nejen duchovní místní ale i Rakouské a Saské.⁴ Mimo to manufaktura disponovala právem prodávat své výrobky ve všech městech. Navíc měla manufaktura i vlastní sklady v Praze. Odtud bylo zboží distribuováno do všech koutů Čech, Moravy, ale i do Uhel, Štýrska a Rakous.⁵

Manufaktura zaměstnávala především poddané z panství a to z prostého důvodu – zabránit odchodu pracovních sil. Tovaryši totiž z podniků často odcházeli, přičemž se následně sdružovali do konkurenčních cechů, to nevolníci udělat nemohli – představovali tak pro podnik větší jistotu.²

Rostoucí konkurence v Litvínově a v dalších místech v regionu roku 1752 zapříčinila konec manufaktury.⁵ Od zániku převládá snaha využívat objekty k obytným účelům.

¹ Klášter cisterciáků (Osek, Teplíce, Česko) a Spolek přátel kláštera Osek. 800 let kláštera Osek: jubilejní sborník = 800 Jahre Kloster Ossegg : Festschrift. Osek: Milan Holenda, 1996. s. 68. ISBN 80-85204-30-4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:1d51dd50-b5e6-11e8-b888-5ef3fc9bb22f>

² KLÍMA, Arnošt, BLAŽEK, Jiří a DUNKA, Oldřich. Manufakturní období v Čechách. Praha: ČSAV, 1955. s. 214-216. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:99837270-281d-11e6-a3d3-001018b5eb5c>

³ Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha: Libri. s. 538-539. ISBN 80-7277-160-44. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:823dffa0-ea3e-11e3-adbd-5ef3fc9bb22f>

⁴ Heimatskunde des politischen Bezirkes Teplitz für Schule und Haus. Teplitz: Teplitzer Lehrerverein, 1885. s. 268. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:1447e2c0-57fc-11e7-b7b6-5ef3fc9ae867>

⁵ bývalá textilní manufaktura - Památkový Katalog. Památkový Katalog [online]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/byvala-textilni-manufaktura-13858485>

VODOHOSPODÁŘKÝ SYSTÉM

Pro řád cisterciáků, který se v Oseku usadil, byla typická velmi promyšlená práce a hospodaření s vodou. „Každý cisterciácký klášter představuje promyšlený a dobře provedený vodní systém, rozvádějící povrchové i podzemní vody po celém jeho areálu.“¹

Již od založení kláštera na přelomu 12. a 13. století informovaný a čínorodý řád cisterciáků pracoval s vodou a vytvořil zde nejstarší odvodňovací a kanalizační systém na území severních Čech. Cisterciáci vnímali vodu jak v její symbolické rovině (pramen života) tak v rovině estetické, krajinné a rovněž i v rovině hospodářské, přičemž dbali nejen na hospodárnost, ale i na kvalitu vody. Využívali znalostí čištění vody a budovali systémy čistících rybníčků. Všechny tyto principy byly aplikovány i v případě budování kláštera v Oseku.¹

Vznikl zde důmyslný vodohospodářský systém složený z kaskádově uspořádané soustavy rybníčků na Oseckém potoce a zásobovacích jímek. Přiváděná povrchová voda sloužila jednak k proplachování kanalizační větve, jednak k ochraně objektů před dešťovými srážkami a jednak k technologickým účelům pro provoz a potřeby klášterních manufaktur. Povrchová voda byla rozváděna systémem tří rybníčků (Tovární, Cihlářský a Mlýnský náhon, kde se voda biologicky čistila. Poté se systém větvil a odtok vody cíleně reguloval. Dostatečně pročištěná voda se přepouštěla do okrasného rybníka na terasách opatské zahrady a naopak voda nedostatečně pročištěná se vypouštěla do kaskádové strouhy, odkud už intenzivně prokysličená tekla do Klášterního potoka.¹

Odvodňovací systém se vyvíjel spolu s klášterem. Z roku 1846 se zachovala zpráva i s nákresem systému kanalizační sítě, která byla úzce provázaná s rozvody vody. Kanalizace měla svůj počátek pod konventními záchody v klášteře a byla proplachována vodou s Mlýnského náhonu a také srážkovou vodou z upravovaných ploch a ze střech. Kanál byl vyveden do kuchyňského rybníka a Rybí násady, kde se splašky ředily potoční vodou a čistily.²

Z velké části byl precizně promyšlený vodohospodářský systém nahrazen novou oddílnou splaškovou a dešťovou kanalizací z roku 1978. K dnešnímu dni se zachoval jen zlomek z původního barokního systému. Z celkových 1700m podzemních kanálů a štol zbylo pouze 674m a to zejména v oblasti pod zahradou kláštera a opatským dvorem. Konvent sice zůstal napojen na původní systém, avšak necitlivá modernizace sítě výrazně ochromila původní funkci celého systému a dodnes tak způsobuje mnoho problémů. Mnoho štol, které bývaly

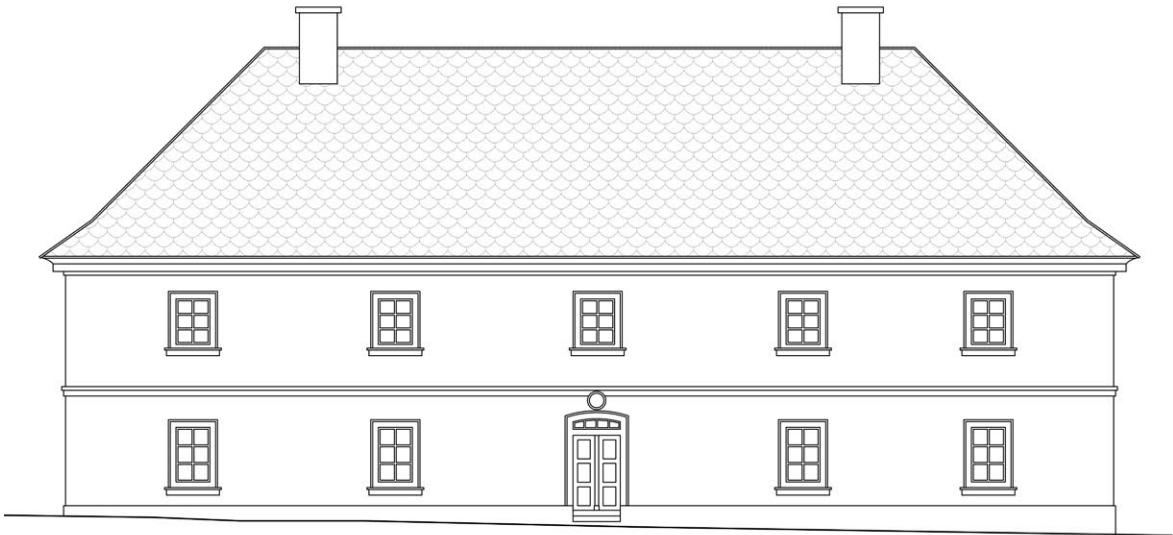
pravidelně proplachovány a pročišřovány se zezdilo. Kanalizací tak proudí pouze splašky, které se bez průplachu přirozeně v kanálech ucpávají, což způsobuje havárie, zaplavování sklepních prostor a šíření nepříjemného zápachu a to zejména při vydatných deštích.²

Tato dysfunkce je aktuálním problémem i v případě řešené manufaktury v Dolnonádržní ulici. Kanalizace, která vede z opatského domu přes pivovar až do Mlýnského rybníka při manufaktuře, se pravidelně ucpává. Situace je o to palčivější, uvážíme-li, že množství splašek z kláštera výrazně stouplo znovuzprovozněním pivovaru.³

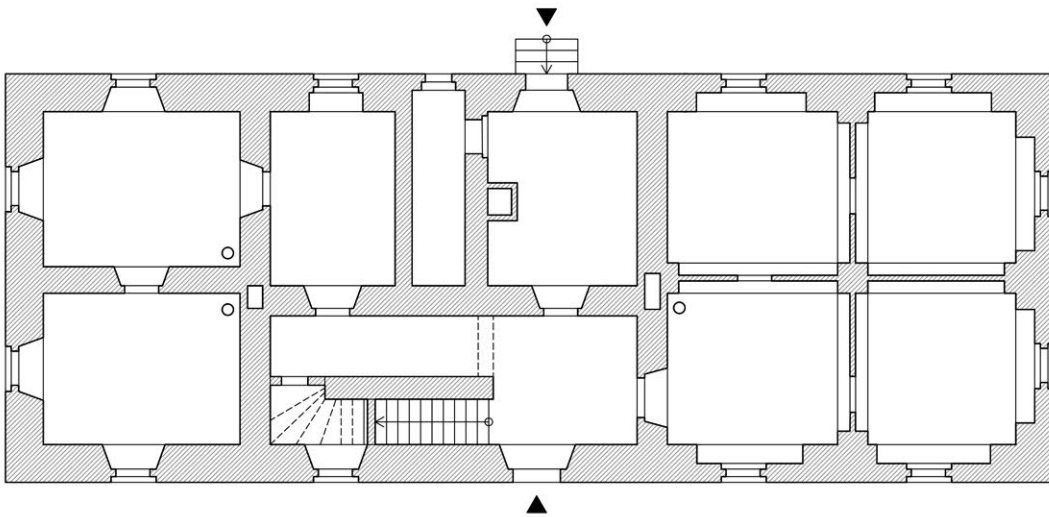
¹ BRONCOVÁ, Dagmar. *Historie kanalizací: dějiny odvádění a čištění odpadních vod v Českých zemích*. Praha: MILPO MEDIA, 2002. s. 99-100. ISBN 80-86098-25-7. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:191141e3-c048-4612-9687-8048248b774d>

² *Klášter cisterciáků (Osek, Teplice, Česko) a Spolek přátel kláštera Osek. 800 let kláštera Osek: jubilejní sborník = 800 Jahre Kloster Ossegg : Festschrift. Osek: Milan Holenda, 1996. s. 188-192. ISBN 80-85204-30-4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:32cecf80-b5e6-11e8-b888-5ef3fc9bb22f>*

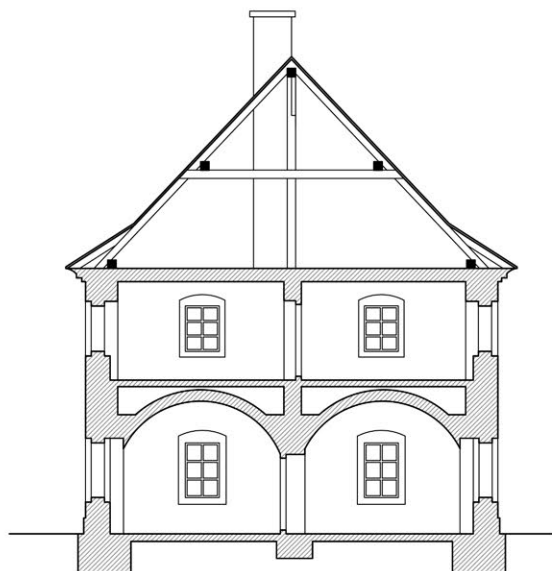
³ *Rozhovor s majitelem manufaktury v ul. Dolnonádržní ze dne 9.6.2021.*

POHLED NA JIŽNÍ FASÁDU

PŮDORYS PŘÍZEMÍ

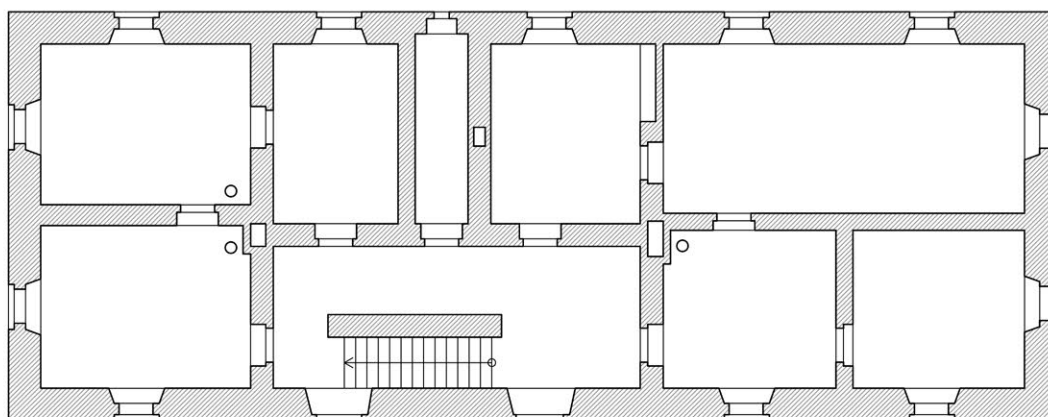

ŘEZ A – A'

MANUFATURA ČP. 63

M 1:200

Stavba je nízkopodlažní o dvou nadzemních podlažích a podkroví. Hlavní pětiosé průčelí je situováno do ulice Dolnonádražní. Hlavní vchod je umístěn ve středu hlavního průčelí a nad ním visí kruhová plaketa s datací k roku 1705. Okna jsou šestidílná. V přízemí se dochovaly klenuté stropy. Interiér domu je nepřístupný.

PŮDORYS PATRA

sedimentační jímka

Nový rybník

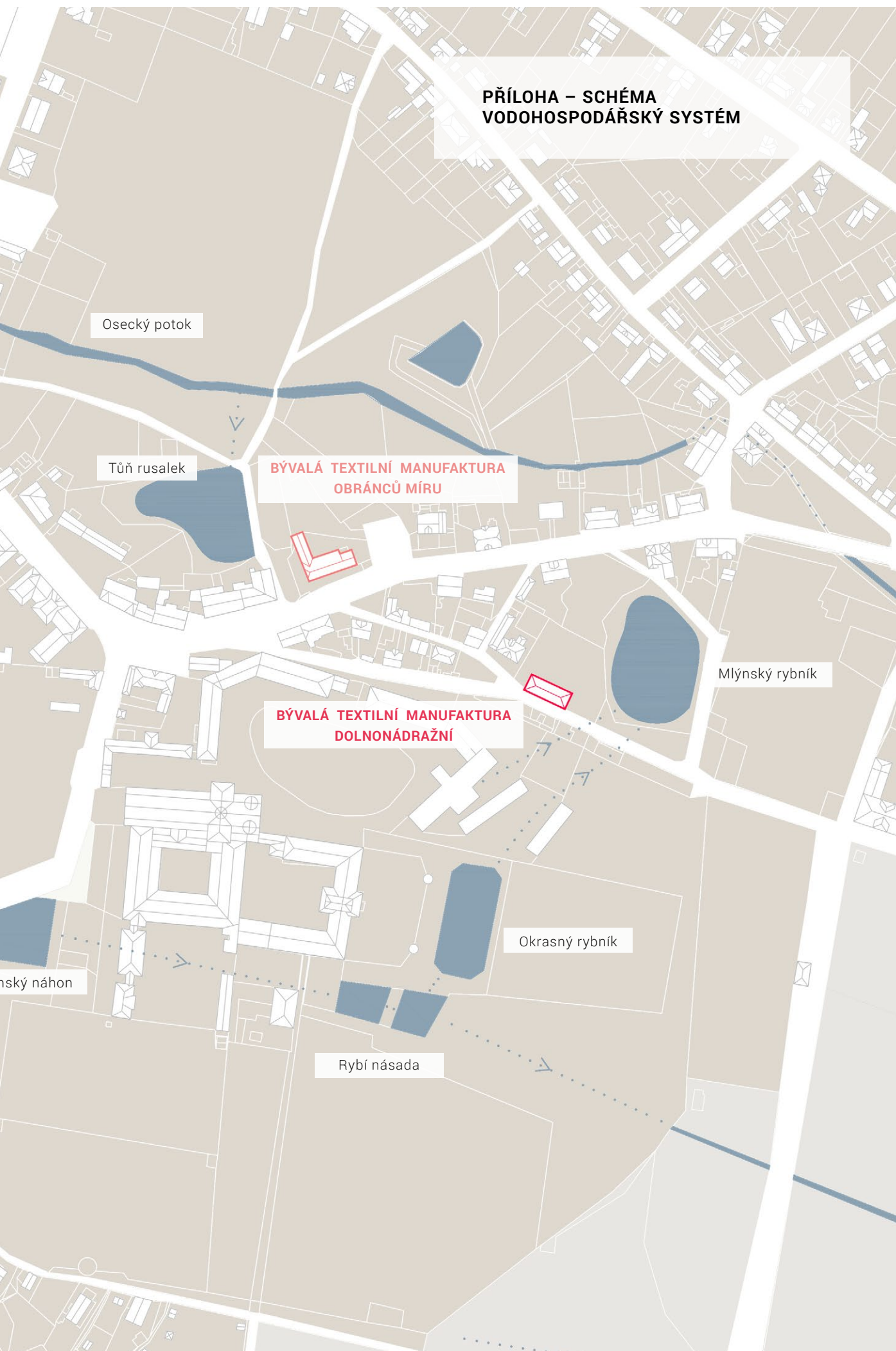
Tovární rybník

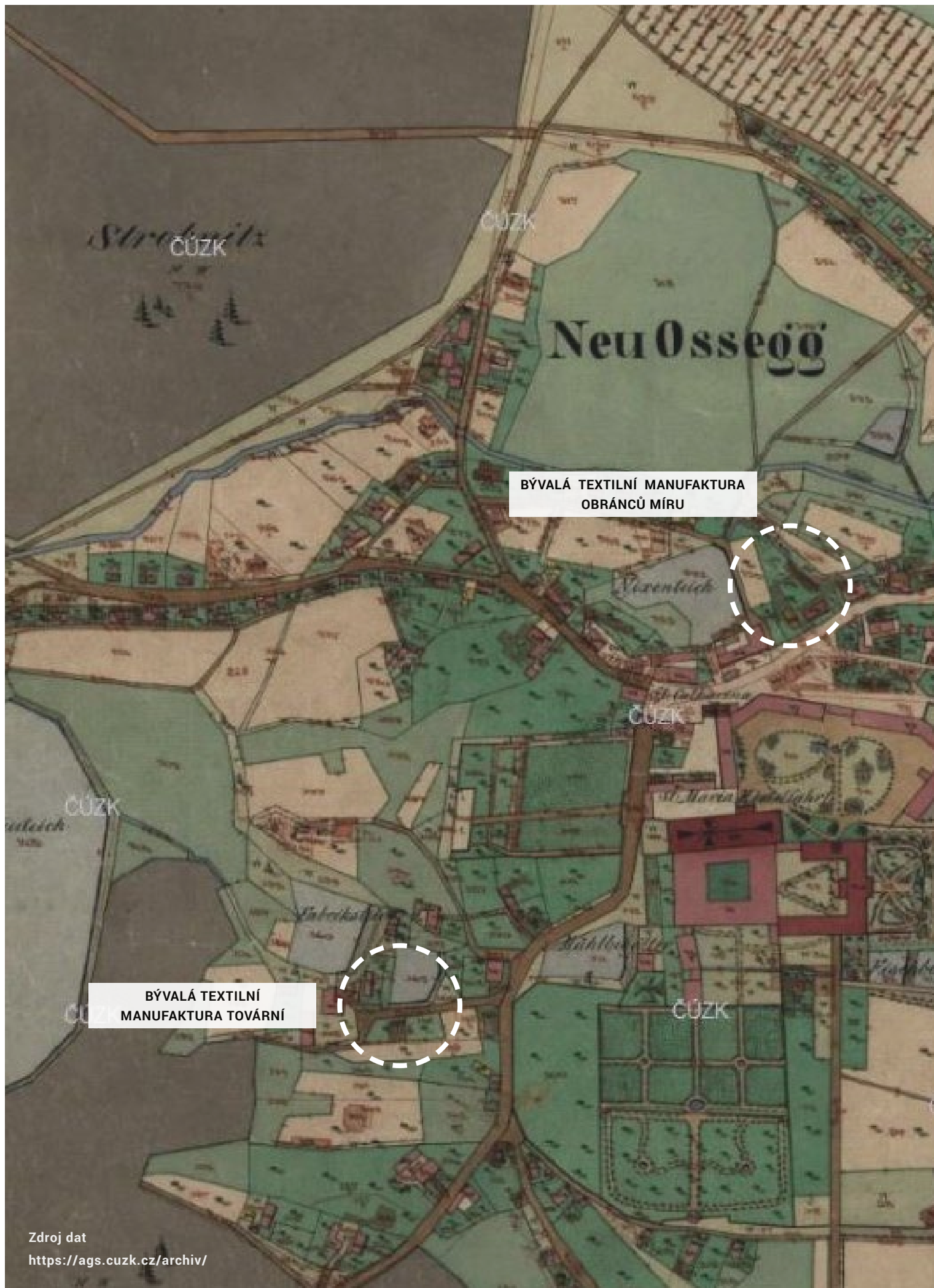
**BÝVALÁ TEXTILNÍ
MANUFATURA TOVÁRNÍ**

Cihlářský rybník

Mlýnský náhon

**PŘÍLOHA – SCHÉMA
VODOHOSPODÁŘSKÝ SYSTÉM**

BÝVALÁ TEXTILNÍ MANUFATURA
OBRÁNCŮ MÍRU

BÝVALÁ TEXTILNÍ
MANUFATURA TOVÁRNÍ

BÝVALÁ TEXTILNÍ MANUFAKTURA
DOLNONÁDRAŽNÍ

**BÝVALÁ TEXTILNÍ
MANUFATURA TOVÁRNÍ**

**BÝVALÁ TEXTILNÍ MANUFATURA
OBRÁNCŮ MÍRU**

**BÝVALÁ TEXTILNÍ MANUFATURA
DOLNONÁDRAŽNÍ**

ZÁVĚREČNÉ SHRnutí |

Manufaktury měly velký význam z hlediska kulturního, sociálního i urbanistického vývoje sídel. Byly zakládány v místech, kde se chudé obyvatelstvo nemělo jak uživit a měnily tak drobné vesnice ve významná centra obchodu. Manufaktury jsou důležitými technickými památkami, které pro svůj charakter manuální lidské práce stále ještě přizpůsobovaly proporce měřítku člověka. Z toho důvodu se jedná o stavby, které velmi dobře zapadají do struktury a urbanismu měst. Většinu těchto výrobních staveb zakládala církev či šlechta, jsou proto velmi často nositeli hodnotné architektury, jelikož zakladatelé přenášely kompoziční principy ze svých honosných sídel na nově budované manufaktury. To může být i důvodem, proč jsou dnes manufaktury často přizpůsobovány nové funkci - bydlení. Jejich rozvržení se velmi podobá panským sídlům. Tyto stavby také velmi často podléhají památkové ochraně. Jinak je tomu však v případě urbanistické struktury sídel, které kolem sebe vytvořily – dělnické osady. Ty v průběhu 19. a 20. století silně podléhaly proměnám, jelikož dělnické domy nepředstavovaly nic hodnotného. Tento fakt do svědčují příklady manufakturních dělnických osad z Brna či Litvínova, kde původní nízkopodlažní stavby pro bydlení nahradila panelová zástavba. V Hornu můžeme dokonce zánik těchto útvarů pozorovat v reálném čase.

Manufaktury podnítily rozkvět měst a městské tkáně. Byly zakládány blízko náměstí, jelikož potřebovaly prostor pro obchod a měly velmi dobrou vazbu na dopravní cesty. Po vzniku železnice se dokonce mnoho ulic, kde byly postaveny manufaktury, přejmenovalo na Nádražní. Díky těmto podnikům ve městech začaly vznikat školy, kostely a celá sídliště. Do dnešní doby se však dochovaly pouze v omezené míře a podobně je to i s informacemi o nich. Ačkoli se téma manufaktur ukázalo být poměrně obsáhlé, většina literatury byla vždy zaměřená spíše na ekonomickou stránku věci nebo na povrchní popis objektů a jejich vybavení (počet stavů apod). Problematika bydlení zaměstnanců v období rané industrializace byla jen ojediněle zpracována a to spíše jen v náznaku. Najít dostatečné množství informací nebylo snadné.

Osek dle mého názoru není příkladem města, kde by původní osada zaměstnanců klášterních manufaktur přímo zanikla. Otázkou ale je, jestli se vůbec v tomto případě dá hovořit o dělnické osadě. Manufaktura zaměstnávala především poddané z panství, aby se zabránilo odchodu pracovních sil. Taktéž se ale objevují i informace o tom, že manufaktura zaměstnávala zaměstnance pracující z domova. Výstavba dělnických domů tedy pravděpodobně proběhla, ale vzhledem k tomu, že tu do té doby téměř žádné sídlo ani nebylo, spíše předpokládám, že zde nově vzniklé domy položily základy městské struktury, která je dodnes čitelná. I na základě stabilního katastru je patrné, že domy byly v přibližně stejných stopách jako jsou i dnes. Předpokládám, že by to mohlo být tím, že manufaktury vznikly v těsné blízkosti kláštera. Zástavba, která se od tohoto historického centra rozvíjela, měla přeci jenom tendenci ctít charakter okolních staveb. Narozdíl od Litvínova je v Oseku například panelová zástavba zastoupena pouze na městské periferii.

POUŽITÉ ZDROJE |

LITERATURA

BRONCOVÁ, Dagmar. Historie kanalizací: dějiny odvádění a čištění odpadních vod v Českých zemích. Praha: MILPO MEDIA, 2002. s. 99-100. ISBN 80-86098-25-7. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:191141e3-c048-4612-9687-8048248b774d>

Heimatskunde des politischen Bezirkes Teplitz für Schule und Haus. Teplitz: Teplitzer Lehrerverein, 1885. s. 268. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:1447e2c0-57fc-11e7-b7b6-5ef3fc9ae867>

HLAVÁČEK, Emil, HLAVÁČEK, Martin, HLAVÁČEK, Michal a ŠENBERGER, Tomáš. Architektura pohybu a proměn: minulost a přítomnost průmyslové architektury. Praha: Odeon, 1985. s. 19-23. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:b230f2a0-64fb-11e6-b819-005056825209>

HOUFEK, Václav, VEVERKA, Přemysl a MAHDAL, Martin. Historie a současnost podnikání na Ústecku a Teplicku. Žehušice: Městské knihy, 2004. s. 46. ISBN 80-86699-22-6. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:76ba1055-2252-4591-98b9-978595c6d90a>

Kláster cisterciáků (Osek, Teplice, Česko) a Spolek přátel kláštera Osek. 800 let kláštera Osek: jubilejní sborník = 800 Jahre Kloster Ossegg : Festschrift. Osek: Milan Holenda, 1996. s. 68, 188-192. ISBN 80-85204-30-4. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:1d51dd50-b5e6-11e8-b888-5ef3fc9bb22f>

KLÍMA, Arnošt, BLAŽEK, Jiří a DUNKA, Oldřich. Manufakturní období v Čechách. Praha: ČSAV, 1955. s. 212-216, 222-240, 349-350, 363-374. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:99837270-281d-11e6-a3d3-001018b5eb5c>

Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha: Libri. s. 751-752, 850-854. ISBN 978-80-7277-410-48. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:ea90270-dd4a-11e3-93a3-005056825209>

PETRÁŇ, Josef. Dějiny hmotné kultury, II/2: [Kultura každodenního života od 16. do 18. století. Praha: Karolinum, 1997. s. 593-607. ISBN 80-7184-086-6. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:cc69f270-aa5e-11e3-b74a-5ef3fc9ae867>

Pokorná, Libuše a kol. Litvínov v proměnách času. Litvínov: Dialog, 2003. s. 44, 54. ISBN 80-85843-36-6.

PROCHÁZKA, Zdeněk. Co odnesl čas 1: Domažlicko, Chodsko a Kdyňsko na nejstarších fotografiích = Was mit der Zeit verschwunden ist 1 : Tauser und Neugedeiner Region und Chodenland auf den ältesten Aufnahmen. V Domažlicích: Nakladatelství Českého lesa, 2010. s. 71. ISBN 978-80-87316-15-3. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:849c0f30-a88b-11e7-a093-005056825209>

SIROVÁTKA, Oldřich, KRATOCHVÍLOVÁ, Iva, HOUF, Václav a Reklamní společnost SNIP & Co. Město pod Špilberkem: O lidové kultuře, tradicích a životě lidí v Brně a okolí. Brno: Doplněk, 1993. s. 33. ISBN 80-85765-10-1. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:3b224430-af76-11e3-b74a-5ef3fc9ae867>

Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha: Libri. s. 211-112, 538-539. ISBN 80-7277-160-44. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:388d8ec0-ea3e-11e3-adbd-5ef3fc9bb22f>

TUČKOVÁ, Kateřina. Fabrika: příběh textilních baronů z moravského Manchesteru. V Brně: Moravská galerie, 2014. s. 13, 30. ISBN 978-80-7491-479-9. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:37c0ea58-e4bc-4980-91f3-1abc93a556a0>

INTERNETOVÉ ZDROJE

bývalá textilní manufaktura - Památkový Katalog. Památkový Katalog [online]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/byvala-textilni-manufaktura-13858485>

Historie - Oficiální stránky města Kdyně. Město Kdyně - Oficiální stránky města Kdyně [online]. Copyright © 2021 [cit. 18.08.2021]. Dostupné z: <https://www.kdyne.cz/mesto/informace-o-meste/historie/>

Kdyně – Wikipedie. [online]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Kdyn%C4%9B>

Lichtenwörth – Wikipedia. [online]. Dostupné z: <https://de.wikipedia.org/wiki/Lichtenw%C3%B6rth>
Nadelburg Lichtenwörth, ab 1756 - Abenteuer Industrie. Abenteuer Industrie - Abenteuer Industrie [online]. Copyright © 2021 abenteuer INDUSTRIE [cit. 18.08.2021]. Dostupné z: <https://www.abenteuer-industrie.at/project/nadelburg-lichtenwoerth-ab-1756/>

Nadelburgmuseum. Nadelburgmuseum [online]. Dostupné z: <http://www.nadelburgmuseum.at/home.htm>

[online]. Dostupné z: https://www.initiative-denkmalschutz.at/presseaussendungen/2019-12-02_id-verlust-horner-tuchmachersiedlung/

[online] Dostupné z: <http://www.sagen.at/fotos/showphoto.php/photo/57458/size/big/cat/Tuchmacher-Haus: Aufregung wegen Abriss - noe.ORF.at. noe.ORF.at> [online]. Dostupné z: <https://noe.orf.at/stories/3024567/>

TIC BRNO. Brno INdustrial. Život a doba moravského Manchester [online]. TIC BRNO: 2001 [cit. 22.6.2021]. Dostupné z: <https://www.gotobrnno.cz/brno-industrial/ke-stazeni/>

24. 2. 1763 Založení první textilní manufaktury v Brně - Profil události. [online]. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_udalosti&load=5147

FOTOGRAFIE

STR. 14 Muzeum města Duchcova: Titulní stránka [online]. Copyright © [cit. 18.08.2021]. Dostupné z: http://www.muzeumduhcov.cz/assets/Image.ashx?id_org=200222&id_obrazky=1573&datum=7%2F15%2F2015+3%3A29%3A14+PM

STR.19 Nadelburg Lichtenwörth, ab 1756 - Abenteuer Industrie. Abenteuer Industrie - Abenteuer Industrie [online]. Copyright © 2021 abenteuer INDUSTRIE [cit. 18.08.2021]. Dostupné z: <https://www.abenteuer-industrie.at/project/nadelburg-lichtenwoerth-ab-1756/>

STR. 21 PETRÁŇ, Josef. Dějiny hmotné kultury, II/2: [Kultura každodenního života od 16. do 18. století. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-086-6. Dostupné také z: <https://ndk.cz/uuid/uuid:cc69f270-aa5e-11e3-b74a-5ef3fc9ae867>

STR. 23 Litvínovská hraběcí manufaktura. Share and Discover Knowledge on SlideShare [online]. Dostupné z: <https://www.slideshare.net/narodnitechickaknihovna/litvnovsk-hrabc-manufaktura>

STR. 27 Příkladna - Oficiální stránky města Kdyně. Město Kdyně - Oficiální stránky města Kdyně [online]. Copyright © 2021 [cit. 18.08.2021]. Dostupné z: <https://www.kdyne.cz/mesto/foto-a-video/fotogalerie/pradelna-146cs.html>

STR. 28 Náměstí - Oficiální stránky města Kdyně. Město Kdyně - Oficiální stránky města Kdyně [online]. Copyright © 2021 [cit. 18.08.2021]. Dostupné z: <https://www.kdyne.cz/mesto/foto-a-video/fotogalerie/namesti-145cs.html>

STR. 30 Šumavská galerie : Kdyně (historické). Šumava [online]. Copyright © sumava.cz 1996 [cit. 18.08.2021]. Dostupné z: http://www.sumava.cz/galerie_sekce/664-kdyne-historicke/

STR. 32 Digitální knihovna NTK. [online]. Copyright ©2008 [cit. 18.08.2021]. Dostupné z: <https://kramerius.techlib.cz/search/i.jsp?language=cs&pid=uuid:5da3d065-ab80-431d-b6bc-e6479b2568e3>

STR. 33 manufaktura - Památkový Katalog. Památkový Katalog [online]. Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz/manufaktura-2281326>

STR. 34 Brána do Čech - Turistický portal Ústeckého kraje [online]. Copyright © [cit. 18.08.2021]. Dostupné z: https://www.branadocech.cz/pictures/originals/pre_gp_1453384662_11743.jpg

STR. 36 Dostupné online dne 28.6.2021 z: <http://vilemwalter.cz/mapabrna/>

STR. 37 Červená + Šmálka + V mezírce - Profil ulice. [online]. Dostupné z: https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_ulice&load=5457

STR. 38 Die Horner Tuchmachersiedlung - Horn. Lokalnachrichten aus ganz Österreich auf meinbezirk.at [online]. Dostupné z: https://www.meinbezirk.at/horn/c-lokales/die-horner-tuchmachersiedlung_a3445683#gallery=default&pid=19603626

STR. 39 Tuchmacher-Haus: Aufregung wegen Abriss - noe.ORF.at. noe.ORF.at [online]. Dostupné z: <https://noe.orf.at/stories/3024567/>

STR. 40 Nadelburgmuseum [online]. Copyright © [cit. 18.08.2021]. Dostupné z: <http://www.nadelburgmuseum.at/download/museum/rmauer.jpg>

STR. 41 Nadelburg Lichtenwörth, ab 1756 - Abenteuer Industrie. Abenteuer Industrie - Abenteuer Industrie [online]. Copyright © 2021 abenteuer INDUSTRIE [cit. 18.08.2021]. Dostupné z: <https://www.abenteuer-industrie.at/project/nadelburg-lichtenwoerth-ab-1756/>

STR. 43 Osobní archiv kronikářky Zdeňky Rubešové z Oseka u Duchcova, pořízeno v březnu 2021

STR. 44 Osobní archiv kronikářky Zdeňky Rubešové z Oseka u Duchcova, pořízeno v březnu 2021

STR.44 19. čp. 73: Osek. Osek: Titulní stránka [online]. Dostupné z: <https://www.osek.cz/19-cp-73/g-1997>

STR.45 Z někdejší textilní manufaktury v Oseku budou sociální byty pro mladé. IDNES [online]. [cit. 18.8.2021]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/usti/zpravy/manufaktura-osek-prestavba-socialni-byty-pro-mlade-bydleni.A180314_389239_usti-zpravy_vac2

STR.46 Ossegg. [online]. [cit. 2021-07]. Dostupné z: <https://www.boehmisches-erzgebirge.cz/pictures/Ossegg/index.html>

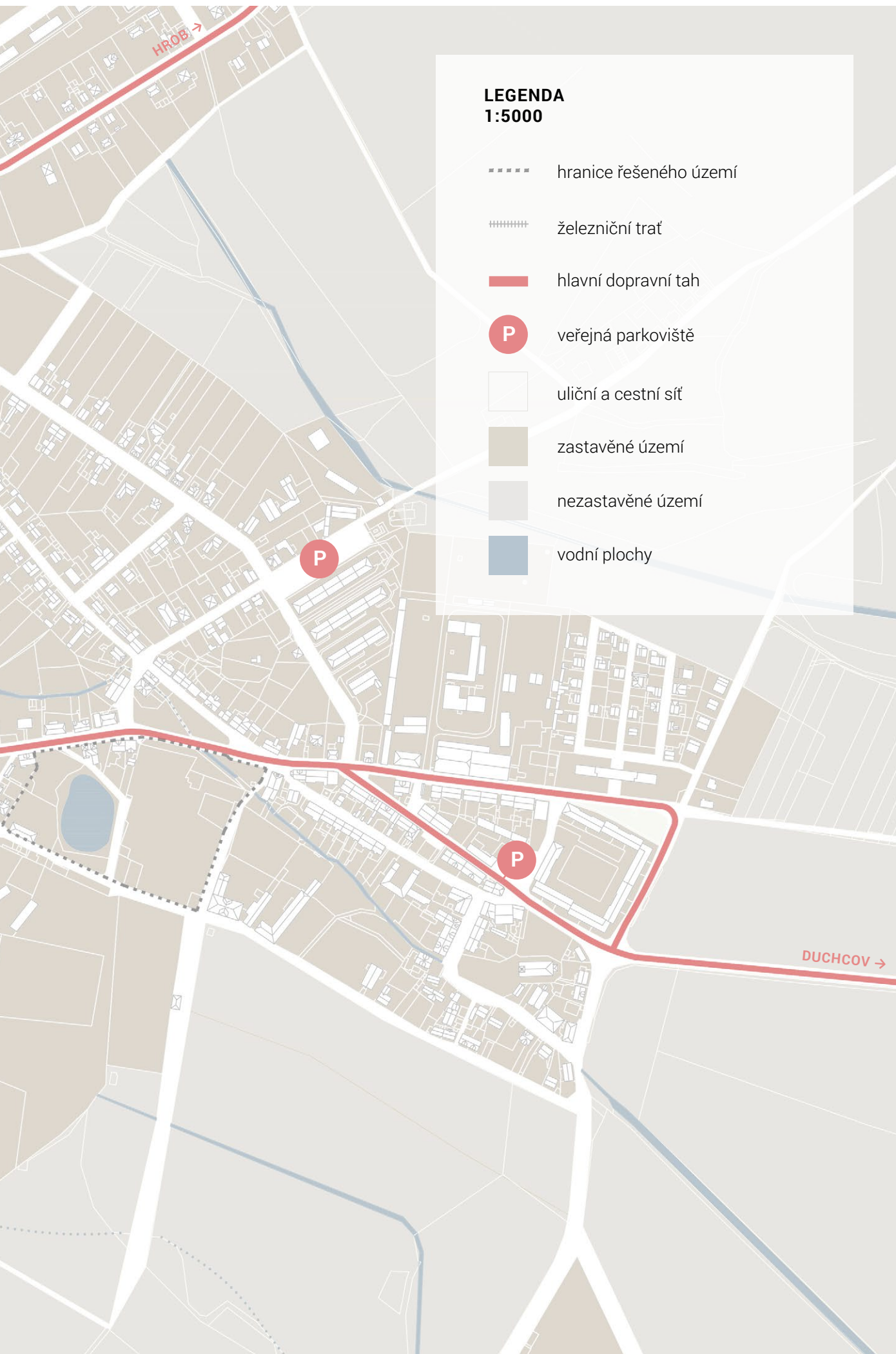
B

vstupní informace a podklady

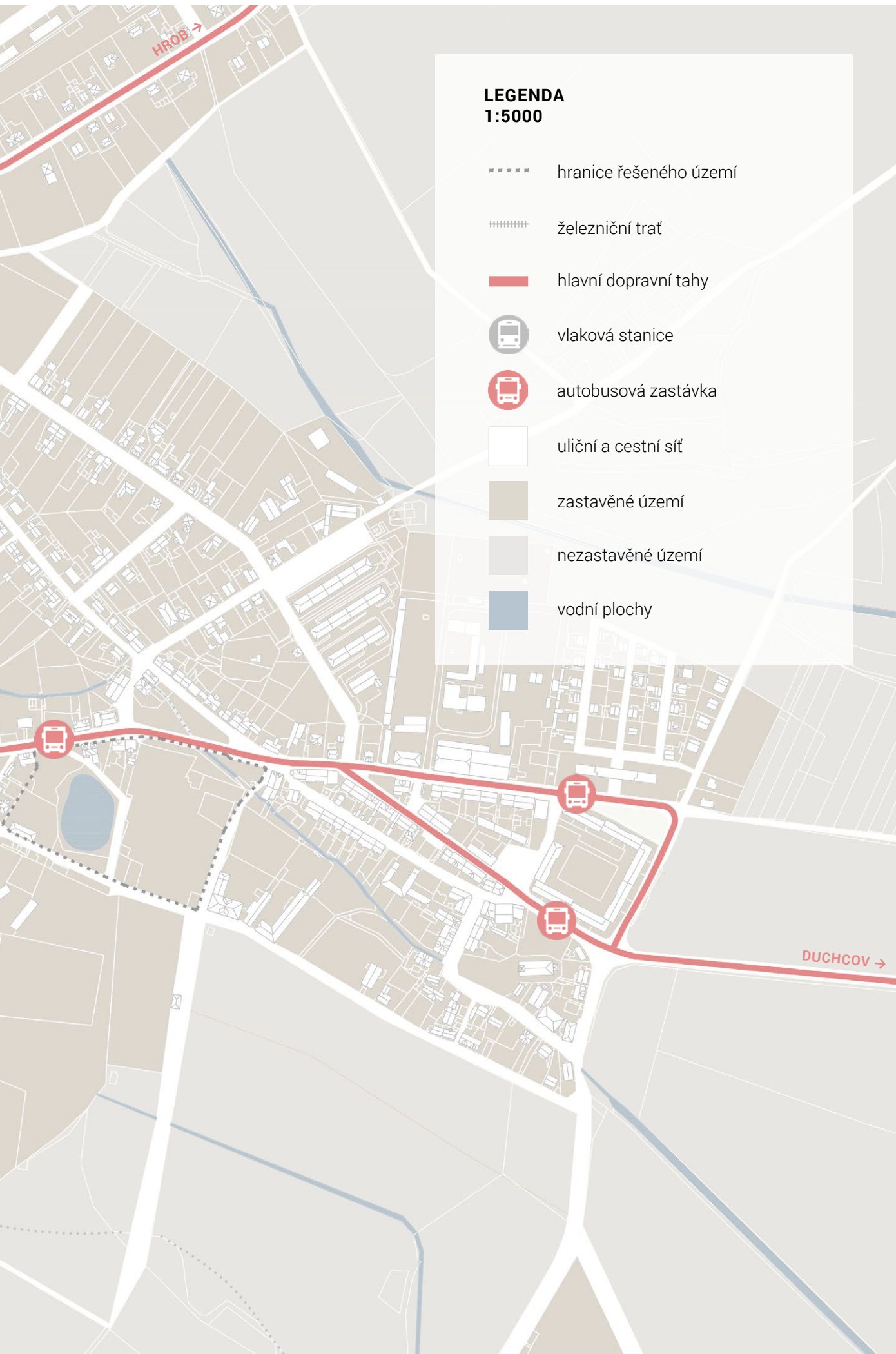

Zdroj dat

<https://mapy.cz>

Zdroj dat

<https://mapy.cz>

**LEGENDA
1:5000**

- hranice řešeného území
- ||||| železniční trať
- █ cyklotrasa č. 231
- uliční a cestní síť
- █ zastavěné území
- █ nezastavěné území
- █ vodní plochy

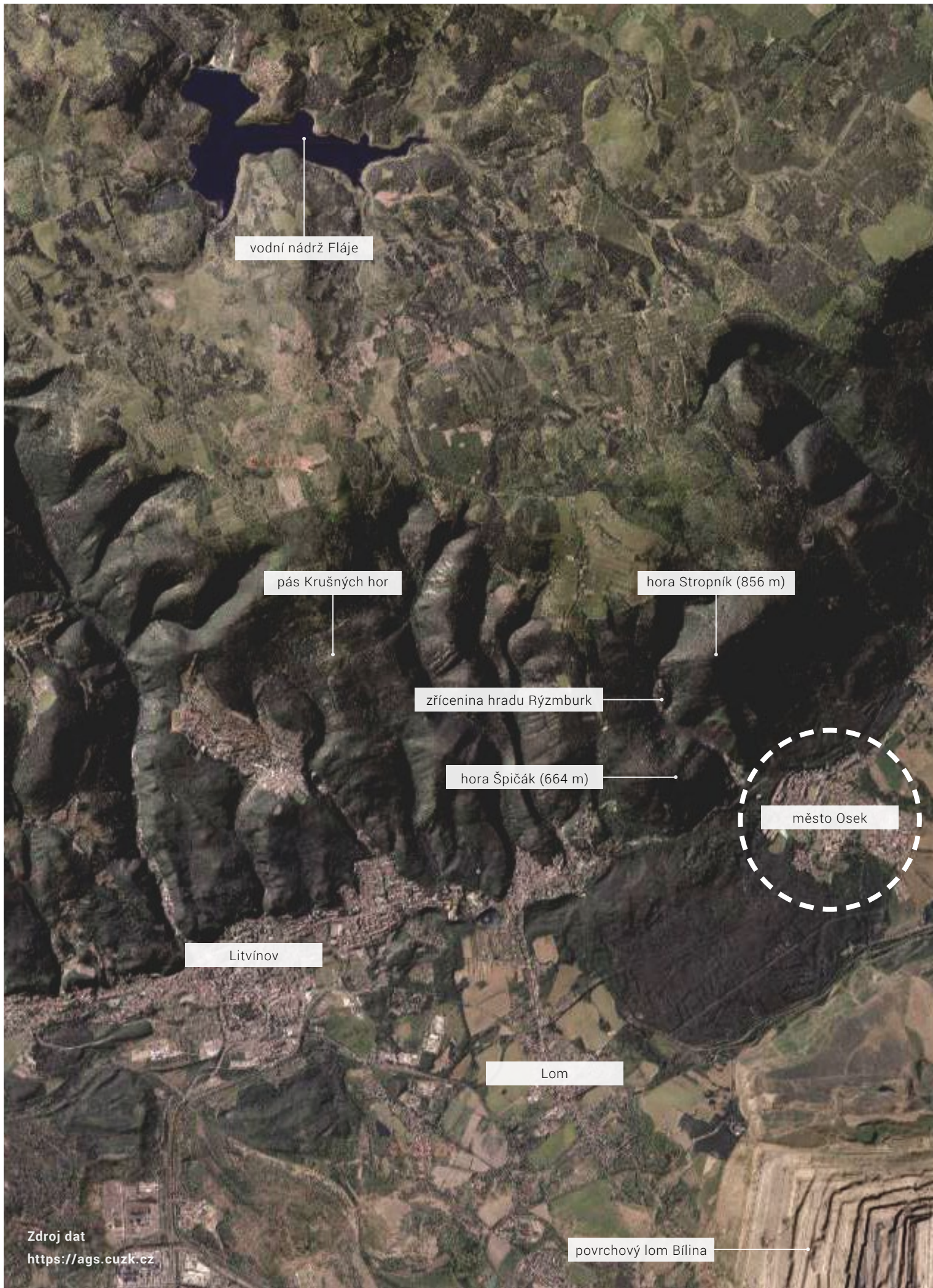
Zdroj dat

<https://mapy.cz>

**LEGENDA
1:5000**

- hranice řešeného území
- +++++ železniční trať
- turistická cesta
- uliční a cestní síť
- zastavěné území
- nezastavěné území
- vodní plochy

vodní nádrž Fláje

pás Krušných hor

hora Stropník (856 m)

zřícenina hradu Rýzmburk

hora Špičák (664 m)

město Osek

Litvínov

Lom

Zdroj dat
<https://ags.cuzk.cz>

povrchový lom Bílina

1 - park s tisíciletým dubem

2 - Stadion Osek

3 - louka s venkovními aktivitami

Osecký potok

Tůň rusalek

4 - Autocamp Osek

5 - městské koupaliště

8 - klášterní hospodářský dvůr
využívaný pro kulturní akce

Osecký rybník

6 - lanový park

Velký tovární rybník

7 - chráněné pamatné lípy u kláštera

Zdroj dat

<https://mapy.cz>

**LEGENDA
1:7000**

- hranice řešeného území
- lesy
- lesoparky
- louky
- pobytové louky
- parkové plochy
- rekreační areály
- rekreační areály s režimem
- rekreační areály nepřístupné
- bloková zeleň / soukromé zahrady
- ostatní zelené plochy
- ostatní nezelené plochy
- vodní plochy

sportovní areál

Mlýnský náhon

10 - louka využívání k městským putím

9 - klášterní zahrady

11 - cvičiště pro psi

12 - městský hřbitov

1 - Vila Zámeček

← 2 - Pomník obětí katastrofy na dole Nelson III.
Hrad Rýzmburk

**11 - BÝVALÁ TEXTILNÍ MANUFATURA
OBRÁNCŮ MÍRU**

3 - Hostinec Stropník

Socha sv. Jana Nepomuckého

5 - Socha sv. Valentýna

4 - Klášterní lékárna

6 - Cisterciácký klášter

10 - BÝVALÁ TEXTILNÍ MANUFATURA TOVÁRNÍ

9 - Historický dům čp.108

Zdroj dat

<https://osek.gis4u.cz>

<https://www.pamatkovykatolog.cz>

<https://mapy.cz>

LEGENDA
1:5000

- - - - - hranice řešeného území

zástavba

katastrální kresba

uliční a cestní síť

zastavěné území

nezastavěné území

vodní plochy

železniční trať

turistická cesta

památky – budovy

památky – body, sochy

důležitý objekt pro projekt
bez památkové ochrany

areál cisterciáckého kláštera

oblast ochranného pásma
cisterciáckého kláštera

Reliéf panny Marie

Sloup se sochou P. Marie

**12 - BÝVALÁ TEXTILNÍ MANUFATURA
DOLNONÁDRAŽNÍ**

7- Hospital sv. Klementa

Náhrobek saského prince Josefa

8- Kostel sv. Petra a Pavla

DUCHCOV →

Odpočínkový kámen

1 - Autocamp Osek s restaurací

2 - Městský úřad

3 - Knihovna

4 - Restaurace Černý orel

Vila Zámeček

5 - Základní škola

6 - kulturní dům Stropník

7 - Infocentrum

Areál cisterciáckého kláštera

Mateřská škola

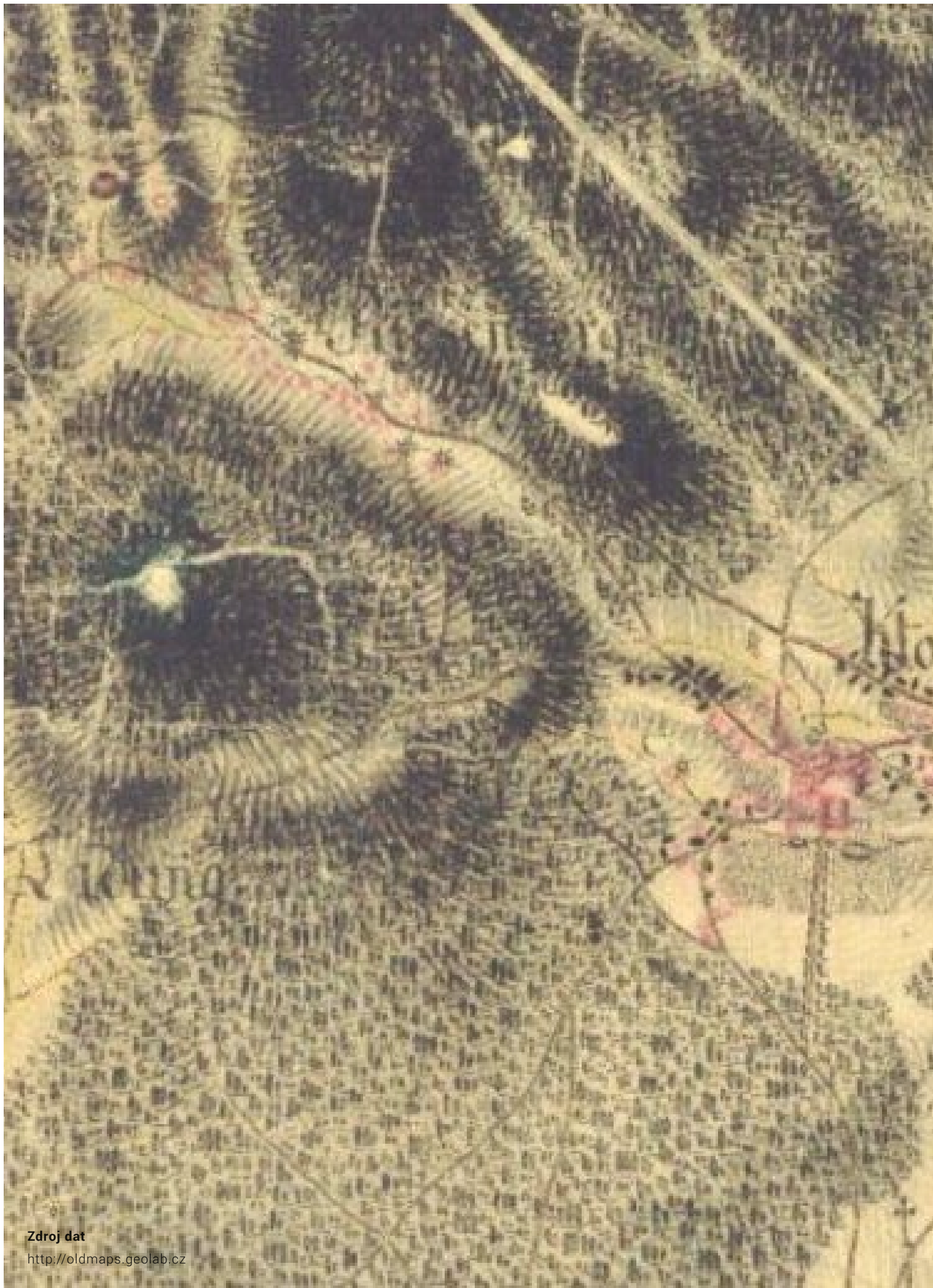
Základní škola

Zdroj dat

<https://mapy.cz>

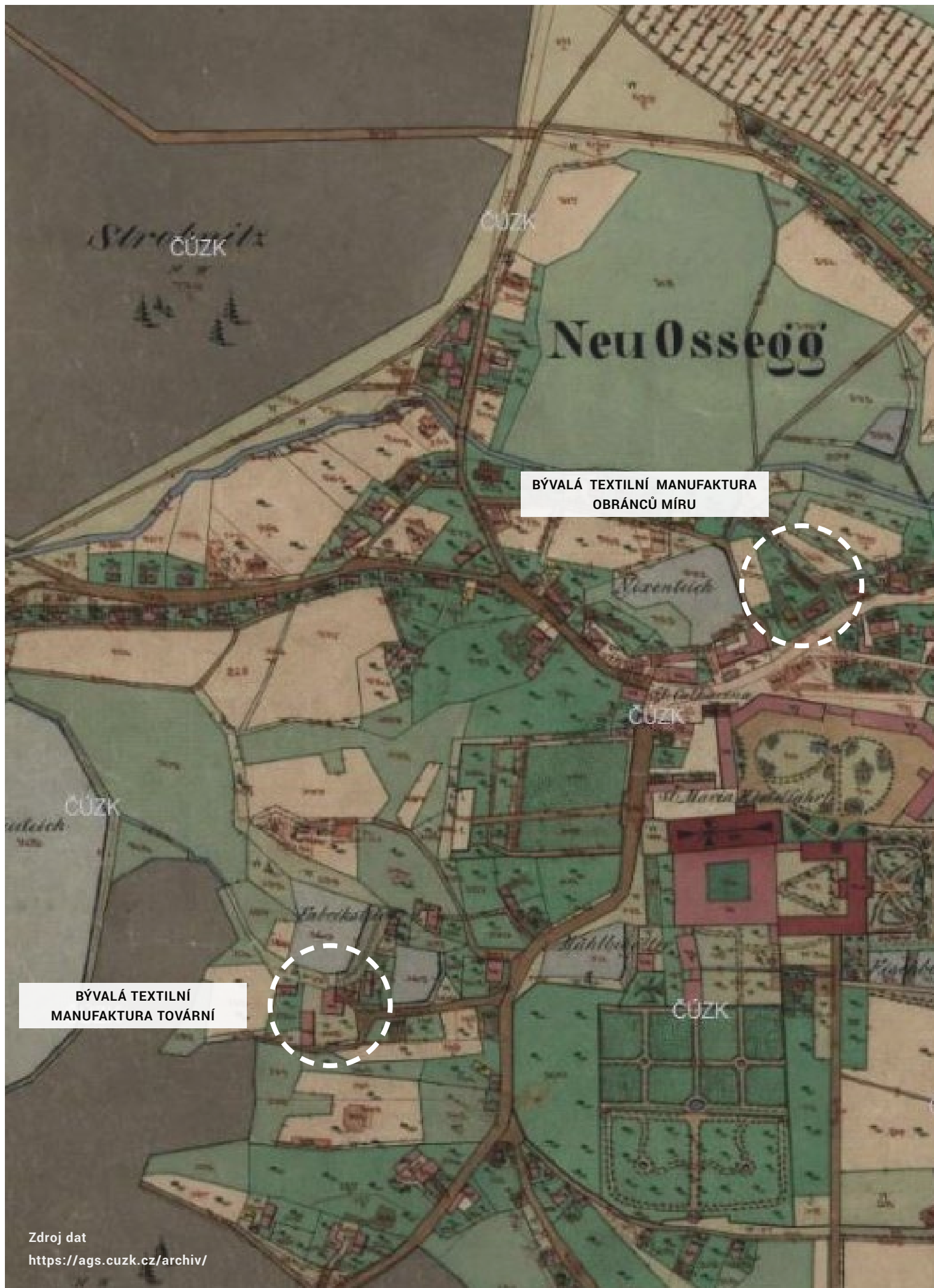

Zdroj dat

<http://oldmaps.geolab.cz>

BÝVALÁ TEXTILNÍ MANUFATURA
OBRÁNCŮ MÍRU

BÝVALÁ TEXTILNÍ
MANUFATURA TOVÁRNÍ

**BÝVALÁ TEXTILNÍ MANUFAKTURA
DOLNONÁDRAŽNÍ**

An aerial photograph showing an industrial site. A dashed white circle highlights a specific area in the lower right quadrant. The site is surrounded by a grid of roads and other industrial buildings. The highlighted area contains several large, rectangular structures, likely remnants of a textile factory.

**BÝVALÁ TEXTILNÍ
MANUFATURA TOVÁRNÍ**

**BÝVALÁ TEXTILNÍ MANUFATURA
OBRÁNCŮ MÍRU**

**BÝVALÁ TEXTILNÍ MANUFATURA
DOLNONÁDRAŽNÍ**

**BÝVALÁ TEXTILNÍ
MANUFATURA TOVÁRNÍ**

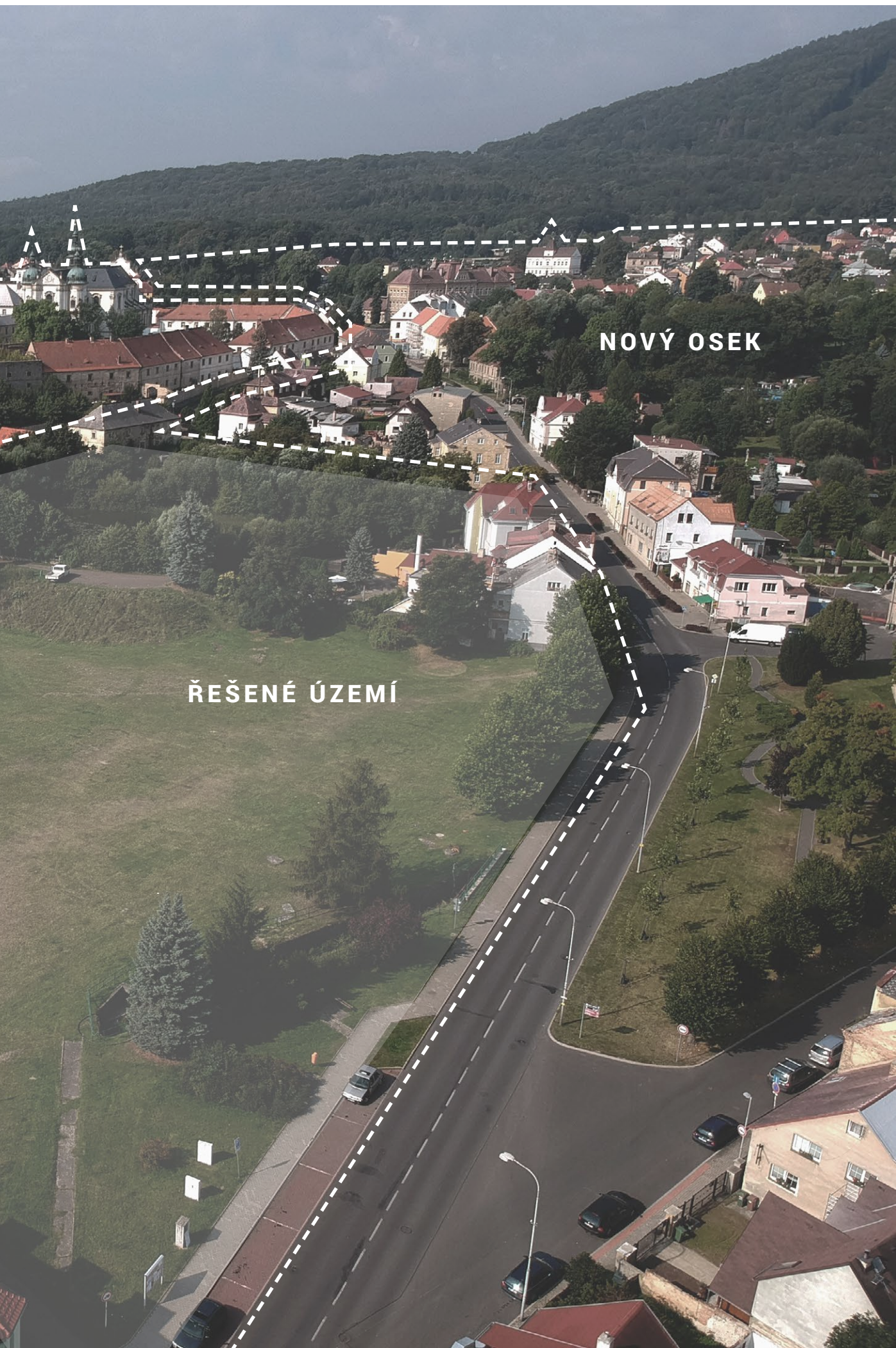

**BÝVALÁ TEXTILNÍ MANUFATURA
OBRÁNCŮ MÍRU**

**BÝVALÁ TEXTILNÍ MANUFATURA
DOLNONÁDRAŽNÍ**

AREÁL CISTERCIÁCKÉHO KLÁŠTERA

STARÝ OSEK

NOVÝ OSEK

ŘEŠENÉ ÚZEMÍ

klášterní domky zahradníků

pobytová louka

budova bývalé manufakturny

AREÁL MANUFAKTURY

areál cisterciáckého kláštera

dělicí sv.

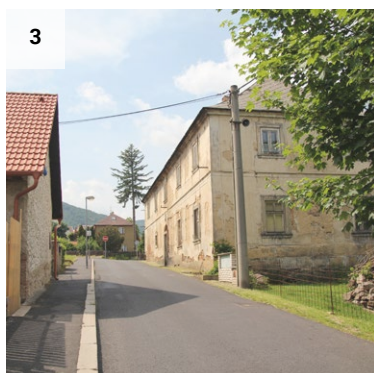
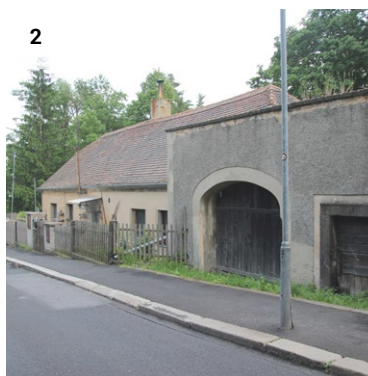
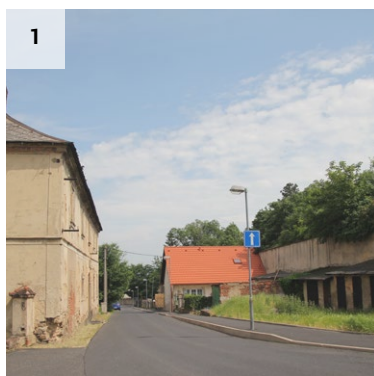
typická zástavba ve městě

**STABILIZOVANÁ
ZÁSTAVBA**

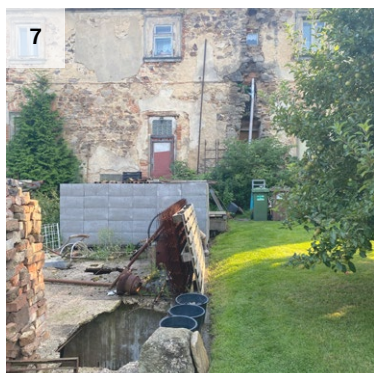
**LOUKA PO
ZANIKLÉM STATKU**

- 1** předprostor vstupu do manufaktury – kůlny a zahradnické domky
- 2** domky zahradníků působících v klášteře
- 3** pohled na manufakturu při cestě z jihu
- 4** prostup k hlavní silnici od louky, cesta mezi rybníkem a zástavbou

- 5** zahrada bývalé manufaktury s ovocnými stromy
- 6** severní fasáda směřující do zahrady v havarijním stavu
- 7** zahrada manufaktury
- 8** napojení Mlýnského náhonu na vodohospodářský systém města

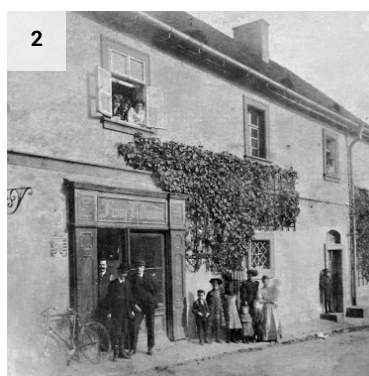

1

4

2

3

-
- 1 - 3 Osobní archiv kronikářky Zdeňky Rubešové z Oseka u Duchcova, pořízeno v březnu 2021
4 Ossegg. [online]. [cit. 2021-07]. Dostupné z: <https://www.boehmisches-erzgebirge.cz/pictures/Ossegg/index.html>

ZÁVĚREČNÉ SHRnutí |

Město Osek je velmi atraktivní a to nejen z hlediska turistiky ale i pro život. Poloha blízko německých hranic na úpatí Krušných hor mezi lázeňským městem Teplice a Litvínovem, nabízí místním obyvatelům bydlení v malém malebném městě v blízkosti krásné přírody s množstvím pracovních příležitostí v okolí. Místní samospráva je velmi aktivní, dbá na pořádání kulturních akcí a snaží se město neustále zvelebovat. Ačkoli je kraj známý pro vysokou koncentrací nepřizpůsobivého obyvatelstva, Osek je jedním z mála obcí, které tento problém nemají. Z těchto důvodů je také velmi žádaný a cena nemovitostí zde za poslední roky velmi vzrostla.

Osek disponuje bohatou dopravní infrastrukturou. Automobilovou dopravu doplňuje hojně využívaná hromadná doprava. Na okolní obce je město napojeno nejen silniční autodopravou ale i železniční. Nachází se zde dvě nádraží. Městem prochází důležitá cyklo-stezka. V Oseku je rozvinutá síť městských parkovišť podél hlavní silnice, která minimalizuje dnes tolik aktuální problém s dopravou v klidu. Ačkoli je přítomnost systému parkování ve městě bezesporu žádoucí, estetika těchto prostor už místy pokulhává, zvláště pak v oblasti východně od náměstí.

Město se rozprostírá pod Krušnými horami a jeho horizont dotváří dva vrcholy – Stropník a Špičák. Mezi nimi se nachází zřícenina hradu Rýzmburk. Osek nabízí možnost vyžití v přírodě jak v létě, tak i v zimě. V létě krajina láká k procházkám, výletům a velké oblibě se těší i městské koupaliště, které je v neustálém vývoji k lepšímu – je zde jeviště k pořádní koncertů, restaurace a kemp. V zimě pak hory poskytují sjezdovky pro zimní sporty.

Největším lákadlem pro turisty jsou samozřejmě historické památky, kterých je po celém městě hojně. Nejcennější z nich je ale místní cisterciácký klášter. V něm najdeme kostel Nanebevzetí Panny Marie, konvent, informační a turistické centrum. Nejnovějším přírůstkem je obnovený pivovar Ossegg v hospodářském dvoře, díky němuž je klášter téměř neustále plný lidí. Prostor dvora je dále využíván k pořádání koncertů a trhů, zejména pak pro Osecké slavnosti konané vždy koncem srpna. Tyto akce jsou vždy velmi populární a přilákají mnoho návštěvníků z širokého okolí. Klášter svým tvarem formuje střed města – Klášterním náměstím – ležícím na hlavní dopravní i turistické tepně. Barokní domy poskytují potřebnou vybavenost. Najdeme zde kapli, školu, a obchody jako drogerie, květinářství, papírnickví a lékárna. Důležitou stavbou při náměstí je kulturní dům Stropník. Ten v současné době prochází rekonstrukcí a už delší dobu je uzavřen. Dříve se zde nacházela restaurace, cukrárna, společenský sál s pódium a barem využíván k vnitřním kulturním akcím. Stavba nutně vyžadovala rekonstrukci, jelikož byla silně poničena (hlavně v interiéru) nevhodnými poválečnými úpravami. Po dokončení by se měl program kulturního domu vrátit, jelikož jeho absence ve městě chybí.

V okolí řešené manufaktury bychom tedy našli množství potřebné vybavenosti. V blízkosti se nachází dům dětí a mládeže, pošta a lze předpokládat, že se zde po dokončení kulturního domu Stropník objeví i restaurace. Zatím jedinou funkční restauraci v blízkosti kláštera představuje restaurace Černý orel. Ve městě nechybí ani knihovna.

V současnosti se program všech tří bývalých manufaktur ve městě opírá o funkci bydlení. Manufakturu v ulici Obránců míru v blízkosti Klášterního náměstí získalo do vlastnictví město a po letech chátrání by měly v objektu vzniknout sociální byty. Zbylé dvě jsou v osobním vlastnictví. Jsou v lepším stavu, avšak rekonstrukce je nezbytná. Pro svou těsnou blízkost ke klášteru je řešená bývalá manufaktura v ulici Dolnonádražní velmi významná. Navíc při své vyvýšené poloze tvoří výraznou dominantu přilehlé pobytové louky. Nebylo tomu tak vždy. Dříve plochu louky zaplňoval rozsáhlý klášterní statek. Ten se do dnešní doby nedochoval. Po dlouhou dobu byla manufaktura využívána a upravována pro potřeby bydlení. Zásahy objekt značně poničily a dnes se nachází v havarijním stavu. Ačkoli tomu finanční situace doposud bránila, majitel by rád objekt opravil a navrátil mu jeho dřívější *génus loci*. Jelikož se sám velmi zajímá o sochařství a umělecké řezbářství, rád by si v budově zřídil ateliér a umělecké dílny. Po dlouhá léta mu byla manufaktura domovem, a tak by i nadále měla manufaktura částečně sloužit k bydlení.

Součástí manufaktury je i přilehlý rybník – Mlýnský náhon. Ačkoli ho vlastní město, majitel manufaktury si ho pronajímá. Rybník vždy neodmyslitelně patřil k manufaktuře. Během konverze areálu by bylo potřeba zaměřit se i na kultivaci této vodní plochy, která má potenciál celé území ještě více zatraktivnit.

Zbořeniště po klášterním statku otevírá možnost doplnění území o nové stavby. Jako první se určitě nabízí návrh rezidenčních budov. Při tak rozvinutém turismu jako je v Oseku, by se dále dalo uvažovat o založení důstojného penzionu či hostince. Tato funkce navíc zapadá do charakteru svého okolí, které tvoří hlavně stavby určené k bydlení. Jedinou alternativou ubytování je dnes penzion Horal, jehož kapacita je poměrně malá, nebo kemp. Součástí hostince by mohla být menší restaurace či hospoda. V přilehlém okolí kdysi bývaly dvě, avšak dnes již nefunguje ani jedna. Další variantou je pak i cukrárna. Ta zde v současnosti opravdu v blízkosti kláštera chybí.

REFERENČNÍ PROJEKT – KLAPPEROTHOVA MANUFATURA V ŠUMPERKU

Manufaktura byla založena v roce 1785 vídeňským velkoobchodníkem a bankéřem J.E. Klapperothem a jednalo se o vůbec první firmu na výrobu manšestru v Evropě mimo Británii.¹ Po letech chátrání čeká budovu rekonstrukce a nově by měla sloužit jako muzeum textilnictví. Kromě toho zde ale najdeme i kavárnu, víceúčelový sál a prostory pro tvořivé dílny. Studii vypracoval ateliér Skoumal/Heřmanský.²

-
- ¹ Šumperským muzeem textilu provede turisty dávný velkoobchodník Klapperoth. IDNES [online]. [cit. 16.08.2021] Dostupné z: https://www.idnes.cz/olomouc/zpravy/sumperk-muzeum-textilu-klapperothova-manufaktura-oprava-turiste-mansestr.A180730_417700_olomouc-zpravy_stk/
- ² Proměna manufaktury spolkně i 150 milionů. Takto má vypadat - Šumperský a jesenický deník. Šumperský a jesenický deník - informace, které jsou vám nejbliž [online]. Copyright © [cit. 16.08.2021]. Dostupné z: https://sumpersky.denik.cz/zpravy_region/promena-manufaktury-spolkne-i-150-milionu-takto-ma-vypadat-20180628.html

REFERENČNÍ PROJEKT – REKONSTRUKCE BÝVALÉ KERAMIČKY KOCANDY V KRAVSKU

Objekt bývalé keramičky a ještě dříve zájezdního hostince architekti ateliéru ORA transformovali na zařízení pro zážitkovou turistiku. Kocanda v průběhu věků prošla mnoha úpravami a transformacemi. Cílem bylo objekt očistit od rušivých zásahů, obnovit kompaktnost původní hmoty, obnovit původní otvory a doplnit repliky původních oken. Zároveň se architekti snažili vyhnout efektu přílišné novosti. Omítky se proto opravovaly pouze lokálně. Interiér je záměrně strohý, nechybí mu však přívětivost. Ponechány byly autentické materiály a detaily.¹

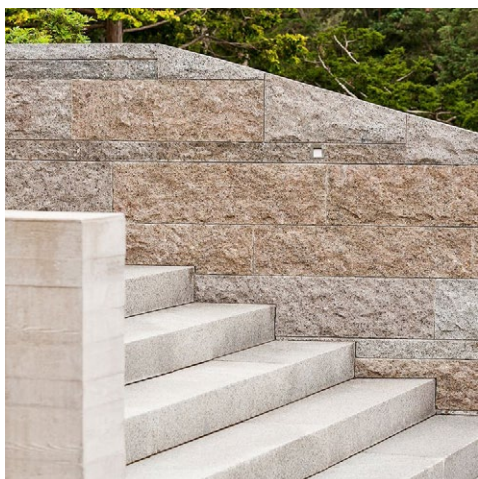
¹

ORA - KOCANDA KRAVSKO. ORA [online]. Dostupné z: <https://o-r-a.cz/kocanda-kravsko>

INSPIRAČNÍ OBRÁZKY - NOVOSTAVBY

INSPIRAČNÍ OBRÁZKY - VEŘEJNÁ PROSTRANSTVÍ

POUŽITÉ ZDROJE |

INTERNETOVÉ ZDROJE

ORA - KOCANDA KRAVSKO. ORA [online]. Dostupné z: <https://o-r-a.cz/kocanda-kravsko>

Proměna manufaktury spolkně i 150 milionů. Takto má vypadat - Šumperský a jesenický deník. Šumperský a jesenický deník - informace, které jsou vám nejbliž [online]. Copyright © [cit. 16.08.2021]. Dostupné z: https://sumpersky.denik.cz/zpravy_region/promena-manufaktury-spolkne-i-150-milionu-takto-ma-vypadat-20180628.html

Ruční papírna Velké Losiny - Historie. [online]. Copyright © 2014 Všechna práva vyhrazena. [cit. 16.08.2021]. Dostupné z: <https://www.rpvl.cz/cz/rucni-papirna/historie>

Šumperským muzeem textilu provede turisty dávný velkoobchodník Klapperoth. IDNES [online]. [cit. 16.08.2021] Dostupné z: https://www.idnes.cz/olomouc/zpravy/sumperk-muzeum-textilu-klapperothova-manufaktura-oprava-turiste-mansestr.A180730_417700_olomouc-zpravy_stk/

MAPY

GEOPROHLÍŽEČ. [online]. [cit. 2021-07]
Dostupné z: <https://ags.cuzk.cz/geoprohlizec/>

MAPY. CZ. [online]. [cit. 2021-07].
Dostupné z: <https://mapy.cz/>

OSEK GEOPORTÁL GIS4U. Osek geoportál GIS4U [online]. [cit. 2021-07]
Dostupné z: <https://osek.gis4u.cz>

PAMÁTKOVÝ KATALOG. Památkový Katalog [online]. [cit. 2021-07]
Dostupné z: <https://www.pamatkovykatalog.cz>

PROHLÍŽENÍ - NÁRODNÍ GEOPORTÁL INSPIRE. [online]. [cit. 2021-07]
Dostupné z: <https://geoportal.gov.cz/web/guest/map>

FOTOGRAFIE**A – SOUČASNÉ**

Vlastní archiv, pořízeno v srpnu 2021

B – HISTORICKÉ

Ossegg. [online]. [cit. 2021-07]. Dostupné z: <https://www.boehmischer-erzgebirge.cz/pictures/Ossegg/index.html>

Osobní archiv kronikářky Zdeňky Rubešové z Oseka u Duchcova, pořízeno v březnu 2021

C – REFERENČNÍ PREJKTY

ORA - KOCANDA KRAVSKO. ORA [online]. [cit. 16.08.2021]. Dostupné z: <https://o-r-a.cz/kocanda-kravsko>

Proměna manufaktury spolkně i 150 milionů. Takto má vypadat - Šumperský a jesenický deník. Šumperský a jesenický deník - informace, které jsou vám nejbliž [online]. Copyright © [cit. 16.08.2021]. Dostupné z: https://sumpersky.denik.cz/zpravy_region/promena-manufaktury-spolkne-i-150-milionu-takto-ma-vypadat-20180628.html

Ruční papírna Velké Losiny - Historie. [online]. Copyright © 2014 Všechna práva vyhrazena. [cit. 16.08.2021]. Dostupné z: <https://www.rpvl.cz/cz/rucni-papirna/historie>

Šumperským muzeem textilu provede turisty dávný velkoobchodník Klapperoth. IDNES [online]. [cit. 16.08.2021] Dostupné z: https://www.idnes.cz/olomouc/zpravy/sumperk-muzeum-textilu-klapperothova-manufaktura-oprava-turiste-mansestr.A180730_417700_olomouc-zpravy_stk/

C

**Návrh revitalizace areálu
bývalé textilní manufaktury**

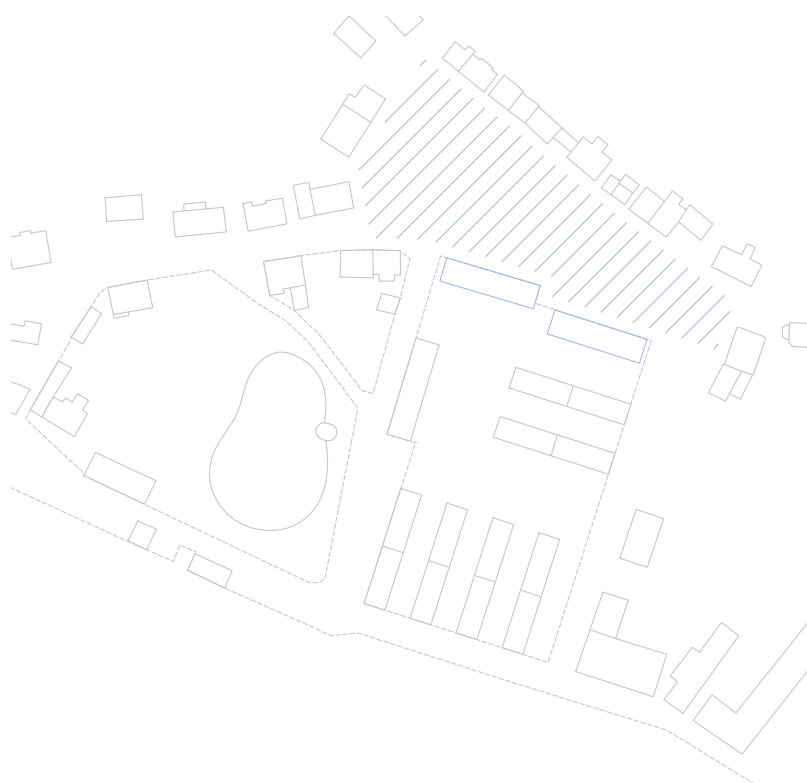

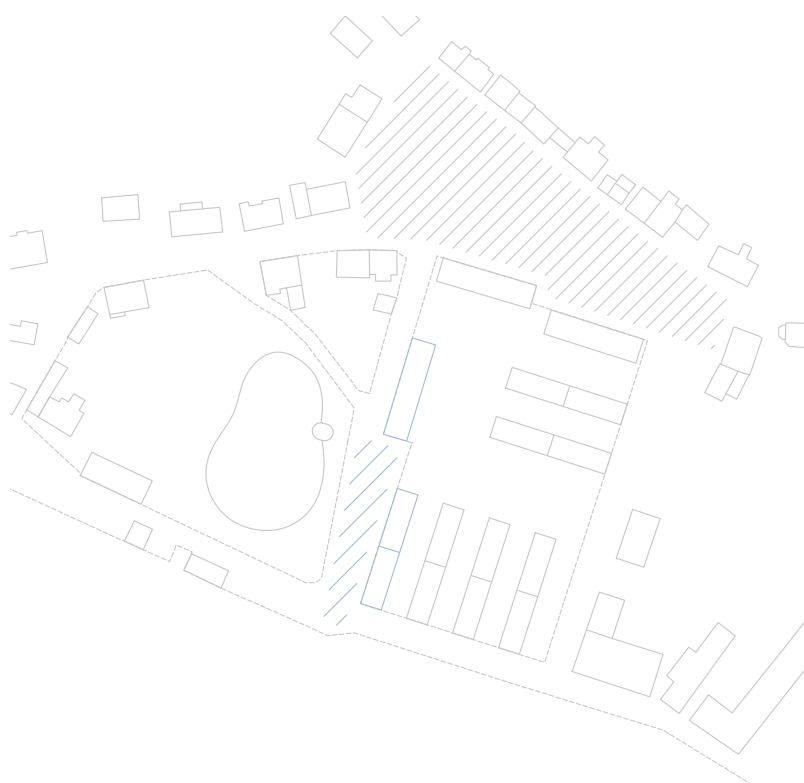
Projekt pracuje s myšlenkou založení nové obydlené osady na místě nevyužívané prázdné plochy, která zde vznikla zbořením starého klášterního statku. Toto území vždy tvořilo společně s areálem bývalé textilní manufaktury jeden fungující celek a ačkoli se tato vazba v posledních letech začala ztrácet, lze jí stále číst a obnovit. Vzhledem k poloze areálu uprostřed zastavěného území je myšlenka nové výstavby zde zcela na místě. Osek je město jako stvořené ke klidnému rodinnému životu. Ačkoli je město malé, nalezneme zde množství zajímavých míst ke každodenním procházkám. V současnosti je poptávka po bydlení rodin s dětmi v Oseku vysoká, ale volné kapacity především prostornějších bytů chybí. Z toho důvodu jsou za cílovou skupinu nově navržených bytů zvoleny právě rodiny s dětmi. Inspirací zde byly kolonie domů, které byly stavěny zaměstnancům pracujících v prvních manufakturách. Ačkoli v Oseku taková kolonie ve vazbě na manufakturu nevznikla, architektura takových domů přináší místu kýženou harmonii i potřebné prostory k bydlení.

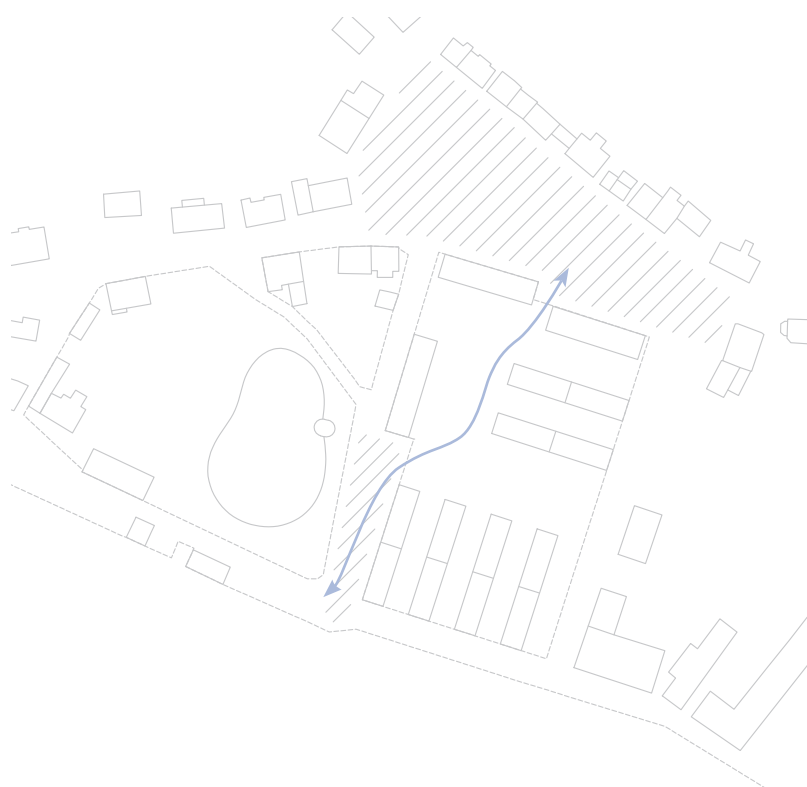
DOPLNĚNÍ NÁVSI SPOJUJÍCÍ STARÝ A NOVÝ OSEK

Zbořením statku ztratila náves v místě střetu Starého a Nového Oseka své pevné hranice. Městský park na návsi tak plynule přechází v louku s nejasným každodenním využitím. Nová zástavba si klade za cíl tento významný veřejný prostor znovu zcelit a posílit jeho dominantní význam v rámci městské struktury. Na tomto místě by se měla kumulovat menší občanská vybavenost - vedle pošty i obchod s potravinami, pekařství, bistro a penzion posilující ubytovací kapacity v turisticky velmi vyhledávaném místě.

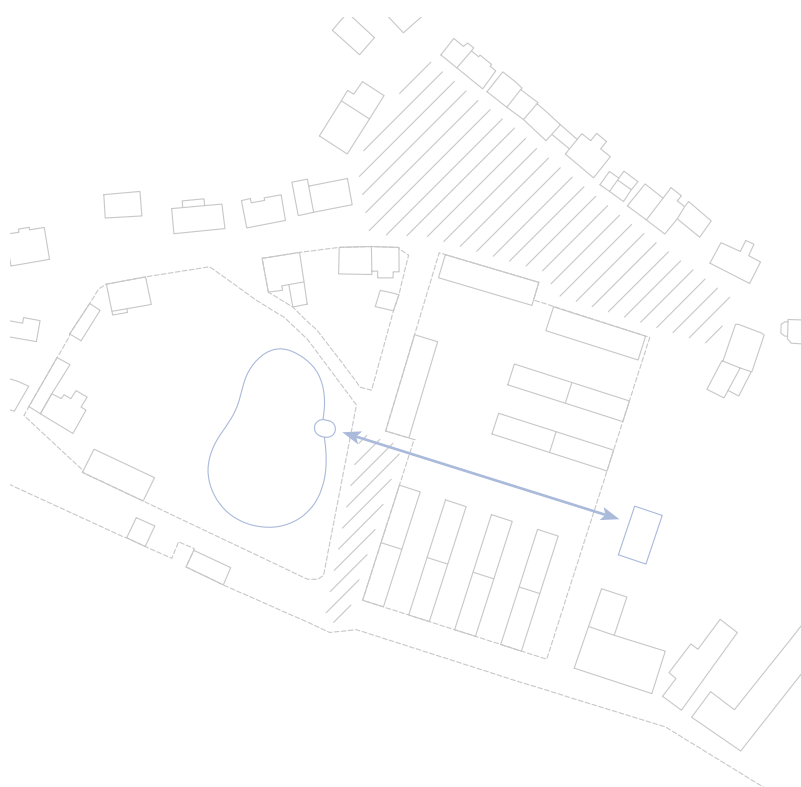
PŘEDPROSTOR KLÁŠTERNÍ BRÁNY

Klášterní zahrady jsou v současné době z větší části zanedbané, neudržované a veřejnosti nepřístupné. Projekt počítá s tím, že se tato situace v budoucnu obrátí k lepší a dojde k obnově zahrad za klášterní zdi a s ní i obnova aleje vedoucí k bráně, která zasahuje do řešeného území a nachází se na ose dělící areál manufaktury s bývalým statkem. Návrh zde počítá s vytvořením důstojného předprostoru klášterní brány, která by umožňovala shromažďování lidí v tomto místě.

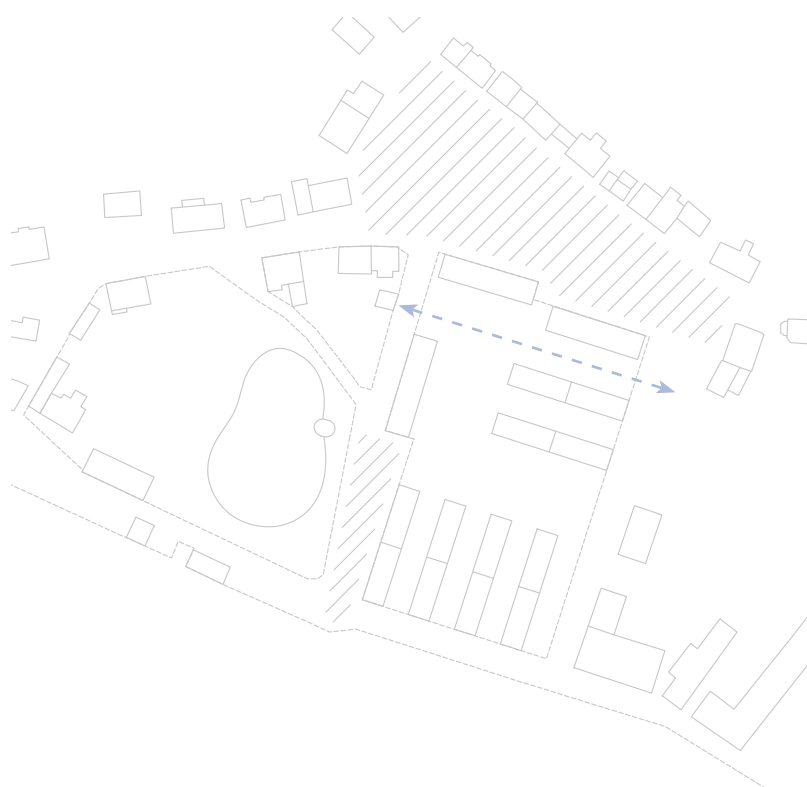
ZACHOVÁNÍ PROSTUPNOSTI V ÚZEMÍ

Dostupnost kláštera ze Starého Oseka je poměrně kostrbatá. Současná prázdná plocha zbořeného statku tak místním hraje do karet a hojně ji využívají jako cestu ke klášteru. Vyšlapaná diagonální cestička v trávě od pošty ke klášteru je tomu jasným důkazem. Místní se bojí ztráty této prostupnosti, pakliže se místo zastaví a staví se tak často proti takovému záměru. Ve svém návrhu se tento požadavek zohlednit a prostupnost zachovat.

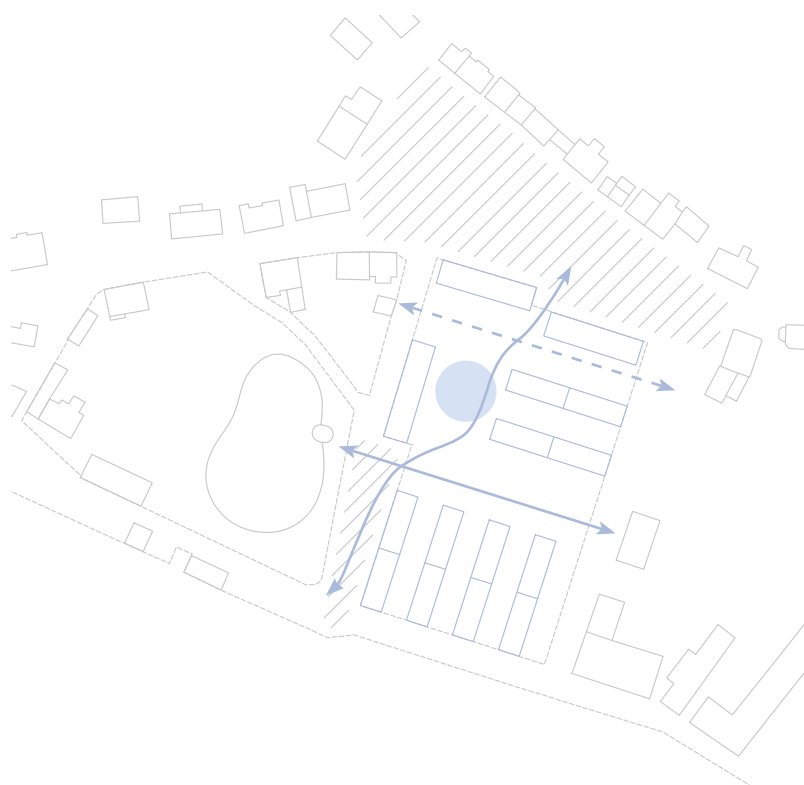
DŮRAZ NA HISTORICKÉ PROPOJENÍ AREÁLU

Dnes už se málo ví, že na prázdné louce kdy vůbec nějaký statek stál, natož že byl s manufakturou či klášterem nějak provázán. Tuto vazbu projekt proto významně posiluje a to lipovou alejí. Na jednom konci alej uzavírá doplněný objekt občanské vybavenosti, který je řešen pouze hmotově a na druhé straně je pohledová osa ukončena pobytovým schodištěm vyrovnávající vyvýšenou terénní pozici manufaktury a altánem na břehu rybníka v zahradách areálu.

ULICE PRO KULTIVOVANÉ PARKOVÁNÍ

Vzhledem k podstatnému navýšení rezidentů v území bylo potřeba myslet na posílení parkovacích kapacit. K tomuto účelu byla vytyčena nová zklidněná ulice určená k parkování v rámci vnitrobloku. Město Osek nabízí řadu ne příliš atraktivních parkovišť. Návrh se snaží k otázce parkování přistupovat kultivovaně za použití zeleně v ulici.

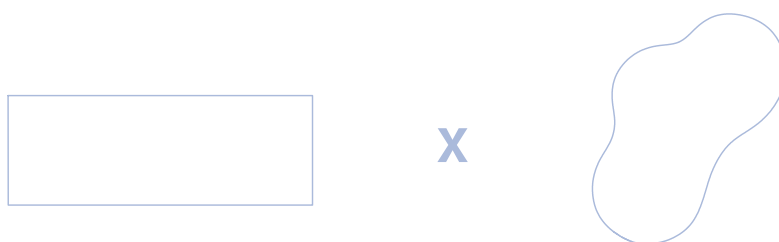
VYTVOŘENÍ ŽIVÉHO VNITROBLOKU

Vytyčením takovýchto hlavních směrů pohybu došlo k přibližné lokaci veřejného vnitrobloku. Už zaniklý statek byl postaven kolem průchozího dvora a na tuto paměť se návrh snaží navázat. Nové objemy budov tak byly umísťovány jak s ohledem na historickou stopu zaniklého statku tak i s ohledem na současné potřeby pohybu v území.

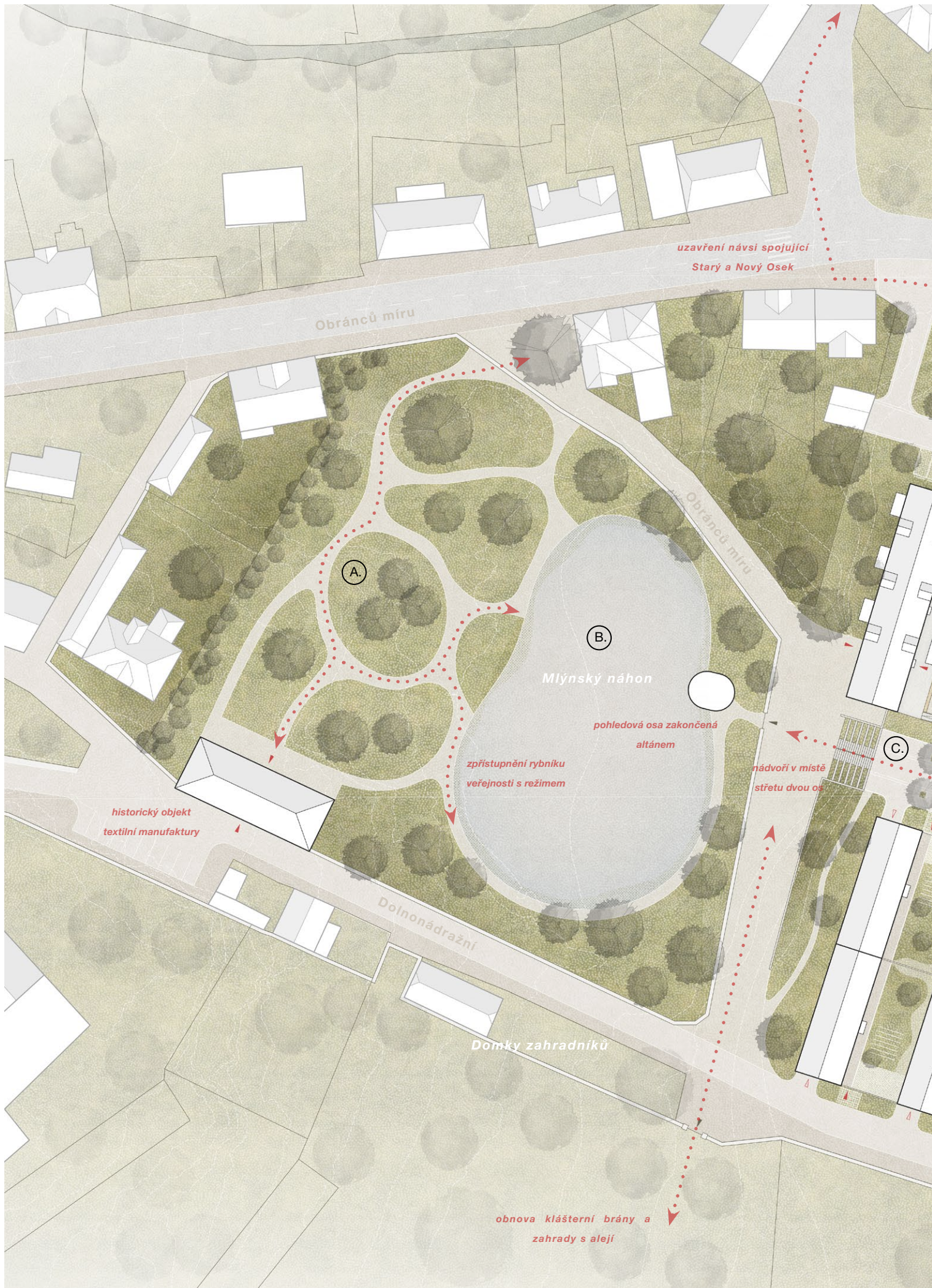
GRADACE HMOT SMĚREM K NÁVSI

Návrh vycházející z myšlenky osady rodinných domů poblíž manufaktury musel zohlednit urbanistické souvislosti v území. Zatímco v návaznosti na budovu manufaktury jsou přízemní domky žádoucí, směrem k návsi se už stávají nevhodnými. Pro podtržení rostoucího významu veřejného prostranství směrem k návsi proto objemy navrhovaných budov rostou a zároveň se srovnávají s okolní zástavbou.

STROHÁ VS. ORGANICKÁ GEOMETRIE

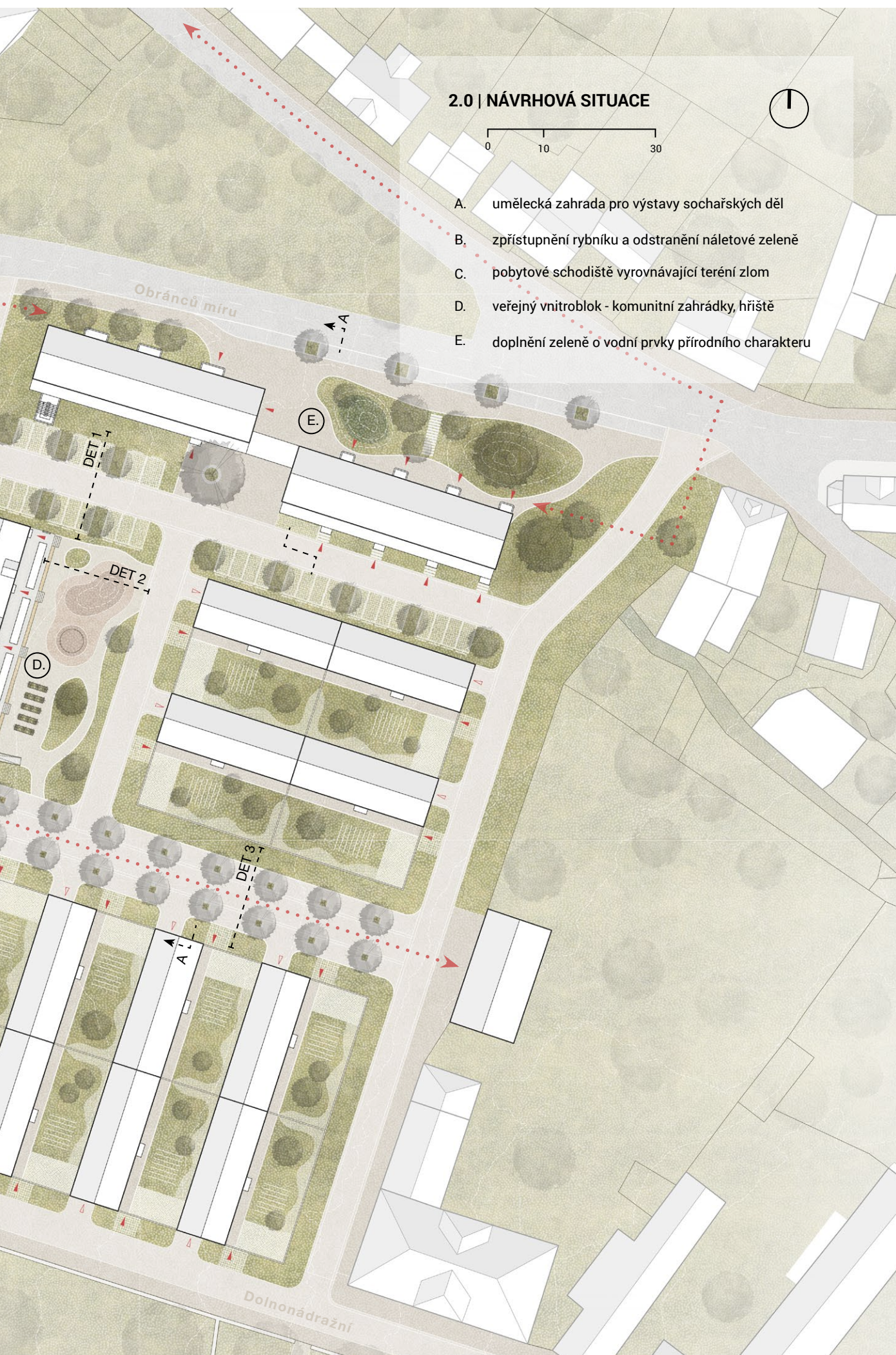
Vzhledem k poměrně strohému geometrickému řádu nově navrhovaných budov založenému na historické stopě místa i ortogonálnímu tvaru území, bylo k návrhu veřejných prostranství přistupováno více organickou formou. Toto řešení navíc navazuje na parkový charakter místa a zároveň se snaží vytvářet jakýsi kontrast vůči formálním zahradám, které lze najít v klášterního areálu.

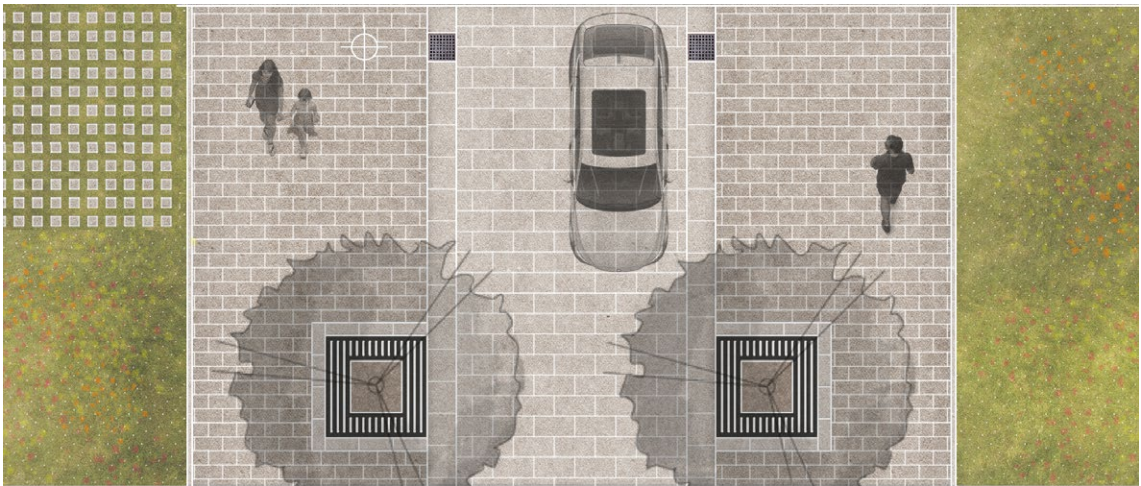
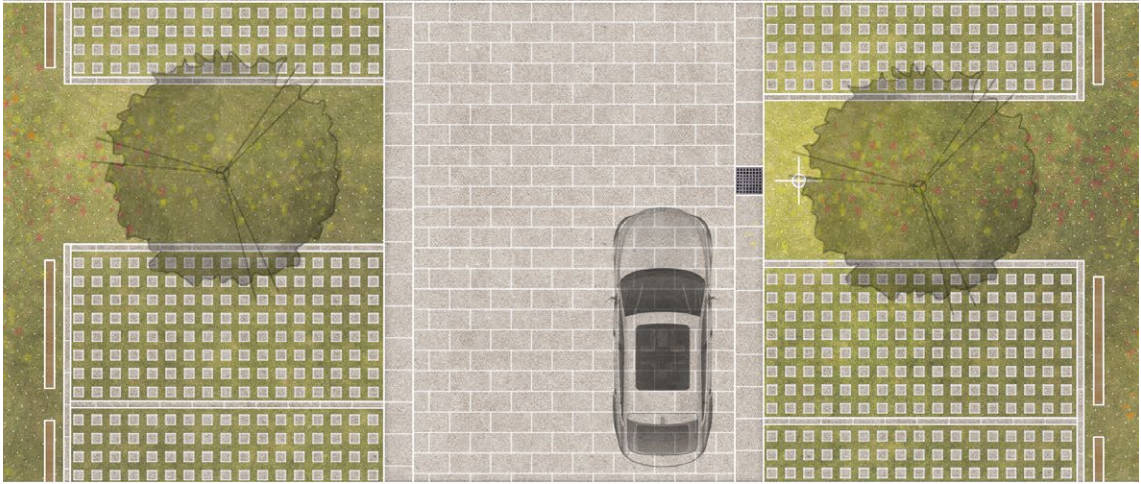

2.0 | NÁVRHOVÁ SITUACE

- A. umělecká zahrada pro výstavy sochařských děl
- B. zpřístupnění rybníku a odstranění náletové zeleně
- C. pobytové schodiště vyrovnávající terénní zlom
- D. veřejný vnitroblok - komunitní zahrádky, hřiště
- E. doplnění zeleně o vodní prvky přírodního charakteru

3.1 | DET 1 _ ULICE S PARKOVÁNÍM

Veškeré řešené ulice jsou obytné a povrchově upraveny tak, aby spojovaly celé území do jednoho celku tvořeném souvislým dlažebním kobercem příjemným pro užívání motorových vozidel i pěších. Kamenná dlažba bude v okrajovém pásu doplněna o kamenné poklopy kanalizace. Parkovací stání budou tvořena zatravněnou dlažbou umožňující však dešťové vody a oddělena stromořadím.

3.2 | DET 2 _ VNITROBLOKOVÉ HŘIŠTĚ

Pro hřiště budou zvoleny měkké povrchy. Cestičky a pobytové prostory budou tvořeny mlatem. Nesystémové hřiště bude pokryto polyuretanovým granulovaným povrchem tónovaným do jemné červeného odstínu. To platí i na dopadové plochy kolem prolézaček. Mobiliář bude převážně dřevěný, stejně tak jako i lavice na betonovém pódiu.

3.3 | DET 3 _ PROMENÁDA S LIPOVOU ALEJÍ

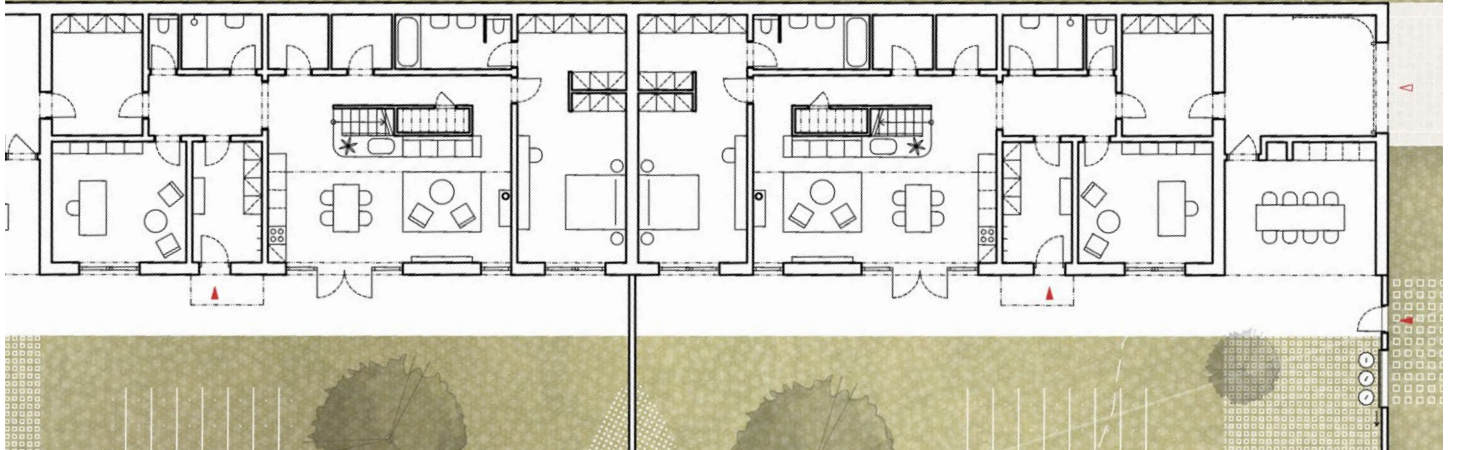
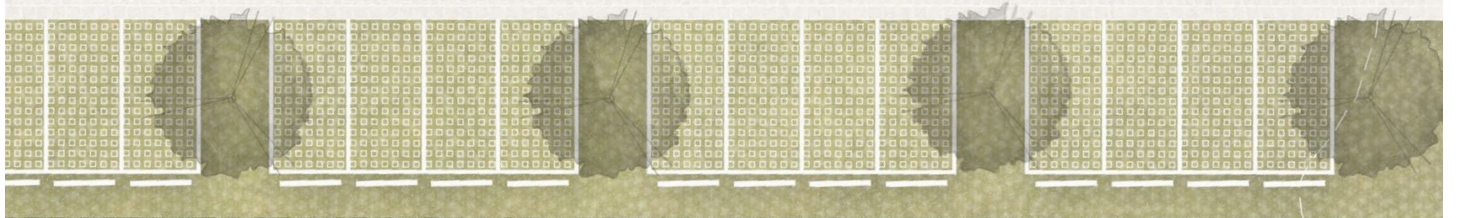
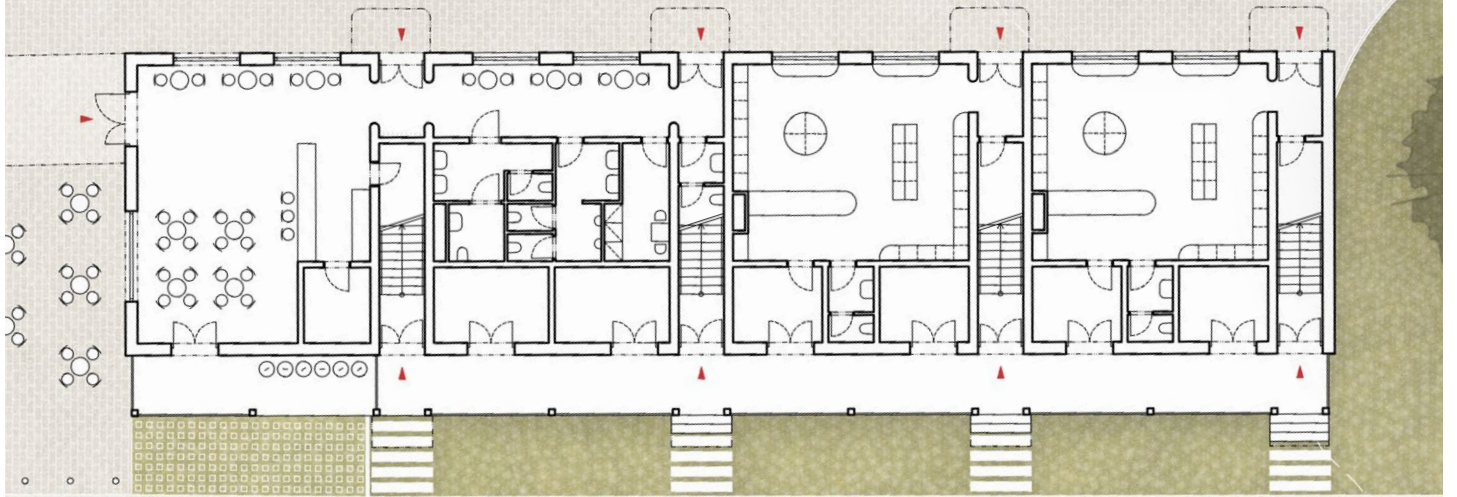
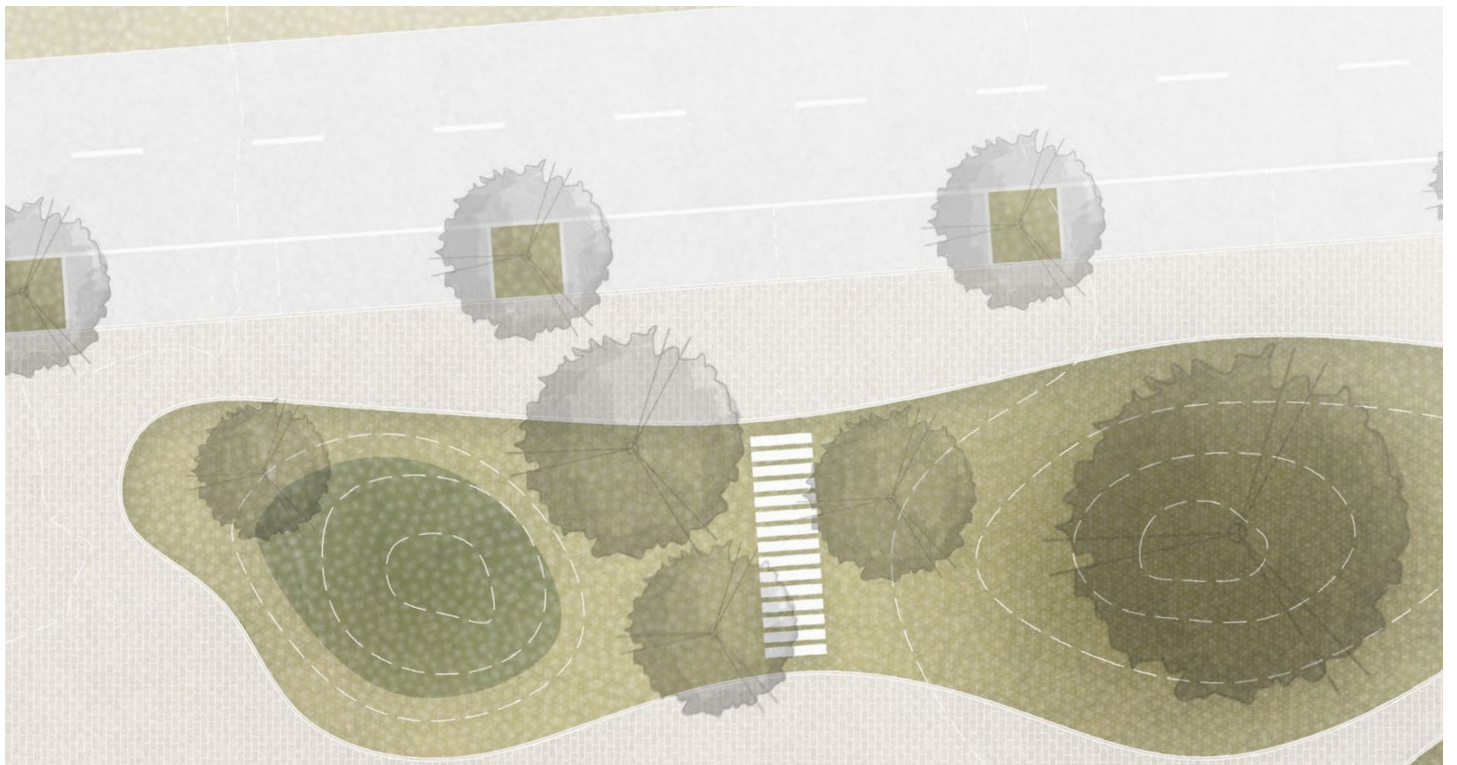
Řešení se shoduje s předešlým popisem. Profil je přizpůsoben pěšímu užívání, snížení vozovky vůči chodníku bude minimální. Stromořadí budou opatřena kovovou mříží usazenou do kamenné dlažby. Vchody do domů budou řešeny obdobně jako parkovací stání zatravněovací dlažbou pro zachování dostatečné plochy potřebné pro vsak.

4.0 | BYTOVÝ DŮM A PENZION NA NÁVSI

Domy, které doplňují náves jsou inspirované řešením vycházejícího ze stabilního katastru. Veřejný prostor doplňují aktivním parterem a jsou navzájem provázány průchodem. Hlavní předností těchto domů jsou výhledy. Ze strany návsi jsou jednotky vybaveny balkóny s výhledem do městského parku a z druhé strany jsou výrazným architektonickým prvkem obou domů terasy, které se svými výhledy otevírají směrem ke klášteru.

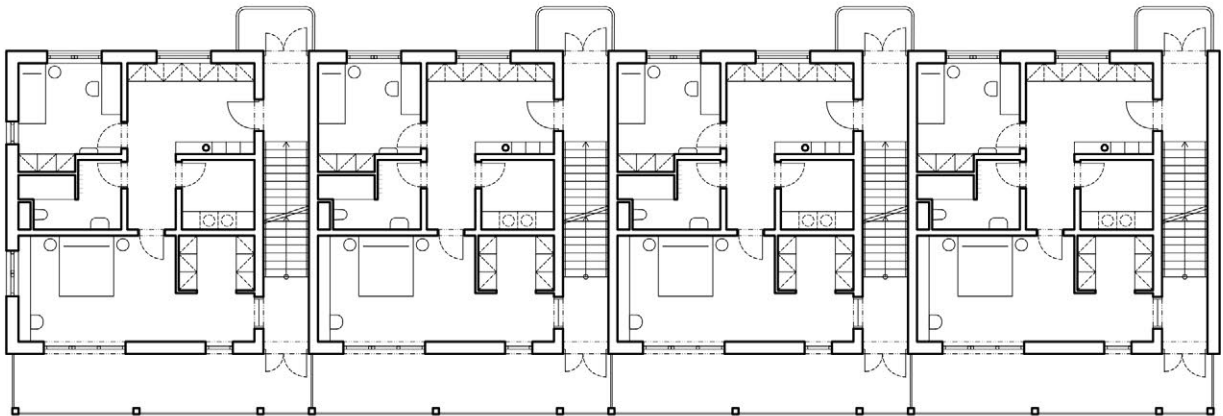
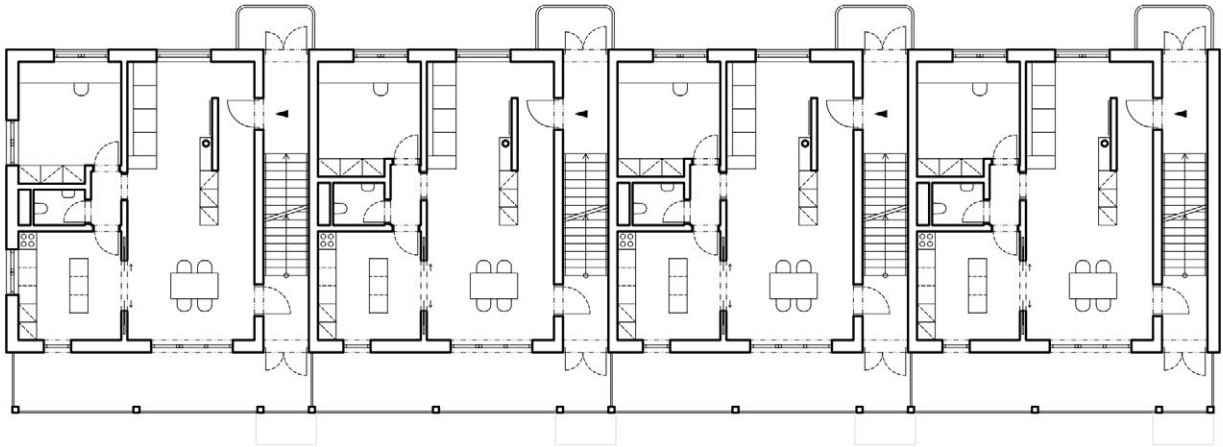

4.1 | BYTOVÝ DŮM S AKTIVNÍM PARTEREM 1.NP, M 1:250

Přízemí bytového domu je tvořeno komerčními prostory. Nalezneme zde drobné obchody s potravinami, pekařství a také bistro. Bistro má úzkou vazbu na sousední penzion pomocí krytého průchodu, jelikož v ranních hodinách může sloužit i jako snídárna pro ubytované hosty a je proto žádoucí, aby se sem hosté mohli dostat suchou nohou. Všechny bytové domy včetně penzionu sledují jeden kompoziční princip založený na dělení podlouhlé hmoty na čtyři stejné čtverce, kdy každý je od dalšího oddělen určitým druhem příslušenství domu. Zde jde o dělicí schodišťové chodby, které v přízemí plní funkci skladů, toalet či šaten v závislosti na potřebách daného provozu. Od patra výše je pak dům tvořen bytovými jednotkami, k nimž vedou vchody umístěné z jižní strany domu v návaznosti na obytnou ulici s parkováním. Vedle každého vchodu je umístěn prostor, který může bytové jednotce sloužit namísto sklepu.

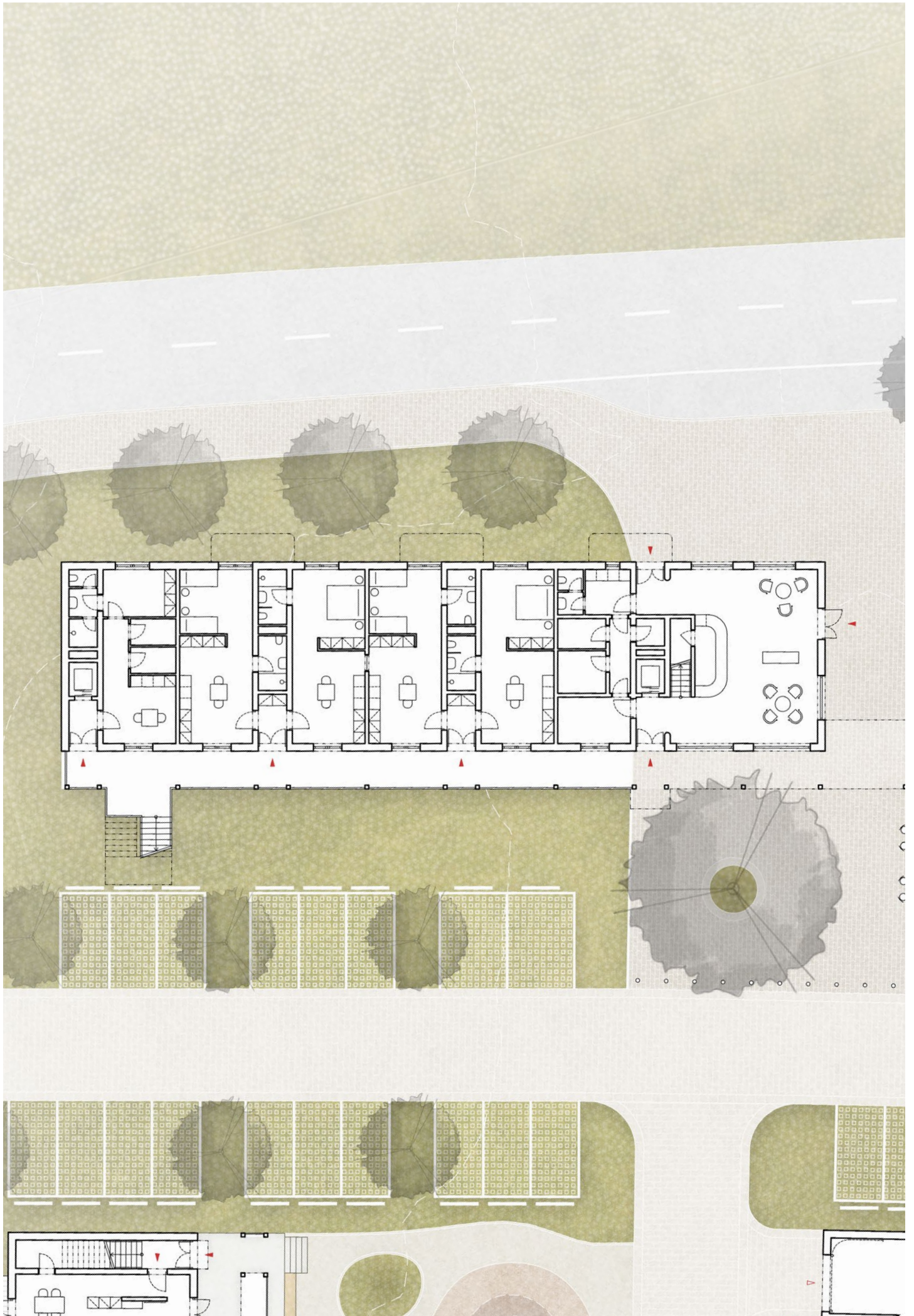

2.NP, M 1:250

Toto podlaží je věnováno bytovým jednotkám, které jsou navrženy jako mezonetové. První patro tvoří chodba oddělená od hlavního obývacího prostoru stěnou přecházející ve stěnu šatní. Na jídelní prostor navazuje kuchyně a oba dva tyto prostory se otevírají na terasu s výhledy. Pracovna a toaleta jsou od zbytku oddělena malou chodbičkou.

3.NP, M 1:250

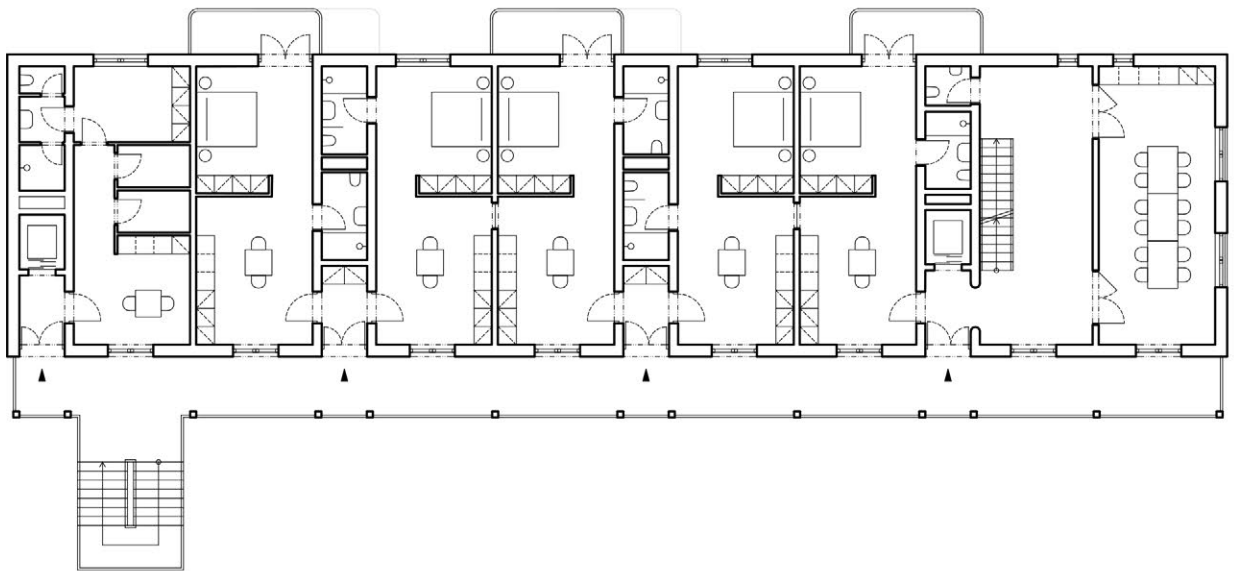
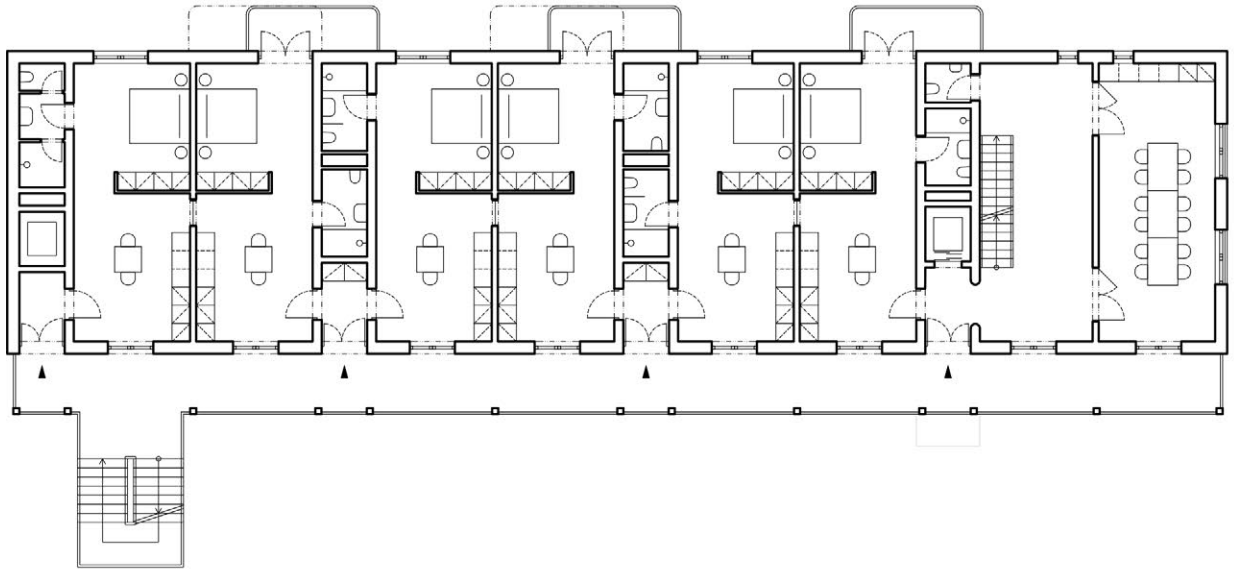
V posledním patře nalezneme knihovnu, prádelnu, koupelnu a dvě ložnice. Větší ložnice je určena rodičům. Místnost je vybavena šatnou a dveřmi vedoucími do půdních prostor. Druhá ložnice je myšlena jako dětský pokoj, který využívá nevelký prostor v podkroví jako plochu určenou ke hraní. Ta je přístupná po žebřinách.

4.2 | PENZION OSADA 1.NP, M 1:250

Penzion se svou vstupní halou s recepcí otevírá do hlavního prostoru návsi. Pro vytvoření zádveří žádaného především v zimním období byly umístěny vchody i do dělicích krčků. Recepce hlídá prostor úschovny zavazadel. V návaznosti na tento prostor jsou také technické místnosti, sklady a denní místnost zaměstnanců. Zbytek podlaží tvoří apartmány přístupné z teras. Penzion disponuje i bezbariérovými pokoji určené osobám se sníženou schopností pohybu a orientace. Další přednostní pokojů je možnost jejich vzájemného propojení v důsledku čehož může penzion ubytovávat i větší skupiny lidí. Apartmány jsou složeny ze dvou hlavních částí - kuchyně a ložnice. Dělicím prvkem jsou zde koupelny. V závěru budovy je umístěná místnost pro pokojské, kde mají denní místnost, šatnu a sklady čistých/špinavých lůžkovin. Tento prostor disponuje vlastním provozním výtahem. Pro značnou délku budovy je doplněno schodiště na venkovních terasách.

2.NP, M 1:250

Druhé patro penzionu je celé věnované ubytovacím jednotkám. Výjimku tvoří prostor nad recepcí, který slouží jako společenská místnost vybavená kuchyňkou a prostorným stolem pro více lidí. Dělicí zeď může sloužit jako plocha k promítání.

3.NP, M 1:250

Třetí podlaží kopíruje dispoziční řešení předchozích pater. Najdeme zde další apartmány k ubytování a po stranách budovy společenskou místnost a místnost určenou pro pokojské.

4.3 | FASÁDA SMĚREM K NÁVSI

Omítaná fasáda je u domů na návsi přizpůsobena tomu, aby odrážela provozní řešení domu. Aktivní parter je od bytových případně ubytovacích jednotek oddělen odlišným provedením omítaného povrchu. Zatímco přízemí je omítané hladce, od patra výše vytváří štuková omítka vertikální linie a dům tak dostává sokl.

M 1:250

Dalším výrazným prvkem, který dotváří exponovanou fasádu do návsi jsou balkony, které v případě bytového domu odráží členitost domu pomocí schodišťových chodeb a zároveň tvoří stříšku hlavním vchodům do komerčních prostor. V případě penzionu jsou balkony kontrastně rozehrané pro narušení monotónnosti.

FASÁDA SMĚREM DO VNITROBLOKU

Jižní fasády obou domů tvoří terasy poskytující výhled na nedaleký cisterciácký klášter, který je hlavní dominantou města. V případě penzionu se tedy nejedná o pouhé koridory umožňující přístup k jednotlivým jednotkám, ale i venkovní terasy, k nimž má každá bytovací jednotka vlastní přístup. Toto řešení pramení ze snahy

M 1:250

vyhnout se dlouhým temným chodbám s umělým osvětlením typických pro tyto provozy. Unifikovanost apartmánů se promítá do opakovaného rastru okenních otvorů, která jsou všechna stejná. I zde dochází k mírnému narušení opakování, kdy bytový dům střídá velké okenní otvory s úzkými.

ZÁPADNÍ FASÁDA BYTOVÉHO DOMU M 1:250

Zásadním prvkem fasády je průchod spojující obě budovy. Vchod do bistra je umístěn pod ním, aby byl krytý. Okna vycházejí z proporcí hlavní fasády, jsou ale menší a komponovány s mírnou asymetrií, která navazuje na dispoziční řešení. Kruhové okno ve štítu směřuje do herního prostoru v dětském pokoji.

VÝCHODNÍ FASÁDA PENZIONU M 1:250

Tato fasáda je oproti předchozí stále silně exponovaná do návsi. Z toho důvodů nese stejné prvky i členění jako fasády orientované do téhož prostoru. Průchod propojující obě budovy zde plynule přechází do terasové konstrukce a vytváří za případě nepříjemného počasí přístřešek předprostoru budov ve vnitrobloku.

A - A ŘEZ BUDOVAMI V ÚZEMÍ

Na tomto výkrese lze pozorovat principy popsané v předešlém textu. Gradace hmot směrem k hlavnímu veřejnému prostoru návsi. Aktivní parter bytového domu, bytové jednotky s využívaným podkrovím, terasa s výhledem na klášter, parkovací ulice a fungování malých rodinných domků, které budou popsány později.

M 1:250

Taktéž lze pozorovat jev, který je příčinou toho, že jsou nové domy na návsi vůči sobě posunutě. Není to náhodou. I ve stabilním katastru lze pozorovat odskočení východní budovy směrem od návsi kvůli protékajícímu Oseckému potoce, který v tomto místě vyvěrá na povrch. Díky tomu je veřejný prostor doplněn o vodní prvek.

FASÁDA BYTOVÉHO DOMU S AKTIVNÍM PARTEREM PARTEREM SMĚŘUJÍCÍ DO NÁVSI

- a** keramická střešní krytina, tašky ukládané na dřevěné latě
- b** poddokapní odvodňovací žlab z titanžinku
- c** štuková vápenná omítka, linie formovány nerezovým plechem
- d** zábradlí z nerezové oceli, tyče kotvené do skrytých kotev
- e** železobetonový vykonzolovaný balkon tónovaný do krémovea
- f** dřevem hlazená vápenná omítka tvořící sokl budovy
- g** dvoukřídlé asymetrické vchodové dveře, rám z borovicového dřeva, sklo bezpečnostní, konstrukce vnějšího lemování je plechová (barva krémová)
- h** okno otevírací a sklopné, rám z borovicového dřeva, izolační dvojsklo, konstrukce vnějšího lemování okna je plechová (barva krémová)
- i** tyč z nerezové oceli součástí vnějšího plechového lemování
- j** kruhové nástěnné venkovní svítidlo
- k** okno velkoformátové fixní, rám z borovicového dřeva, sklo bezpečnostní, konstrukce vnějšího lemování je plechová (barva krémová)
- l** odvodňovací svod kruhového průřezu, titanžinkový plech, kotvení k fasádě domu objímkami doplněnými o kotevní trny

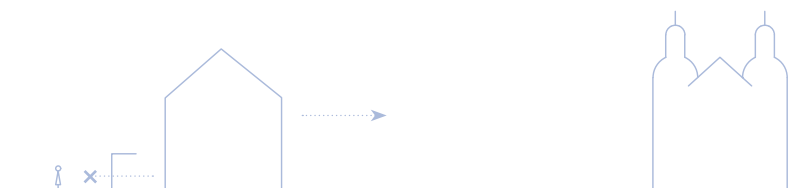

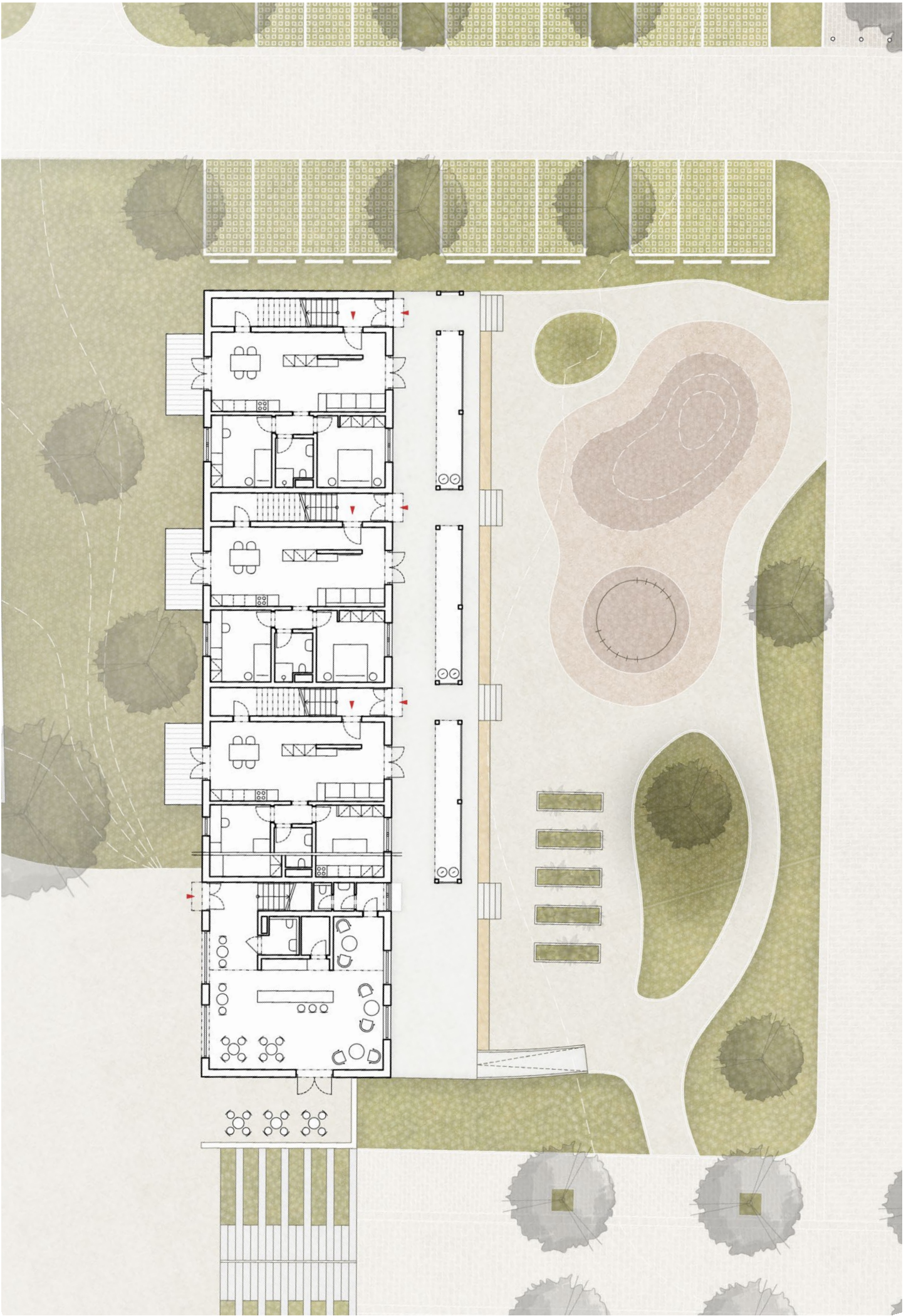

5.0 | BYTOVÝ DŮM VE VNITROBLOKU

I tento bytový dům je inspirovaný řešením vycházejícího ze stabilního katastru. Ne však přímo doslovně, budova musela být mírně posunuta, aby nenavazovala přímo na plot sousedícího pozemku. Budova je už nižší, tak aby z pohledu zahrady manufaktury působila jako jednopodlažní a nenarušovala výhled. Obdobně byl řešen i zbořený statek, což je čitelné z dochovaných fotografií.

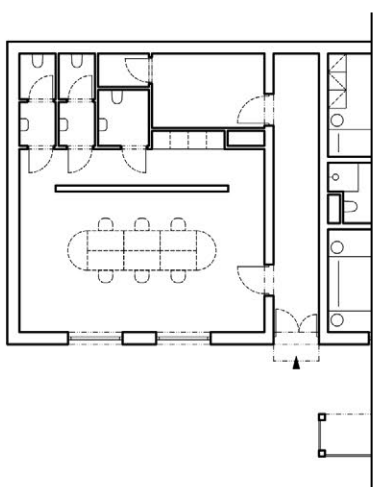

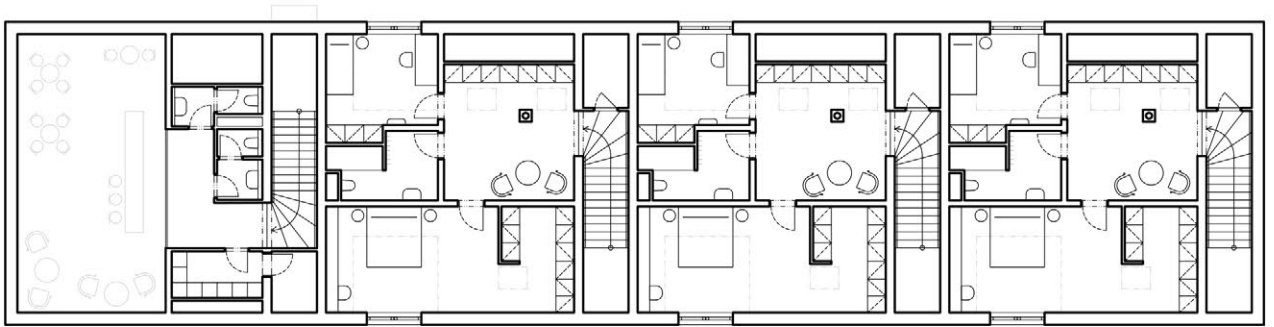
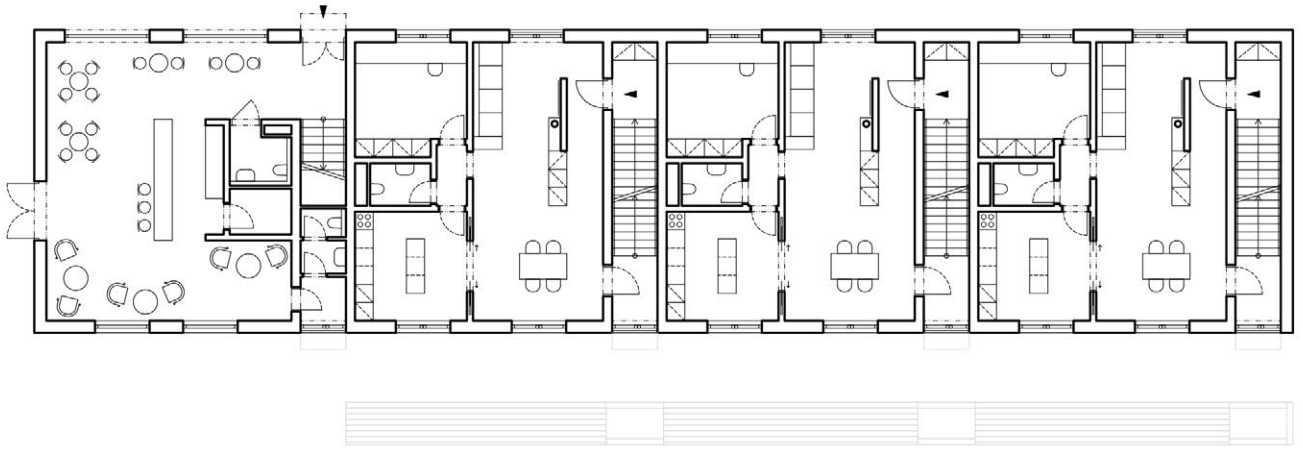
5.1 | BYTOVÝ DŮM VE VNITROBLOKU

1.NP, M 1:250

Narozdíl od již zmíněného bytového domu jsou zde bytové jednotky umístěné i v přízemí a dům je kvůli tomu patřičně přizpůsoben. Před bytovými jednotkami jsou navrženy spojitě pergoly obdobného architektonického řešení jako terasy domů na návsí. Ty chrání byty před zraky kolemjdoucích a navíc i vytvářejí intimní předzahrádku. Mimo to je dům oproti terénu vyvýšen betonovým pódium, které je pro zachování bezbariérového přístupu opatřeno rampou. Schodiště vedoucí na toto pódium je současně také lavicí, kde mohou maminky posedět při hlídání dětí na přilehlém hřišti. Bytové jednotky jsou přizpůsobené menším rozměrům, hlavní obývací prostor je doplněn o kuchyňský kout, zbytek bytu tvoří dvě ložnice a koupelna. Tyto prostory jsou oddělené chodbou. Přiložený obrázek nalevo ilustruje napojení domu na okolní terén. Kvůli tomu ve své jižní části uskakuje o jedno podlaží výše a neukazuje komunitní místnost s kočárkárnou, která se v prvním nadzemním domu nachází.

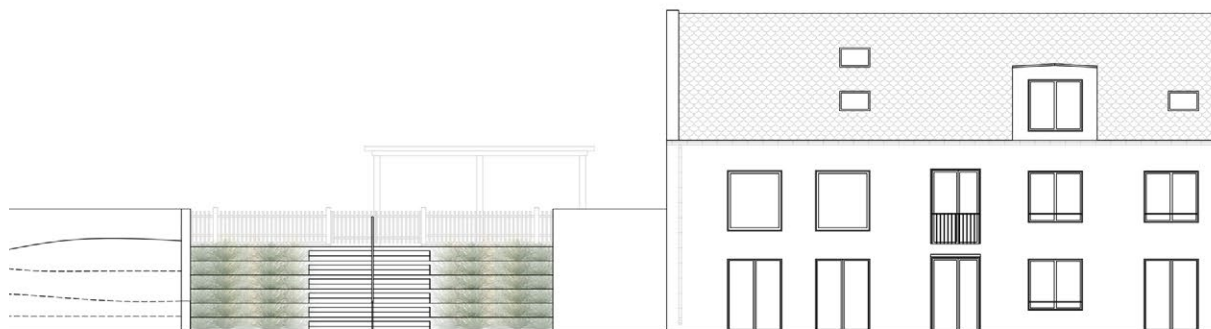

2.NP, M 1:250

Toto podlaží je věnováno bytovým jednotkám, které jsou navrženy jako mezonetové a uspořádané stejně jako v předchozím domě. Rozdíl je v jižní části, kde štít dotváří předprostor klášterní brány a navazuje na terén na úrovni areálu manufaktury. Z toho důvodu je tato část věnována vinárně s výhledy na klášter a manufakturu s jejími zahradami.

3.NP, M 1:250

Vzhledem k podkrovní pozici tohoto podlaží je zde mírná změna oproti předešlému bytovému domu, kdy odpadá samostatná místnost prádelny. Pro vinárnu jsou zde umístěny toalety pro hosty a šatna pro zaměstnance.

5.2 | FASÁDA SMĚREM DO VNITROBLOKU

Rastr fasády vychází z kompozičního členění domu na čtyři části oddělené schodišťovou chodbou, na níž jsou také navázány hlavní vchody do bytových jednotek. V přízemí se v návaznosti na obývací pokoje a komunitní místnost vyskytují francouzská okna otevírající se na vyvýšenou terasu bytového domu.

M 1:250

K prostoru vinárny se na jižním štítu budovy přimyká terasa, která navazuje na široké pobytové schodiště. Toto schodiště nejenom vyrovnává výškový rozdíl mezi nově navrženou osadou a areálem bývalé textilní manufaktury, ale zároveň vytváří příjemný prostor v ústí navržené lipové aleje.

vinárna u mlýna

JIŽNÍ FASÁDA BYTOVÉHO DOMU M 1:250

Tato fasáda tvoří hlavní čelo předprostoru vstupní brány do klášterních zahrad a proto se sem orientuje i terasa již zmíněné vinárny. Hlavním architektonickým prvkem tohoto pohledu je pobytové schodiště, které je však pro svou barierovost doplněno cestičkou, poskytující pěší prostupnost bez nutnosti využít schodiště.

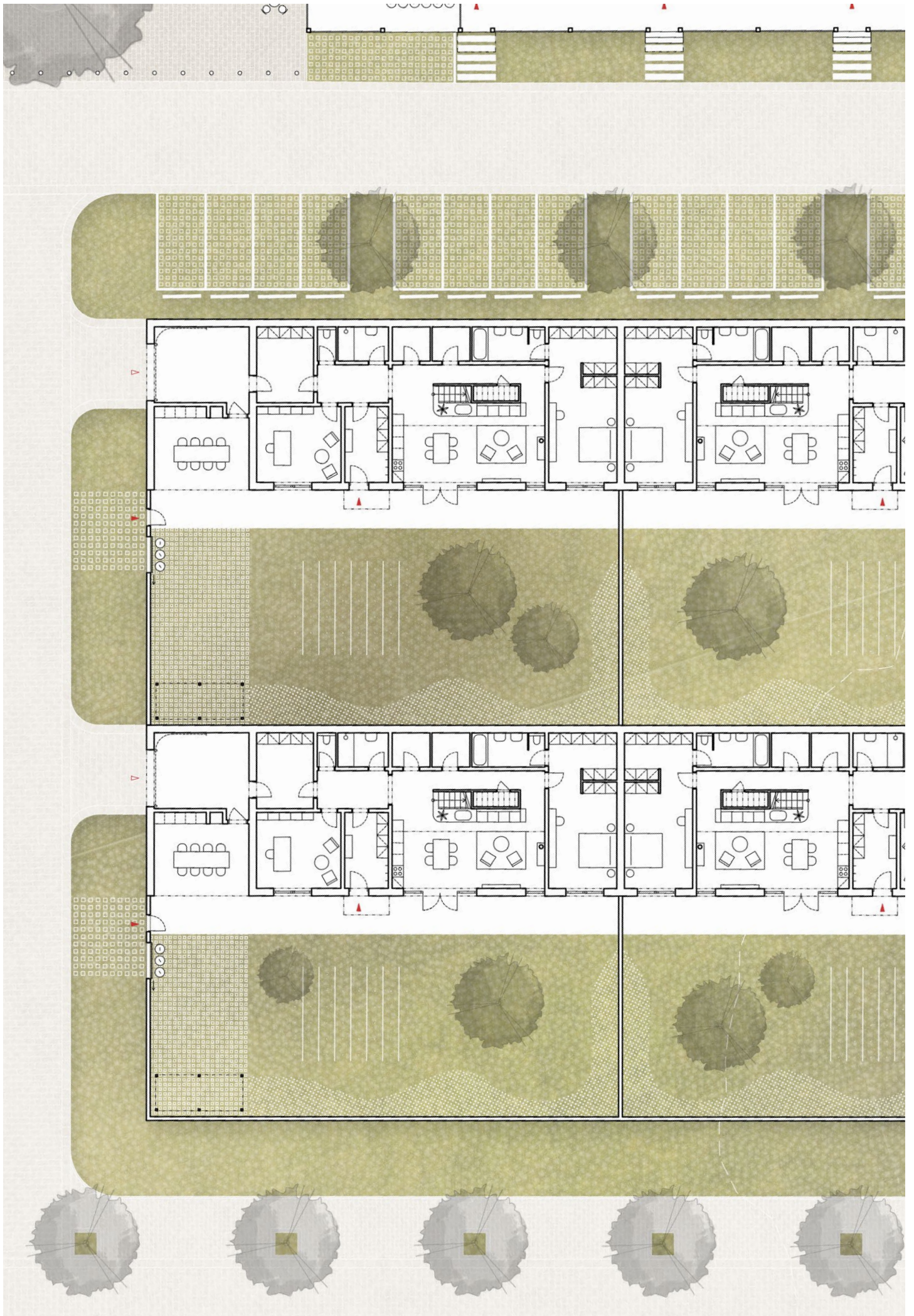

6.0 | OSADA RODINNÝCH DOMŮ

Hlavními objekty celého projektu jsou přízemní rodinné domky. Domy se vyznačují svou pozicí na hraně pozemku a jistou uzavřeností vůči veřejnému prostoru. Jedinými otvory jsou garážová vrata, branka a dvířka odkrývající popelnice. Domy se snaží v maximální moře otevřít směrem do vlastní zahrady. Architektonické řešení je inspirováno zaměstnaneckými koloniemi prvních manufaktur.

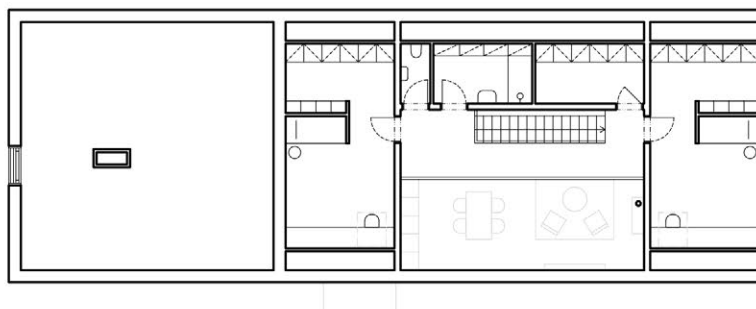

6.1 | OSADA RODINNÝCH DOMŮ

1.NP, M 1:250

Rodinné domy jsou založené na opakující se dispozici. Z veřejného prostranství vede po příjezdové cestě vjezd do garáže, která je součástí domu. Garáž je s bytem propojena skrze prádelnu. Hlavní vchod do domu je pak ze zahrádky. Po zádveři následuje chodba oddělující koupelnu a pracovnu od hlavního obývacího prostoru s kuchyní a jídelnou, jejíž součástí je také schodiště vedoucí do podkroví. Po hranici pozemku vedou vedlejší místnosti bytu jako je spíž a technická místnost. V závěru domu je umístěná ložnice s vlastní šatnou a koupelnou. Zahrada rodinného domu je dělena na tři části. Nejblíže k ulici je prostor pro kůlnu a pracovní činnosti. Středová část je věnována zahradničení a záhonům. Ta část zahrady, která se nachází v návaznosti na obývací pokoj s kuchyní je klidová, určená k rozjímání v trávě pod korunami stromů. V místě návaznosti na další dům jsou pak okrasné záhony květin.

2NP, M 1:250

Podkroví tvoří schodišťový prostor, který je průhledem propojený s obývacím pokojem v předchozím podlaží. Z chodby je možný vstup na wc, koupelny, šatny a dvou ložnic. Zbytek podlaží tvoří větraná půda.

POHLED NA PRŮČELNÍ FASÁDY DOMŮ M 1:250

Fasády rodinných domů jsou směrem do veřejného prostoru navrženy minimalisticky a uzavřeně. Nad vstupní branou bude vždy domovní číslo, světlo a schránka.

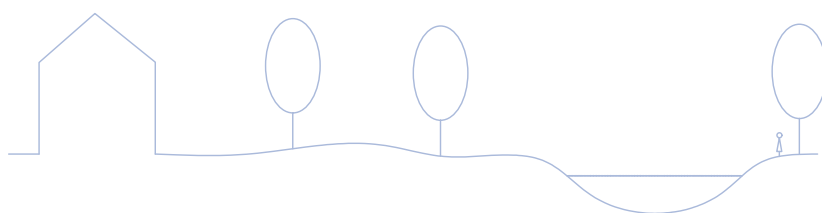

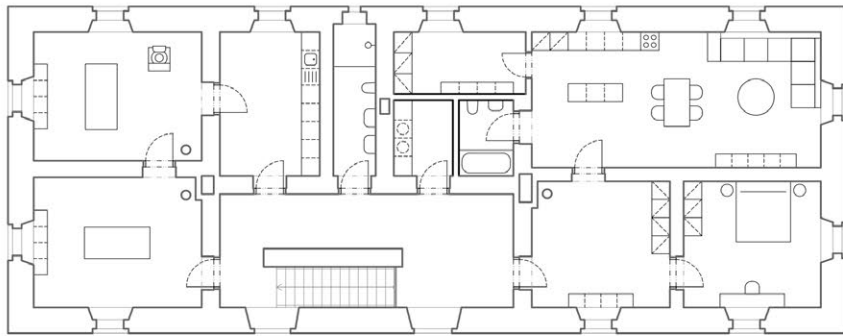
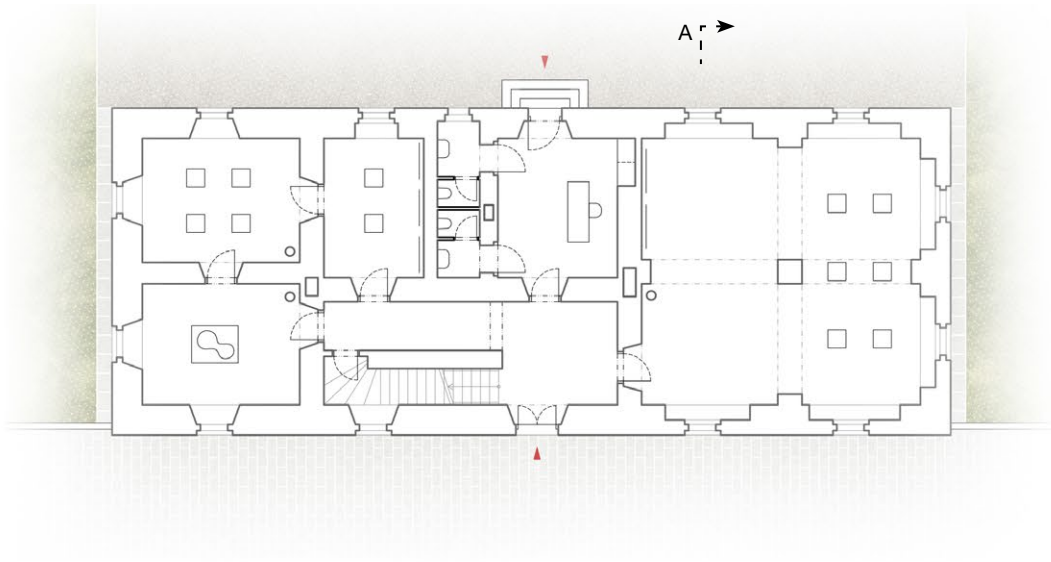

7.0 | OBNOVA AREÁLU TEXTILNÍ MANUFAKTURY

V případě historické budovy manufaktury bylo k obnově přistoupeno s citlivostí. Stavba byla očištěna o nevhodné zásahy z minulých let a naplněna odpovídajícím programem. Vzhledem k nedostatečné možnosti prozkoumání stavby jde spíše o akademickou úlohu, která má navodit atmosféru, kterou by místo po obnově mohlo získat.

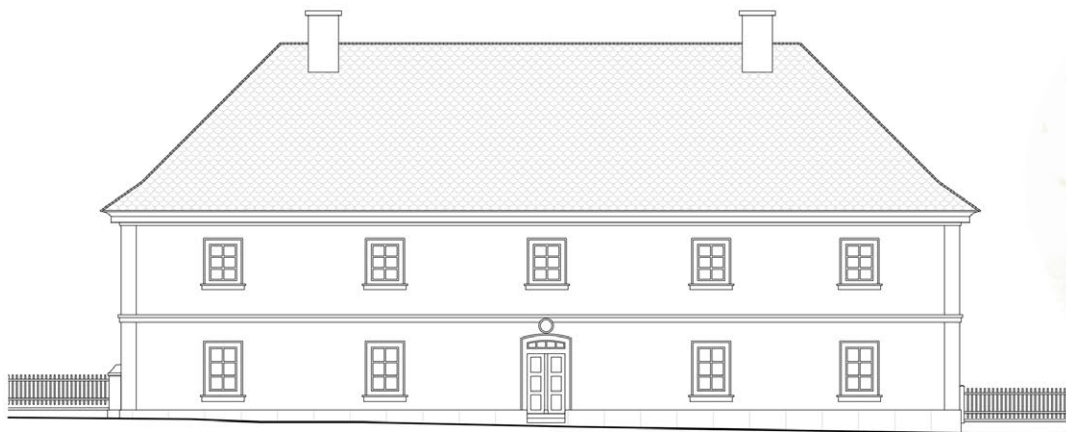
A-L

1.NP, M 1:250

Vstupní podlaží by mohlo být tvořeno sály přizpůsobených různým expozicím. Majitel budovy je vášniví sochař a mohl by zde taktéž vystavovat. Místnost naproti hlavního vchodu může fungovat jako kancelář, kterou lze projít do zahrad. Ty jsou komponovány organickou sítí cest a ostrůvky, na nichž lze taktéž vystavovat umělecká díla.

2.NP, M 1:250

Druhé podlaží už je navrženo jako zázemí pro správce manufaktury. Je zde byt správce tvořený prostornou halou, ložnicí a kuchyní s jídelnou. Tento prostor je propojen s obývacím pokojem. Nad kanceláří může být zděnými tenkými konstrukcemi vytvořena spíž, koupelna a prádelna. Zbytek patra je pojímán jako sochařský ateliér.

FASÁDA SMĚŘUJÍCÍ DO HLAVNÍ ULICE
M 1:250

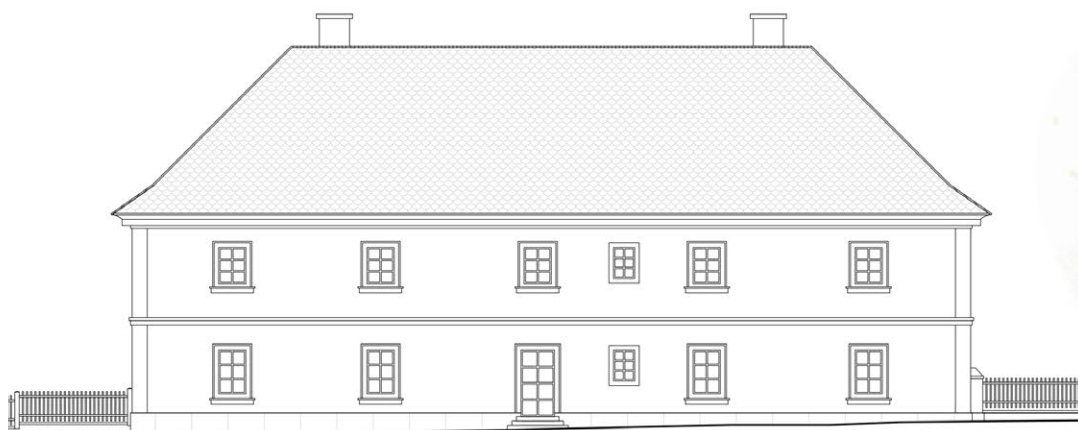
Při obnově fasád půjde hlavně o zachování pětiosého průčelí, výměnu okenních otvorů za šestidílná, restaurování dveří s kruhovou plaketou, říms a plastických nároží.

ŘEZ A - A
M 1:250

V přízemí manufaktury by měly být dochované klenuté stropy. V případě rekonstrukce bude jistě nezbytná oprava tesařského krovu s valbou a námětky.

FASÁDA SMĚŘUJÍCÍ ZAHRADY

M 1:250

Tato fasáda je v současnosti velmi silně poškozená a nachází se v havarijním stavu. Přes celou středovou část od střechy až dolů vede hluboká prasklina. Otvory jsou různě vybourané, dveře provizorní. Jinak je fasáda

ZÁPADNÍ FASÁDA M 1:250

členěná obdobně jako předchozí, rozdíl je v přidáných oken, které vedou do místností bytového příslušenství. Dveře do zahrady by mohly být prosklené, aby více lákaly hosty k návštěvě.

PRŮVODNÍ A SOUHRNÁ TECHNICKÁ ZPRÁVA |

A PRŮVODNÍ ZPRÁVA

A1. Identifikační údaje

Název stavby:	Revitalizace areálu bývalé textilní manufaktury v Oseku
Místo stavby:	Parcely st. 10, 20/1, 10, 25, 792/1, 33, 428/01, 794/2, 27, st. 2/1, 2, 3, 4, 7/1, 7/2, 7/3, 7/4, 408/1, 408/2, 818/12, 818/23, 818/28, 818/30, 818/31, 849/5, 849/15, 849/16, 849/17, k.ú. Osek u Duchcova [712981]
Předmět dokumentace:	Novostavba bytového domu s aktivním parterem, novostavba penzionu, novostavba bytového domu, novostavby přízemních rodinných domů, vznik nového veřejného prostranství, rekonstrukce historické budovy bývalé klášterní manufaktury a určení jejího využití, obnova zahrady při manufaktuře
Údaje o žadateli:	Fakulta architektury ČVUT, Thákura 9, 160 00 Praha 6, DIČ: CZ 6840770
Údaje o zpracovateli:	Bc. Dominika Šebestová Vedoucí práce (návrh): prof. Ing. arch. Akad. arch. Václav Gírsa

A2. Seznam vstupních podkladů

Diplomová práce navazuje zejména na diplomní seminář, který byl zpracován v předchozím semestru.
_Diplomní seminář, Revitalizace areálu bývalé klášterní manufaktury v Oseku, (FA ČVUT, LS 2021)

Mapové podklady

_Katastr nemovitostí (<https://nahlizenidokn.cuzk.cz>)
_Geoprohlížeč (<https://ags.cuzk.cz/geoprohlizec>)
_Ortofoto mapy (<https://mapy.cz>, <https://www.google.cz/maps>, <https://geoportal.gov.cz>)
_Územní plán města Oseka (<https://www.osek.cz>)
_Historické mapy (<http://oldmaps.geolab.cz>, <https://ags.cuzk.cz/archiv>, <https://geoportal.gov.cz>)

Fotografie

_Současné: Vlastní archiv
_Historické: Osobní archiv kronikářky Zdeňky Rubešové z Oseka u Duchcova a online na <https://www.boehmisches-erzgebirge.cz/pictures/Ossegg/index.html>

Nedatované historické plány budovy manufaktury, které poskytl Odbor výstavby a místního hospodářství města Osek.

A3. Údaje o území

Rozsah řešeného území: Parcely st. 10, 20/1, 10, 25, 792/1, 33, 428/01, 794/2, 27, st. 2/1, 2, 3, 4, 7/1, 7/2, 7/3, 7/4, 408/1, 408/2, 818/12, 818/23, 818/28, 818/30, 818/31, 849/5, 849/15, 849/16, 849/17, k.ú. Osek u Duchcova [712981]. Na tomto území se nachází historická budova bývalé textilní manufaktury, její zahrada s rybníkem a dále pak zbořeniště po bývalém statku, který také náležel přilehlému klášteru a byl s areálem manufaktury funkčně propojen.

Dosavadní využití a zastavěnost území: Budova bývalé textilní manufaktury slouží dlouhodobě k bydlení. K tomuto účelu byla adaptována četnými nevhodnými úpravami a v dnešní době je objekt silně poškozen a nachází se v téměř havarijním stavu. Zahrada manufaktury je využívána pouze z malé části k účelům rekreace a pěstování plodin. Rybník nacházející se v areálu manufaktury je zanesen náletovou zelení a jeho přístup je značně omezen. Zbořeniště po zaniklém statku tvoří prázdnou rozsáhlou plochu a slouží jako místo konání příležitostných venkovních kulturních akcí. Po zbytek roku slouží jako zřídka využívaná pobytová louka, kterou však už město má a o kterou pečuje více.

Údaje o ochraně území podle jiných právních předpisů: Areál zahrnuje historickou budovu bývalé textilní manufaktury, která je vedena jako kulturní památka a je památkově chráněna. Mimo to areál i přilehlé zbořeniště zasahuje do ochranného pásma cisterciáckého kláštera.

Údaje o odtokových poměrech: Srážkové vody budou vsakovány v případě manufaktury v zahradě. V případě osady založené na místě bývalého statku bude srážková voda vsakována zasakovacími pásy ve veřejném prostranství. Splaškové vody budou vypouštěny do kanalizačního potrubí.

A4. Údaje o stavbě a její členění na objekty

SO 01	Novostavba bytového domu s aktivním parterem - obchody a bistro
SO 02	Novostavba penzionu
SO 03	Novostavba bytového domu s komunitní místností a vinárnou
SO 04 - SO 15	Novostavby přízemních rodinných domů
SO 16	Budova bývalé textilní manufaktury / revitalizace, stavební úpravy
SO 17	Novostavba altánu při rybníku
SO 18	Hrubé terénní úpravy
SO 19	Čisté terénní úpravy
SO 20	Úpravy zeleně

B SOUHRNNÁ TECHNICKÁ ZPRÁVA

B1. Popis území stavby

a) Charakteristika území a stavebního pozemku, zastavěné území a nezastavěné území, soulad navrhované stavby s charakterem území, dosavadní využití a zastavěnost území.

Řešené území se nachází v blízkosti Cisterciáckého kláštera Osek, severním směrem od klášterní zdi oddělující hospodářskou část kláštera. Jedná se o velmi klidnou oblast v historickém jádru obce na pomezí dvou městských částí - Starého a Nového Oseka. V řešeném území se nachází historická budova bývalé textilní manufaktury, její zahrada s rybníkem a dále pak zbořeniště po bývalém statku, který taktéž náležel přilehlému klášteru a byl s areálem manufaktury funkčně propojen. Manufaktura se zahradou a rybníkem je morfologicky výše posazená nežli statek a nachází se tak na mírně vystouplé terénní terase. Nižší posazený statek se svažuje v mírném sklonu směrem na východ k Oseckému potoku. Nenachází se zde však záplavové území. Severní hranici řešeného území lemuje hlavní silnice Obránců míru. Jižní stranu pak tvoří klášterní zeď a k ní zklidněná přilehlá ulice Dolnonádražní, podle které získala řešená manufaktura své označení. Východní hrana území je tvořena šterkovou cestou podél stavebního bloku s poštou a domem dětí a mládeže. Ze západu je území definováno úzkou historickou uličkou. Zahrady manufaktury jsou přístupné ze 3 stran – z ulice Dolnonádražní skrze samotnou budovu manufaktury, z východní strany z místa napojení areálu na statek a také z hlavní ulice Obránců míru. Území statku je ze severu, jihu i východu dobře napojené na automobilovou dopravu, pouze ze západní strany v místě napojení na areál manufaktury je možné propojení pouze pěší. Areál se nachází v zastavěném území, které je zasítováno. Navrhované objekty jsou řešeny citlivě vůči prostředí a snaží se zdůraznit charakter dané lokality.

b) Údaje o souladu s územně plánovací dokumentací

Navrhovaný záměr se dle územního plánu nachází v plochách (nebo do nich částečně zasahuje) SC, VV, PZ

- _SC Plochy smíšené v centrální zóně (území manufaktury a její zahrady)
- _VV Plochy vodní a vodohospodářské (rybník)
- _PZ Veřejná prostranství s převahou nezpevněných ploch (území statku)

Samotná revitalizace manufaktury a její zahrady je v souladu s územně plánovací dokumentací. Pro navrhované novostavby na území bývalé statku by bylo v případě realizace nutné požádat o změnu územního plánu, avšak nyní se jedná pouze o akademický projekt.

c) Výčet a závěry provedených průzkumů a rozborů (geologický průzkum, hydrogeologický průzkum, stavebně historický průzkum apod.).

Jedná se akademický architektonický návrh, který je založen na dostupných podkladech a na vlastních analýzách. Při realizaci by bylo zapotřebí provést potřebné průzkumy a rozbor pro kontrolu proveditelnosti záměru. V minulosti byl proveden stavebně historický průzkum budovy manufaktury, jehož obsah by však dnes již nebyl dostatečný a byla by zapotřebí jeho obnova a doplnění.

d) Ochrana území podle jiných právních předpisů

Areál zahrnuje historickou budovu bývalé textilní manufaktury, která je vedena jako kulturní památka a je památkově chráněna. Mimo to areál i přilehlé zbořeniště bývalého statku zasahuje do ochranného pásma cisterciáckého kláštera.

e) Poloha vzhledem k záplavovému území, poddolovanému území apod.

Záměr se nenachází v záplavovém území. Předpokládá se výskyt zasypaných podzemních chodeb vedoucí ke klášteru, které mohou mít vliv na založení objektů - nutné provést průzkum.

f) Vliv stavby na okolní stavby a pozemky, ochrana okolí, vliv stavby na odtokové poměry v území.

Stavby na odtokové poměry v okolí téměř nemají vliv. Areál obsahuje dostatečné množství zelených ploch pro vsakování. Budovy mají sedlovou střechu, kde je odtok vody zajištěn pomocí okapnicích žlabů, které odvádějí dešťovou vodu do zelených vsakovacích ploch.

g) Požadavky na asanace, demolice, kácení dřevin.

Na území bývalého statku se nenachází žádné objekty ani vzrostlé stromy, jež by bylo potřeba pro realizaci odstraňovat. V zahradě při manufaktuře se nachází mnoho náletové zeleně, které vyžadují kácení.

h) Požadavky na maximální dočasné a trvalé zábery zemědělského půdního fondu nebo pozemků určených k plnění funkce lesa.

Záměr nevyžaduje zábor zemědělského půdního fondu.

i) Územně technické podmínky (zejména možnost napojení na stávající dopravní a technickou infrastrukturu, možnost bezbariérového přístupu k navrhované stavbě).

Dopravní infrastruktura: V místě záměru se nachází stávající dopravní infrastruktura – ulice Dolno-nádražní a Obránců míru. Na východě území bude stávající šterková cesta zpevněna a upravena pro účely zklidněné ulice potřebné k zpřístupnění novostaveb. Ve vnitrobloku paralelně s hlavní ulicí Obránců míru v blízkosti penzionu a bytových domů vznikne ulice s kolmými parkovacími stánkami. Rodinné domy budou mít příjezdovou cestu a parkování zajištěné garáží v rámci objektu.

Technická infrastruktura: Území je vybaveno technickou infrastrukturou, na kterou lze navrhované novostavby napojit.

Bezbariérový přístup: Aktivní partery jsou přizpůsobené bezbariérovému užívání. Penzion má recepci a několik pokojů bezbariérově přístupných. Bytový dům s hřištěm má taktéž v přízemí byty určené k bezbariérovému užívání. Přízemní rodinné domy jsou taktéž bezbariérové.

j) Věcné a časové vazby stavby, podmiňující, vyvolané, související investice.

Revitalizace manufaktury, jejích zahrad i rybníku mohou probíhat nezávisle na výstavbě novostaveb na území bývalého statku.

k) Seznam pozemků dle katastru nemovitostí, na kterých se stavba provádí.

Parcely st. 10, 20/1, 10, 25, 792/1, 33, 428/01, 794/2, 27, st. 2/1, 2, 3, 4, 7/1, 7/2, 7/3, 7/4, 408/1, 408/2, 818/12, 818/23, 818/28, 818/30, 818/31, 849/5, 849/15, 849/16, 849/17. Katastrální území Osek u Duchcova [712981]

l) Seznam pozemků podle katastru nemovitostí, na kterých vznikne ochranné nebo bezpečnostní pásmo.

Navrhovaným záměrem nevznikne žádné ochranné ani bezpečnostní pásmo.

B2. Celkový popis stavby

B2.1 Základní charakteristika stavby a jejího užívání

(Účel užívání stavby, základní kapacity funkčních jednotek)

SO 01	Novostavba bytového domu s aktivním parterem - obchody a bistro	
	_ Komerční prostor: Potraviny	72 m ²
	_ Komerční prostor: Pekařství	72 m ²
	_ Komerční prostor: Bistro	30 osob
	_ Bytové jednotky: 4 jednotky	16 osob
	_ Počet parkovacích stání:	10 stání podélných - aktivní parter 8 stání kolmých - bytové jednotky
SO 02	Novostavba penzionu	
	_ Počet apartmánů:	15 pokojů
	_ Celková kapacita apartmánů:	30 osob
	_ Počet parkovacích stání:	15 + 2 invalidní stání
SO 03	Novostavba bytového domu s komunitní místností a vinárnou	
	_ Bytové jednotky: 6 jednotek	21 osob
	_ Komerční prostor: Vinárna	20 osob
	_ Počet parkovacích stání:	9 stání
SO 04 - SO 15	Novostavby přízemních rodinných domů	
	_ Počet jednotek: 12	48 osob
SO 16	Budova bývalé textilní manufaktury / revitalizace, stavební úpravy	
	_ Výstavní prostory:	155 m ²
	_ Byt správce: 1 jednotka	2 osoby
	_ Sochařský ateliér:	75 m ²
SO 17	Novostavba altánu při rybníku	

B2.2 Urbanistické řešení

Návrh se snaží doplnit a vyzdvihnout urbanistické vazby jak stávající tak i zaniklé. Objemy novostaveb při hlavní ulici Obránců míru navazují na logickou půdorysnou stopu zaniklého statku. V této oblasti statek svou hmotou uzavíral přibližně trojúhelníkovou náves, která je dnes tvořena městským parčíkem. V tomto duchu je taktéž doplněno veřejné prostranství před novostavbami. Bytový dům s aktivním parterem se zde musí mírným poodstoupením přizpůsobit situaci, kdy pramen Oseckého potoka vystupuje na povrch. Stejnému řešení čelil i statek ve stabilním katastru.

V současnosti prázdná plocha louky umožňuje pohodlné diagonální pěší propojení od pošty ke klášteru. Tato vazba je velmi důležitá, její potřeba je patrná i při pohledu na ortofoto mapu, kde se přes celou louku táhne diagonální vyšlapaná cesta. Projekt si proto kladl za cíl toto propojení i přes výstavbu novostaveb uchovat. Vznikl tak veřejný prostupný vnitroblok s pobytovými plochami a netypizovaným hřištěm.

Dalším významným veřejným prostorem projektu je místo navazující na vstupní bránu do klášterních zahrad. Tato brána je vzhledem k zanedbanému stavu zahrady dlouhá léta nevyužívaná, avšak ze stabilního katastru lze přechít, že se nachází v ústí důležité kompoziční osy zahrady tvořenou alejí. Pokud by došlo k obnově klášterních zahrad, toto napojení by mohlo výrazně zatraktivnit řešené území. V tomto místě tedy projekt vytváří nádvoří, které je navíc významné proto, že se zde dříve napojoval statek na rybník v zahradách manufaktury. Návrh tuto vazbu podporuje, Z nádvoří je umístěn vchod do zahrad bývalé manufaktury. Tento vchod je umístěn na ose aleje, která byla navržena v ose propojení dvou dříve propojených částí. Alej je pohledově uzavřena ze strany rybníku altánem a ze strany druhé objemem, který v diplomové práci nebyl dále řešen avšak koncepce je taková, že by tato budova měla uzavírat pohledovou osu od rybníku přes alej a sloužit jako budova občanského vybavení. Díky blízkosti domu dětí a mládeže a navýšení funkce bydlení v území by se nabízela školka. Vzhledem k výškové rozdílnosti zahrad manufaktury a zastavované louky bylo potřeba v ose aleje vytvořit pobytové schodiště.

Paralelně s vytiženou hlavní ulicí byla navržena zklidněná vnitrobloková ulice určená k povrchovému parkování osob ubytovaných v penzionu a rezidentů bytových domů. Takto definovaná uliční síť určila způsob rozmístování novostaveb kolem vnitřního vnitroblokové prostoru vytičeného uliční sítí. Kromě toho, byly novostavby tam, kde to bylo logické, inspirovány stabilním katastrem. Kromě budov dotvářejících náves, byl hmotou zaniklého statku inspirován i vnitroblokový bytový dům. Oproti vnitrobloku je mírně navýšen a je tvořen dvěma nadzemními

podlažími s podkrovím. Tímto řešením dochází k tomu, že ze strany zahrad manufaktury působí jako stavba jednopodlažní a nebrání ve výhledu. Budova směrem do vnitrobloku formuje komunitní prostor s hřištěm a zahrádkami, současně však taktéž svým štítem dotváří nádvoří naproti klášterní bráně, což budově dodává jistou důležitost, proto je v místě návaznosti na nádvoří v budově zřízena vinárna s výhledem na klášter, manufakturu a její zahrady s rybníkem.

Hmoty rodinných domů už se od stabilního katastru jemně odklání a to z toho důvodu, že toto území bylo za doby statku využíváno jako plocha pro chov zvěře a pěstování. Tyto funkce už dnes místo nepotřebuje. Nacházíme se v zastavěném území, kde je vysoká poptávka po rodinném bydlení. Z toho důvodu zde šlo především o to vhodně území doplnit o přiměřený počet rodinných domů. Inspirací se zde stala typologická studie zpracovávaná v rámci předdiplomního semináře, která zkoumala způsoby bydlení zaměstnanců prvních manufaktur. Vznikla zde tedy osada rodinných domů, uspořádaných po vzoru prvních kolonií, které zároveň podporují maloměstský charakter. Přízemní rodinné domy jsou umístěny na kraji parcely, uzavřeným štítem se otáčí k hlavní silnici, delší stranou se pak naopak otevírají do svého dvora se zahradou. Ploty domů směrem do ulice tvoří pevná zeď s jedinými otvory - vstupní branou a vrátky na popelnice.

Výška domů je navržena tak, aby směrem k návsi budovy rostly. V ulici Dolnonádražní, která navazuje na manufakturu jsou přízemní rodinné domky inspirované domy vznikající při manufakturách. Ve vnitrobloku se nachází dvoupodlažní bytový dům a na návsi už jsou hmoty třípodlažní s podkrovím. Dochází tak ke gradaci hmot, která nepřevyšuje okolní zástavbu ale podporuje hierarchii veřejného prostranství. Vzhledem k tomu, že střešní krajinu v území tvoří téměř výhradně sedlové střechy s keramickou střešní krytinou, byly i novostavby navrženy v tomto duchu.

Vzhledem ke strohému kolmému uspořádání budov bylo k veřejnému prostoru přistoupeno s uvolněnou organičností. Jednotlivá zákoutí jsou formována zálivy zeleně. Atypické dětské hřiště bylo navrženo v témže duchu. Maloměstskost byla podpořena jemnými přechody mírným vlněním terénu.

Dnes nepřístupný areál manufaktury byl otevřen veřejnosti určením nové naplně prostor. Samotná budova bude v přízemí sloužit k výstavám. Vzhledem k tomu, že majitel manufaktury je sochař, památkář a rád by si budovu nechal, byl v patře budovy zřízen jeho byt a sochařský ateliér. Zahrada je pak taktéž řešena organicky a to jednak proto, že za geometrickým uspořádáním by bylo lepší navštívit klášter, jednak proto, že vzhledem k umělecké náplni budovy manufaktury by venkovní plocha mohla sloužit jako rozšířený výstavní prostor. Cestní síť v

zahradě je navržena tak, aby umožňovala zpřístupnění areálu z hlavní ulice Obránců míru a ze strany nově navržené osady a zároveň také zpřístupňuje rybník veřejnosti. Počítá se s tím, že areál bude otevřen veřejnosti v určitém režimu.

B2.3 Architektonické řešení

Co se týče architektonického řešení jednotlivých budov byl důraz kladen především na to, aby celek působil homogenně, aby jednotlivé domy držely v základu podobnou vizuální i dispoziční koncepci a aby mírné odchylky od této koncepce vyzdvihovaly jedinečný význam každé z budov.

Základní koncepcí bytových domů i penzionu je členění podlouhlých hmot vycházejících ze stabilního katastru na 4 části. Každá část je od další příčně oddělena vhodným prostorem příslušenství a tvoří samostatnou jednotku. Toto členění se taktéž projevuje na fasádách, jelikož hlavní vstupy jsou vždy umístěny v místě oddělení sousedících jednotek. Střechy všech budov jsou pokryté keramickými taškami, stěny opatřeny omítkou s krémovou barvou.

Bytový dům na návsi s aktivním parterem a penzion

Budovy umístěné na návsi mají tři nadzemní podlaží. Zatímco bytový dům využívá i navazující podkroví, v penzionu tyto prostory slouží k vedení rozvodů. Aktivní partery se otevírají směrem do návsi a taktéž do vnitrobloku v místě krytého průchodu, který obě dvě stavby propojuje. Ve vnitrobloku tak vzniká intimní prostor k posezení pod vzrostlým stromem. Krémová omítka je směrem do návsi od patra výše škrábaná. Dřevem hlazená omítka v přízemí tak podtrhuje odlišnou funkci přízemí a budova získává sokl. Vchody do jednotlivých jednotek jsou umístěny ze zklidněné parkovací ulice. Tuto jižní fasádu tvoří výrazný architektonický prvek, kterým jsou terasy orientované výhledem ke klášteru. Terasy jsou tvořené železobetonovou rámovou konstrukcí tónovanou do krémového jemného odstínu. Zábradlí je tvořeno dřevěnými hranoly osazených do hliníkových L profilů. Ze severní strany je dešťová voda ze sedlové střechy sváděna do přiznaného okapu a dále odváděna do dešťových svodů. Na jižní straně je kvůli terasám voda ze střechy sváděna do zaatikového žlabu.

Bytový dům orientovaný do vnitrobloku

Dům obsahuje dvě nadzemní podlaží a je posazen na betonovém soklu, který dům chrání před přímým napojením na vnitroblokové aktivity. Pro větší komfort byly před dům představeny spojitě pergoly podobného architektonického řešení jako terasy domů na návsi. Dům využívá podkroví, z toho důvodu jsou na střechách umístěny vikýře osvětlující podkrovní místnosti. Tento dům svým jižním štítem dotváří nádvoří naproti klášterní braně, a proto zde byla umístěna terasa s výhledem navazující na pobytové schodiště. Sedlová střecha svádí dešťové vody do přiznaných okapů.

Osada rodinných domů

Přízemní rodinné domy s využívaným navazujícím podkrovím jsou umístěny na hraně své parcely a otevírají se především do vlastní zahrádky. Do ulice se domy projevují pouze vjezdem do garáže, která je součástí domu a vchodem na zahradu ve zděném plném plotu. Materiálové řešení je stejné jako u ostatních budov. Stěny jsou vybaveny dřevem hlazenou omítkou, keramické sedlové střechy odvádějí vodu do přiznaných okapových žlabů, odkud je voda sváděna dešťovými svody umístěnými na fasádě do zelených vsakovacích ploch.

Bývalá textilní manufaktura

Manufaktura je z celého souboru jedinou dochovanou budovou. Stavba je nízkopodlažní o dvou nadzemních podlažích a podkroví, které je nevyužívané. Vzhledem k tomu, že nebylo možné ji podrobně prozkoumat, byly úpravy navrženy tak, aby nastínily možný směr obnovy a atmosféru, kterou by místo mohlo po revitalizaci získat. Návrh počítá s obnovou fasád, která zachová pětiosou kompozici exponovaných průčelí, hlavní vchod ve středu průčelí směřující do ulice Dolnonádražní s kruhovou plaketou datující objekt k roku 1705, šestidílná okna a klenuté stropy v přízemí. Omítané fasády budou řešeny monochromaticky v krémových odstínech. Obnova fasád počítá i s obnovou říms.

B2.4 Celkové provozní řešení

Bytový dům na návsi s aktivním parterem

Budova navazuje na veřejné prostranství návsi drobnou občanskou vybaveností. Nachází se zde pekařství, potraviny a drobné bistro. Bistro se otevírá jak do návsi tak i směrem do vnitrobloku. Zde vytváří intimnější prostor pod vzrostlým stromem v blízkosti krytého průchodu do vnitrobloku. Tento průchod navazuje na sousedící budovu penzionu tak, že zároveň vytváří krytou vazbu penzionu na bistro, které může v ranních hodinách sloužit jako snídařna penzionu. Každá ze zmíněných čtyř částí budovy je zde oddělena místností nezbytnou pro provoz komerčního prostoru - sklad, toaleta, či šatna pro zaměstnance. Směrem do parkovací ulice byly umístěny hlavní vchody do bytových jednotek. U každého vchodu je umístěna menší kolárna či dílna. K jednotlivým jednotkám vede soukromé schodiště, které dělí hmotu budovy do čtyř částí. To se projevuje i na fasádách prostřednictvím balkónků osvětlujících úzkou schodišťovou chodu. Zároveň se tak prostor větrá. Bytové jednotky jsou dvoupodlažní o půdorysném tvaru blízcí se čtverci. V prvním patře se nachází chodba oddělená od hlavního obytného prostoru stěnou plynule přecházející v šatní stěnu. Za tímto přehrazením se nachází obývací pokoj s krbem a jídelna, která je dvoukřídlymi dveřmi propojená s kuchyní. Na patře se taktéž nachází toaleta a pracovna. O patro výš jsou ložnice, koupelna, prádelna a knihovna.

Penzion

I tato budova je členěna do čtyř částí. Směrem do návsi je umístěna recepce, z níž vede schodiště zpřístupňující ostatní podlaží a stejně tak i výtah umístěný v dělicím krčku. Za recepcí je prostor pro úschovu zavazadel a taktéž denní místnost zaměstnanců. Ostatní části slouží k ubytování hostů. Každou část tvoří dva apartmány, které mohou být v případě potřeby i propojeny. V dělicím krčku je umístěn hlavní vchod z terasy a taktéž sociální zařízení ubytovacích jednotek. Apartmán je jinak tvořen kuchyňkou s jídelním stolem orientovanou k terase a ložnicí orientovanou do návsi. V krajní části budovy jsou v prvním a posledním patře umístěny místnosti pro pokojské s vlastním provozním výtahem. Tyto místnosti jsou vybaveny denní místností s kuchyňkou a stolem, šatnou s plně vybavenou koupelnou a sklady pro čisté a špinavé lůžkoviny, u kterých se počítá s tím, že si je penzion nebude prát sám. Na každém patře je v části nad recepcí umístěna společenská místnost s velkým centrálním stolem a kuchyňkou. Vzhledem k délce budovy bylo v rámci teras navrženo doplňkové venkovní schodiště na opačné straně budovy.

Bytový dům orientovaný do vnitrobloku

Bytový dům je založen na principu bytového domu s parterem s tím rozdílem, že zde se nacházejí jednopodlažní bytové jednotky i v přízemí. Tyto jednotky jsou bezbariérové a tvoří je chodba tvořená stejnou oddělovací stěnou jako již bylo dříve popsáno s tím, že centrální pobytový prostor tvoří kromě obývacího pokoje s jídelnou i kuchyňský kout. Obývací pokoj s kuchyní se otevírá na již zmíněnou terasu s pergolou. Zbytek bytové jednotky tvoří dvě ložnice a koupelna. V krajní části domu, směrem k aleji je umístěna komunitní místnost a kolárna. V patře fungují bytové jednotky na stejném principu jako v bytovém domě s parterem avšak zde již bez teras. Směrem k nádvoří naproti klášterní bráně je umístěna vinárna se sociálním zázemím v patře. Pro zajištění bezbariérového přístupu hostů je však umístěna jedna bezbariérová toaleta i ve vstupním podlaží.

Osada rodinných domů

Přízemní rodinné domy s využívaným navazujícím podkrovím jsou umístěny na hraně své parcely a otevírají se především do vlastní zahrádky. Do ulice se domy projevují pouze vjezdem do garáže, která je součástí domu a vchodem na zahradu ve zděném plném plotu. Součástí zdi je i otvor na popelnice. Zahrada je členěna na tři části - odpočinková se stromy, užitková se záhony a pracovní s částečně zpevněnou plochou, kůlnou a prostorem na odpadkové koše. Tato zóna navazuje na zapuštěný venkovní prostor s krbem, pracovní deskou a stolem, lze využívat jako terasu i dílnu. Vchod do domu je umístěn přibližně ve středu průčelí a je opatřen stříškou. Chodba propojuje garáž skrz prádelnu, taktéž je odsud přístupná koupelna i pracovna a dále pak obývací pokoj s kuchyní. V závěru domu je umístěna bezbariérová

ložnice s vlastní šatnou a koupelnou. Schodiště zpřístupňující patro s ložnicemi a koupelnou je umístěno v ose chodby. Chodba v patře je průhledem propojena s obývacím pokojem. Zbytek domu tvoří větraná půda, což se projevuje i na fasádě domu.

Bývalá textilní manufaktura

Budova je přístupná hlavním vchodem z ulice Dolnonádražní. Prostory v přízemí slouží především k expozicím. Chodbou lze projít do malé kanceláře s toaletami pro návštěvníky a proskleným průchodem do umělecké zahrady. Před hlavním vstupem je současně nevyužívaný prostor s kůlnami transformován a využit k parkování hostů a správce budovy. V patře se nachází byt správce s prostornou chodbou, kuchyní se spíží, jídelním stolem a obývacím pokojem. Byt je vybaven koupelnou a prádelnou. Vzhledem k zálibě vlastníka objektu v sochařství je zbytek podlaží tvořen sochařskými ateliéry. Jelikož nebylo možné objekt blíže prozkoumat, není možné přesně určit které konstrukce lze s určitostí využít a které by bylo lepší odstranit. Nicméně budovy prvních manufaktur silně navazovali na řešení typické pro panské domy, z toho důvodu nebylo tak obtížné detekovat, které stěny jsou původní a to i vzhledem k jejich síle.

B2.5 Bezbariérové užívání staveb

Aktivní partery jsou přístupné bezbariérově. V případě bistra i vinárny jsou provozy vybaveny bezbariérovými toaletami. Penzion má v přízemí apartmány přímo určené pro osoby se sníženou schopností pohybu a orientace. Bytový dům ve vnitrobloku má v přízemí bezbariérové byty. Všechny rodinné domy jsou taktéž bezbariérové. Veřejná prostranství jsou přizpůsobena bezbariérovému užívání i v místě terénního zlomu, které bylo řešeno pobytovým schodištěm. V jeho blízkosti vede cesta, která umožňuje bezbariérový přesun osob.

B2.6 Bezpečnost při užívání stavby

Budovy jsou navrženy tak, aby nevznikalo nepřijatelné nebezpečí v průběhu jejího užívání. Všechna místa s nebezpečím pádu z výšky budou zajištěna zábradlím.

B2.7 Základní charakteristika objektů

a) Stavební řešení

Nosnou část objektů tvoří stěnový systém z keramických tvárnic. Stropní konstrukce jsou řešeny jako monolitické železobetonové a stejně tak i konstrukce schodišť. Konstrukce teras

jsou tvořené železobetonovou rámovou konstrukcí. Balkóny jsou ze železobetonu a vynesené jsou izonosníky s přerušovači tepelného mostu

V případě manufaktury budou ponechány původní konstrukce, které budou očištěny od nevhodných zásahů. Příčky které nevhodně člení prostor budou zbourány. Nové konstrukce (příčky) budou využity minimálně, jde pouze o prostory příslušenství - toalety, koupelna, prádelna. Tyto konstrukce mohou být provedeny jako keramické zděné.

b) Konstrukční a materiálové řešení

Novostavby využívají stěnový nosný systém z keramických tvarovek. Zakládání stavby bude provedeno na základových pasech v nezámrazné hloubce. Stropní konstrukce jsou řešeny jako monolitické železobetonové a stejně tak i konstrukce schodišť. Vnitřní příčky jsou keramické zděné. Konstrukce teras jsou tvořené železobetonovou rámovou konstrukcí. Okenní otvory běžných rozměrů budou dřevěné a zasklené izolačním dvojsklem. Běžných rozměrů budou dřevěné a zasklené izolačním dvojsklem.

V případě manufaktury se jedná o zděný stěnový konstrukční systém s dřevěným tesařským krovem s námětkem a valbou.

c) Mechanická odolnost a stabilita

Veškeré nově navržené konstrukce budou dostatečně únosné. Únosnost bude prověřena v dalším stupni projektové dokumentace.

B2.8 Zásady hospodaření s energiemi

V rámci historické budovy manufaktury se nepředpokládají vzhledem k historické hodnotě žádné zásahy měnící vzhled budovy.

Novostavby v řešeném území budou provedeny dle současných standardů a požadavků na úsporu energie a tepelné ochrany. Jejich konstrukce musí splňovat doporučené hodnoty součinitele prostupu tepla.

B2.9 Hygienické požadavky na stavby, požadavky na pracovní a komunální prostředí

a) Vodohospodářství

V bytových domech bude teplá voda připravována lokálně. Pro objekt penzionu bude navrženo centrální ohřívání, každý z komerčních prostorů bude mít lokální ohřívání.

b) Likvidace odpadních vod

Splaškové vody budou svedeny do městské kanalizační sítě, dešťové vody budou využívány pro zalévání a vsakovány.

c) Vytápění

Bytové jednotky i rodinné domy budou vytápěny lokálně pomocí elektrických kotlů. Penzion bude vytápěn centrálně z prostoru technické místnosti, každý z komerčních prostorů bude vytápěn lokálně.

d) Větrání

Byty a apartmány budou větrány přirozeně. Komerční prostory budou větrány nuceně pomocí vzduchotechnického zařízení. Vzduchotechnika bude zvláště pro penzion a obchody. Veřejné toalety budou větrány podtlakově. Historická budova manufaktury bude větrána přirozeně.

B3. Připojení na technickou infrastrukturu

Potřebné sítě – vodovod, kanalizace, elektro – jsou vedeny v ulici Obránců míru a Dolnonádražní, z těchto míst bude území připojeno na sítě.

B4. Dopravní řešení

a) Napojení území na stávající dopravní infrastrukturu

Projekt počítá se stávající koncepcí silnic doplněnou o zklidněnou ulici na východě území a vnitřními obslužnými ulicemi zpřístupňující novostavby.

b) Doprava v klidu

V území se nachází velmi málo stávajících parkovacích stání, proto je projekt doplňuje. Na hlavní ulici Obránců míru jsou v návaznosti na aktivní parter budov doplněna podélná parkovací stání (10 stání). Ve vnitrobloku je pak navržena ulice s kolmými parkovacími stáními. Pro penzion jde o 15 stání klasických a 2 invalidní. Dále je zde 17 stání určených pro rezidenty bytových domů. Rodinné domy mají parkování vyřešené na pozemku. Pro návštěvníky manufaktury je před budovou navrženo 10 parkovacích stání.

B5. Řešení vegetace a souvisejících terénních úprav

Návrh zohledňuje stávající terén, který v mírném sklonu klesá od západu na východ. Terénní

skok mezi areálem manufaktury a založenou osadou je vyrovnán pobytovým schodištěm, které lze i bezbariérově obejít. Na území bývalého statku se nenechází žádné stromy, které by bylo potřeba odstranit. Zahrady manufaktury tvoří převážně náletové dřeviny, je zde ale jeden hodnotný strom, který návrh zachovává - smrk pichlavý.

Návrh obsahuje stromořadí lemující ulice, jedná se převážně o hrušně calleryova. Alej je navržena i s ohledem na kontextuálnost jako lipová. Ostatní druhy budou blíže určeny v další projektové fázi na základě konzultací s krajinářským architektem.

BC. DOMINIKA ŠEBESTOVÁ
ATELIÉR GIRSA

FA ČVUT 2021/2022

